

Uskonnot - kvasi-empiria - Hakemisto

Eräitä uskonnollisia liikkeitä ja termejä lyhyin luonnehdinnoin aakkosellisessa järjestyksessä. Päähakusana on englanninkielinen, kuten myös siihen liittyvät määritteet, joiden tarkoituksena oli alunperin toimia hypertekstilinkeinä, mutta luovuin kuitenkin idean toteutuksesta ajan puutteen vuoksi. Niin teen nytkin.

1. ABBEY

Term in Christianity, DESCRIBE; Catholicism, CHRISTIANITY; BUDDHISM; HINDUISM; ISLAM,

Roomalaiskatolisen Kirkon piirissä luostari (Abbey) on apotin tai abbedissan johtama yhteisö. Termi viittaa myös rakennuksiin, joissa Munkit ja Nunnat asuvat, ja joita Apotti tai Abbedissa johtaa. Luostarilaitos on tyypillinen myös Ortodoksisen Kirkon piirissä. Luostarilaitos (Monastery) liittyy tyypillisesti Kristinuskon lisäksi myös Buddhismiin, Hinduismiin, Islamiin ja Juutalaisuuteen. Munkit (Monks) ja Nunnat (Nuns) ovat Kristinuskon piirissä uskonnollisen, suljetun yhteisön jäseniä, jotka elävät erillään muusta maailmasta, ja seuraavat askeettisia sääntöjä. Seuraavassa käsitellään tarkemmin Kristinuskon piirissä vaikuttanutta luostarilaitosta.

Ensimmäisen järjestyneen luostarin perusti Egyptiin Tabennisiin Theban pohjoispuolelle Pakomios Suuri (286-343 jKr.); hän kokosi hajallaan olevien erakkomajojen asukkaita ja yhdisti heidät veljestyksi, sekä laati heille säännöt. Länsimaissa ensimmäiset luostarit perustettiin 300-luvun puolivälissä Italiassa ja Galliassa, joista ne levisivät edelleen Espanjaan, Englantiin, Irlantiin ja Skotlantiin. Yhtenäistävästi niiden monenkirjavaan käytäntöön vaikutti Monte Cassinon luostarin perustajan Benedictus Nursialaisen 500-luvulla kehittämä luostarisääntö, josta tuli muille ohjeellinen sen saatua paavi Gregorius Suuren vahvistuksen.

Ankaruudestaan huolimatta sääntö loi pohjaa luostareissa tapahtuvalle tieteelliselle toiminnalle ja luostarikouluille. Aikaa myöten luostarit loitontuivat alkuperäisestä ankaruudestaan, josta syystä 1000-luvun lopulla syntyi reformihaarautumia, kuten Sistersiläiset, sekä erakkomaista elämää korostavat Kartusiaanit ja pappisveljistä koostuvat Premonstratenssit.

Uutta vaihetta länsimaiden luostarilaitoksen kehityksessä edustivat 1200-luvulla syntyneet kerjäläisjärjestöt, kuten:

- 1.1.1. Fransiskaanit
- 1.1.2. Dominikaanit
- 1.1.3. Augustinolaiset
- 1.1.4. Karmeliitat

Ortodoksisen Kirkon piirissä luostarilaitoksen kehittäjänä oli Basileios Suuri (330-379 jKr.) laatiessaan oman kotimaakuntansa Kappadokian luostarien munkeille luostarielämän säännöt, joita alettiin pian noudattaa muuallakin itäisen kirkon piirissä. Basileios Suuren sääntöihin sisältyivät myös munkkielämän teologiset perusteet. Nykyiset Ortodoksisen Kirkon luostarien säännöt

perustuvat Konstantinopolin Studionin luostarin johtajan Theodoros Studiteksen (759-826 jKr.) kirjoittamiin sääntöihin, jotka olivat mallina perustettaessa luostareita Balkanille ja Venäjälle, jossa luostarit saivatkin vankan jalansijan. Luostarielämälle kehittyi kolme muotoa:

1.2.1. Koinobioottinen, eli yhteiselämään perustuva muoto

1.2.2. Idiorytminen, eli ankarampaa kilvoitusta vaativa skiitta

1.2.3. Varsinainen erakkolaisuus

Reflektiivisen meditaation lisäksi luostareissa harjoitetaan myös kontemplaatiota (Contemplation) ja rukousta (Prayer).

2. ADVENTISTS

Sect in Christianity, DESCRIBE; U.S.A., NEW CHRISTIAN GROUPS; APOKALYPSIS,

Liikkeen perustaja ja sen muotojen luoja William Miller (1782-1849) uskoi "nykyisen maailman lopun" olevan odotettavissa ja uuden maailmanjärjestyksen alkavan jo vuonna 1843, mutta joutui muuttamaan ajankohtaa myöhemmäksi ennustuksen jäätyä toteutumatta. Nykyiset Adventistit koostuvat joukosta uskonnollisia liikeitä, joiden käsitykset ovat yhteneväiset mm. koskien tuhatvuotisen valtakunnan todellisuutta ja siihen liittyen Kristuksen toista tulemistä. Nykyiset Seitsemännen Päivän Adventistit (Seventh-Day Adventists) eivät aseta uudelle maailmajärjestykselle ja Kristuksen toiselle tulemiselle kiinteää alkamispäivämäärää. Tapahtuma merkitsee heille Kristuksen 1000 vuotta kestävä hallintokauden alkamista maan päällä ja he kutsuvat sitä Toiseksi Adventiksi ja he odottavat sen tapahtuvan piakkoin.

Mutta tämän ensyklopediatulkinnan vaihtoehtona on esitetty myös, että tällä 1000 vuotta kestävällä jaksolla *Paholainen* viettää yksinäisyydessä maapallolla ilman yhtäkään ihmistä. Kristus hallitsee omiensa (pelastettujen ihmisten) kanssa taivaassa tuhannen vuoden ajan. Kyseisen kauden alussa ylönousseille ja *Kristuksen* tullessa elossa oleville autuaille ja pyhille annetaan tuomiovalta eli *Jumala* antaa pelastutetuille oikeuden osallistua tuomitsemaan niitä ihmisiä, joiden osana toinen ylönousemus, samoin kuin *Saatanaa* ja hänen enkeleittensä. Lopullinen hallinta luovutetaan *Jumalan kansalle* sitten, kun maa on luotu uudesti.

(Ks. adventtipastori **Olavi Rouheen** teos "*Ilmestyskirja - Kaikkien aikojen suurin draama*". - Ks. myös **Ellen G. White**: "*Suuri Taistelu*" (lyhennetty painos) sivulla 414.

He (adventistit) pitävät Sapattinaan lauantaita.

3. AHIMSA

View in Jainism, DESCRIBE; Term, HINDUISM; JAINISM; CIVIL DISOBEDIENCE,

Ahimsa on eräs Jainalaisen Hinduismin periaate, jonka mukaan mitään ei tule vahingoittaa tai tappaa; että väkivallasta tulee aina pidättäytyä. Äärimmäisessä muodossaan tämä merkitsee sitä, ettei edes pieneliöitä tule tappaa, ja jopa juomavesi on suodatettava harsokankaan läpi ennen juomista. Sovelletuna tämä periaate tulee esiin esimerkiksi Mathama Gandhin tapaan väkivallattomassa siviilivastarinnassa pidättäytymällä vastaamasta väkivaltaan väkivallalla; M. Gandhi sovelsi periaatetta Intian itsenäistyessä Englannin siirtomaahallinnosta yhtyneenä "Civil Disobedience" periaatteeseen, jonka amerikkalainen David Thoreau oli kehittänyt aiemmin.

4. AKU AKU

PACIFIC OCEAN RELIGION, DESCRIBE; Easter Island, Central American, MAYA; AZTEC; INCA; TOLTECS,

Kulttuuri, joka tuotti Aku-Aku patsaat niveltyy ehkä vanhimpaan ja samalla arkeologisestikin kiintoisimpaan sivilisaatioon Keski-Amerikassa joka syntyi ensimmäisillä vuosisadoilla eKr., ja kesti 15 vuosisadan puolivälin tienoille jKr. Pääsiäisaaret (Easter Islands), jossa patsaat sijaitsevat löysi hollantilainen amiraali Jacob Roggeveen pääsiäispäivänä vuonna 1722 jKr. Tällöin saarella asui joukko primitiivisiä ihmisiä, jotka jakaantuivat kahteen toisistaan erotettavissa olevaan fyysiseen tyyppiin.

Lähellä rantaa oli rivi suuria kivipatsaita seremoniaaliselle korokkeelle sijoitettuna; ne olivat valmistaneet n. 1680 jKr. saarelle tulleet toisen kulttuurivaiheen ihmiset, joita olivat edeltäneet jo ennen ajanlaskun alkua saarelle muuttaneet siirtolaiset, jotka olivat käteviä kivenkäsittelijöitä. Uudet siirtolaiset tuhosivat näiden valmistamat kivipatsaat ja valmistivat Aku-Akut, joiden tarkoitus ei ole selvinnyt. Ne valmistaneet kulttuuri hävisi saaren luonnon häikäilemättömän tuhoamisen ja sotien seuraamuksena.

5. ANGLICIAN CHURCH

The Reformation, DESCRIBE; England, CATHOLICISM; SYCHRETIC; REFORMED CHURCHES,

Anglikaaninen usko on Englannin- ja siihen kuuluvien sisarkirkkojen (mm. Anglican Church of Canada) valtionuskonto; sen muotojen perustaja on Thomas Cranmer (1489-1556 jKr.) Historiallisesti Kirkko syntyi Kuningas Henrik VIII:n ajaututtua välirokoon Roomalaiskatolisen Kirkon kanssa vuonna 1532-1534. Anglikanismi oli kompromissi katolisuuden ja protestantismin äärimmäisten muotojen välillä, joiden tendenssejä on teoksessa The Book of Common Prayer, jolle anglikaanisen kirkon liturgiat perustuvat. Teoksessa kuvataan anglikaanisen kirkon yleiset institutionaaliset puitteet ja liturgioiden muodot. Vuonna 1571 julkistetut The Thirty-Nine Articles kuvaavat myös suoritetun kirkollisen reformaation luonnetta, mutta niillä on nykyään pelkästään historiallista arvoa, vaikka niiden hallintaa edellytetäänkin kirkon palvelukseen koulutettavilta virkamiehiltä. Vuoteen 1829 jKr. asti oli myös voimassa vuonna 1673 jKr. annettu katolisuudenvastainen laki Test Act, jonka mukaan jokaisen virkamiehen oli kolmen kuukauden kuluttua virkaanastumisestaan allekirjoitettava julistus, jossa hän kielsi uskovansa Transsubstantiaatio-oppiin (Transsubstantion), sekä pidättäytyvänsä rukoilemasta pyhimyksiä ja käyvänsä ehtoollisella vain Anglikaanisessa Kirkossa.

Englannin valtionkirkko on siten historiallisilta juuriltaan poliittisista valtapyrkimyksistä versonnutta reformismia aikana, jolloin Katolinen Kirkko ja hallitsijat kävivät keskinäistä taistelua vallasta, ja protestanttiset liikkeet (Reformed Churches) vaikuttivat Euroopassa. Englannin eri maakunnissa (Counties) oli tuolloin vallitsevana joko katolinen tai protestanttinen suuntaus, ja siten kompromissi on ymmärrettävä myös niiden separatioitumispyrkimysten estäjänä. Englannin valtionkirkko on hahmotettavissa kolmeen pääluokkaan:

5.1. Anglo-Catholicism

5.2. High School

Painottaa niistä kirkon auktoriteettia koskien institutionaalisia puitteita ja suoritettavia pyhiä menoja ja niiden muotoja.

5.3. Low Church

On edelliselle vastakkainen, koska sen mukaan jumaluus ei välttämättä ilmene sakramenteissa, rituaaleissa ja seremonioissa, joten institutionaaliset puitteet eivät voi olla keskeisiä.

6. ANTHROPOMORFISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Antropomorfismi tarkoittaa näkemystä, joka korostaa ihmistä ja ihmismuotoisuutta, tai sitä, että ihminen on jumaluuden henkilöitymä. Näkemys viittaa siten kaikkeuden ja siinä vaikuttavien tekijöiden käsittämistä ihmisen ja hänen elämystensä kaltaiseksi. Antropomorfismi kuuluu yleispiirteenä moniin alkukantaisiin uskontoihin. Antropomorfisia näkemyksiä tavataan kristinuskossa esimerkiksi Kolmiyhteisyyden (Trinity) tulkinnoissa ja filosofioissa, joissa todellisuus tai ihmisen Maailma käsitetään perspektiivisesti ihmisestä ja hänen ominaisuuksistaan selittyväksi.

7. ANTHROPOSOPHY

SYNCHRETIC VIEW, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; GNOSTISM; THEOSOPHY; MYSTICISM; SPIRITUALISTIC; SYNCHRETIC; PHILOSOPHY,

Antroposofia (Anthroposophy) on itävaltalaisen Rudolf Steinerin kehittämä synkretistisen hengentieteen haara, joka irtautui teosofiasta (Theosophy) 1913 jKr. Antroposofia on saanut vaikutteita Gnostilaisuudesta, Teosofiasta, Mystiikasta ja intialaisesta mietiskelystä, ja on yleisluonteeltaan vahvasti Materialismin vastainen. Opin mukaan ihmisellä on mahdollisuus saavuttaa yliaistillista tietoa kunhan tätä erityistä kykyä mietiskelyllä harjoitetaan ja vahvistetaan. Minän kehitys tapahtuu jälleensyntymisen kautta. Monia Antroposofian oivalluksia on sovellettu kulttuurin eri alueille, kuten taiteeseen (eurytmia) ja kasvatukseen (Steiner-koulut).

8. APOKALYPSIS

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Apokalyptiikka (Kreikk. Apocalypsis; paljastaminen, ilmestys) tarkoittaa sekä eri uskonnoissa esiintyvää pyrkimystä paljastaa lopunajan tapahtumia, että myös salaperäisiin kuviin verhoutunutta uskonnollista kirjallisuutta, joissa nämä tapahtumat ilmaistaan. Yleisesti tunnetuin apokalyptinen kirjoitus Uudessa Testamentissa on Johanneksen Ilmestys. Apokalyptiikkaa on kaikissa uskonnoissa, joissa uskotaan lopunajan tuomioon, esimerkiksi Parsilaisuudessa ja Islamissa, sekä erityisesti Juutalaisuudessa ja Kristinuskossa. Apokalyptisen ajattelun mukaan nykyistä aikaa hallitsevat pahat henget, mutta pian tulee Jumalan hallitsema uusi aika, jota edeltävät monet ihmisiä ja koko luomakuntaa koettelevat onnettomuudet.

8.1. Makkabialaisliikkeen aika

Vanhin merkittävä Juutalainen Apokalypsi on Danielin kirja, joka on syntynyt Makkabilaisen (Ks. Makkabian Books) liikkeen aikoihin n. 164 eKr.

8.2. Apokalyptiikan kukoistusaika

Vuodesta 164 eKr vuoden 100 tienoille jKr. sijoittuu Juutalaisen Apokalyptiikan varsinainen kukoistusaika, jonka synnytti Israelia koskeneet uskonvainot ja erityisesti Syyrian kuninkaan Anthiokos IV Epifaneen suorittama Jerusalemin temppelin häpäisy. Kristillisen alkuseurakunnan profeetat ennustivat Kristuksen takaisintuloa ja siihen liittyvää ylösnousemusta ja viimeistä

tuomiota. Pian mielenkiinto kohdistui Kristuksen toista tulemista (Paruusaa) edeltäviin tapahtumiin.

8.3. Apokalyptiikan kolmas vaihe

Kolmannessa vaiheessa pyrittiin selvittämään koko tapausten kulku nykyhetkestä loppuun. Viimeksimainittunlaisia ovat Uudessa Testamentissa esitetty Synoptinen Apokalypsi (Mark. 13.) ja Johanneksen Ilmestys. Tärkeä on myös Hermaan Paimen Apokalypsi. Kristillisen Apokalyptiikan keskeisiä kysymyksiä on Antikristuksen esiintyminen, johon liittyvät muut Paruusian enteet.

9. ARIANISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

Aleksandran Arius (250-335 jKr.) ja hänen seuraajansa kielsivät sen, että Jumalan Poika, tai Logos (sana) olisivat todella jumalaisia, substantiaalisia ja ikuisia Isän lailla; Isä loi ne arianistien mukaan. Näkemys kiistettiin Nissan (Nicaea) konsiilissa vuonna 325 jKr., mutta sen aiheuttama keskustelu vaikutti kirkkokuntaa hajottavasti vielä vuosikausien ajan konsiilin jälkeen.

10. ARMENIAN ORTHODOX CHURCH

The Orthodox Church, DESCRIBE; Armenia; The Great Chism, CATHOLICISM; ORTHODOX CHURCH,

Armenian Ortodoksinen Kirkko (The Armenian Orthodox Church) käyttää liturgioissaan klassista armeniankieltä, mutta kirkon jäsenet puhuvat turkkia, arabiaa, ja lisääntyvässä määrin myös englantia. Armenian ortodoksisella kirkolla on kiinteät siteet Pohjois-Amerikkaan. Huomattava osa Armenian kristityistä kuuluu Roomalaiskatolisen Kirkon alaisuuteen (Armenian Catholics). Ortodoksiseen Kirkkoon kuuluu Armenian Kirkko, jonka uskonto on monofysiittinen (Monophysite). Armenian kirkoilla on ollut voimakas rooli poliittisissa ja separatistisissa pyynnöissä, kuten myös kansallisen identiteetin säilyttämisessä, millä on nykyisin oma osuutensa luotaessa itsenäistä Armeniaa Neuvostoliiton hajottua. Armenian Ortodoksinen Kirkon piispanistuin on Etchmiadzin entisessä Neuvosto-Armeniassa; sillä on patriarkaatit myös Konstantinopolissa ja Jerusalemissa. Ortodoksisella kirkolla on kiinteät siteet Pohjois-Amerikkaan.

11. ASSUMPTION

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CATHOLICISM; ROMAN CATHOLIC CHURCH,

Assumption (The Assumption; reception into Heaven in bodily form of the Virgin Mary) on Roomalaiskatolisen Kirkon dogmi, jonka mukaan siunattu Neitsyt Maria olisi otettu taivaaseen sieluineen ja ruumiineen hänen kuoltuaan. Tämä dogmi kiistettiin vuonna 1950 jKr.

12. AUGUSTINUS

Fathers of the Church, DESCRIBE; Numidia, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Augustinus Aurelius (354-430 jKr.) on länsimaisen Kirkon suurin opettaja vanhalla ajalla. Hän syntyi Tasgatessa Numidiassa pakanallisen virkamiehen Patriciuksen ja kristityn Monican poikana. Saatuaan perusteellisen koulutuksen Karthagossa hän toimi retoriikan opettajana ensin kotiseudullaan ja sitten Roomassa, josta hänet vuonna 384 jKr. kutsuttiin Milanoon. Siellä piispa Ambrosiuksen persoona ja Uusplatonismin (Neoplatonism) värittämä kristillisyyks valtasivat hänet,

ja hän luopui aiemmin omaksumastaan Manikealaisuudesta (Manichaeism). Augustinus vihittiin Hippossa 391 papiksi ja 395 piispaksi. Hän kuoli vandaalien piirittäessä Hippoa.

Augustinuksen lisäksi 200-luvulla eKr. syntynyt Uusplatonismi (Neoplatonism), vaikutti myös Dionysos Areopagitaan, ja heidän kauttaan se muokkasi keskiajan filosofiaa ja mystiikkaa. Augustinuksen tiedonlähteenä oli merkittävässä määrin myös kristillinen perimätieto. Augustinus tutustui (henkilökohtaisesti?) myös Paavaliin (Paul, Saul), jonka seurauksena hän luopui valinnanvapauden korostuksestaan ja piti ihmiskuntaa kadotettujen joukkona (massa perditionis), joista osan Jumala tuomitsee ennalta kadotetuiksi (Predestination). Armo tulee Kristukselta, joka on ennaltamääräytymisen esikuva.

Myöhemmin Tuomas Akvinolainen (Thomas Aquinas) loi kirkon opeista yhtenäisen oppijärjestelmän erityisesti Augustinuksen oppien pohjalta ja arabien kautta kokonaan tunnetuksi tulleen Aristoteleen filosofiaa hyväkseen käyttäen.

Vain osa Augustinuksen teoksista on säilynyt, mm. Confessiones. teoksista teologisesti merkittävimmät ovat De civitate Dei, sekä De Trinitate. Viimeksimainittu käsittelee Kolmiyhteisyyttä (Trinity). Augustinuksen ajattelu vaikutti keskiajan valtiolliseen ajatteluun korostaessaan Kirkon olevan auktoriteettien yläpuolella. Myöhemmin Augustinuksen ajattelu vaikutti erityisesti uskonpuhdistaja Martti Lutherin ajatteluun, kuten muihinkin reformisteihin (Reformistic). Myös Jansenismi tukeutui Augustinukseen.

13. AZTEC

CENTRAL AMERICAN CULTURE, DESCRIBE; Central American, MAYA; INCA; TOLTECS,

Azteekit (Aztec), jotka käyttivät itsestään nimitystä mexikat, saapuivat pohjoisesta Meksikonlaaksoon 1100-luvulla, ja asetuttuaan Texoxojärjen saarille he perustivat Tenochtitlanin kaupunkivaltion; se pystyi yhdistämään Meksikonlaakson kaupunkivaltiot ensin kielellisesti, ja Montezuma I:n aikana 1400-luvulla valtiollisesti. Valtakunta heikentyi sisällissotien seurauksena, jollaisena sen löysivät espanjalaiset konquistadoorit vuonna 1511. Azteekikkulttuurin kukoistuskauti ajoittuu 12 vuosisadalta AD espanjalaisten konquistadoorien hyökkäykseen.

Azteekkien koulut olivat pappien johtama Calmecac, ja sotilaiden johtama Telpochcalli. Azteekkien heimoyhteiskunta jakaantui klaaneihin, Calpulleihin, joita klaanin päällikkö ja perheiden päämiehistä koostuva neuvosto johtivat. Valtakunnan loppuaikoina harjoitettu valloituspolitiikka aiheuttivat kuninkaan (Thatoan) ja hänen virkamiestensä vallan kasvun sekä sotilaiden merkityksen lisääntymisen. Varsinaista perinnöllistä aatelia ei heidän keskuuteensa ehtinyt syntyä. Azteekkien elämää määräsi uskonto ja heillä oli paljon jumalia. Uskonnon vaikutus näkyy erityisesti Azteekkien arkkitehtuurissa ja taiteessa. Ylin Jumala oli auringonjumala Huitzilopochtli. Jumalat olivat luoneet maailman ja auringon, joka tarvitsi uhreja liikkuakseen taivaalla. Azteekit pitivät velvollisuutenaan hankkia ihmisuhreja, tavallisesti sotavankeja, joilta papit avasivat rinnan.

Azteekit uskoivat kuolemattomuuteen, mutteivät perustaneet uskoaan moraalisiin seikkoihin, vaan voimiin jotka herättävät ihmiset kuolleista samaan tapaan kuin ne saavat auringon joka päivä nousemaan. Azteekkien elämäkatsomus oli vahvasti Fatalistinen. Tarkka ajanlasku perustui kahteen järjestelmään:

13.1. Ennustusvuosi

Ennustusvuosi käsitti 260 päivää, jotka jakautuivat 13 päivän jaksoihin. Ennustusvuosi oli tarkoitettu erilaisten ennustusten tekemiseen.

13.2. Aurinkovuosi

Aurinkovuosi taas jaettiin 365 päivään, ja se 18 kuukauteen. Lisäksi tuli viisi 'pahaa päivää'. Joka 52 vuosi oli pyhä, solaarinen vuosi, jolloin temppelit kunnostettiin.

Fatalistinen elämänasenne sekä tartuntataudit koituivat Azteekki-Valtakunnan tuhoksi espanjalaisen Hernan Cortesin valloittaessa vuosina 1519-1521 jKr. sen 600-700 miehen, muutaman pikkutykin ja hevosen voimalla Montezuma II:n hallituskautella. Cortes käytti hyväkseen Azteekkien uskoa kohtaloon ja kiihotti taitavasti alistettuja kansoja ja kaupunkeja Azteekkeja vastaan. Tenochtitlanin espanjalaiset valloittivat verisen piirityksen jälkeen ja he tuhosivat nopeasti Azteekkien korkean kulttuurin. Valtakunnan paikalle perustettiin kastilian kruunun alainen Uusi-Espanja.

14. BAHÄ'I

NEAR EAST RELIGION, DESCRIBE; Persia, SYNCHRETIC RELIGION; EVOLUTIONARY; PROPHETIERS,

Bahä'i on suhteellisen uusi 1800-luvun puolivälissä Persiassa luotu evolutionaarinen uskonnollinen järjestelmä, jonka perustajana oli profeetta, joka kutsui itseään nimellä Portti (The Bab; Gate). Hän kertoi Jumalan paljastaneen hänelle salaisuuksiaan. Sen mukaan uskonnot liittyvät evoluutiokehitykseen, jonka seuraamuksena ne yhdistyvät lopulta yksinkertaisten totuuksien liittäminä. Babin seuraaja oli nimeltään Bahä'u'llah, joka myös kertoi vastaanottaneensa Jumalalta samansisältöisen paljastusjulistuksen, ja alkoi opettaa seuraajiaan sen mukaisella tavalla. Bahä'i levisi myöhemmin myös länsimaihin useiden muiden eksotisten itämaisten uskontojen tapaan.

Bahä'in evolutionaarisen uskonnon perusajatuksena on se, että kaikki uskonnot ja uskonnolliset liikkeet perustuvat yhteen, yksinkertaiseen totuuteen, ja kukin uskonnoista saa voimansa ajallaan, ja limittyvät siten evoluutiokehitykseen. Silti jumalallisen ilmoituksen voima, tai Jumalan aktuaalinen vaikutus ei koskaan vähene, ja kehitys johtaa lopulta koko maailman ykseytymiseen; jäljelle jää yksi kieli, yksi maailma, jossa on vain yksi rahajärjestelmä.

15. BAPTISM

Rite in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

Kaste (Baptism) on kristillinen Riitti (Rite), Sakramentti (Sacrament) tai seremonia, jossa vallitsevina tapoina ovat veden tai öljyn valuttaminen päähän tai henkilön upottaminen kokonaan veden alle, ja joka annetaan lapsille tai aikuisille; tällä tavoin hänet liitetään kirkon jäsenyyteen. Varhaiskristillisessä Kirkossa kastaminen oli useimmiten kai näkyvällä tavalla yksinkertainen symbolinen Riitti (Rite), jossa asetettiin kädet kastettavan päälle, tai valutettiin samanaikaisesti öljyä, joka tapahtumana ilmaisi Pyhän Hengen läsnäolon.

Ensimmäisten Apostolien vihkimyksessä lähestyivät heidän, sekä Jeesuksen saamassa kasteessa seremoniaan liittyi kiinteästi Pyhä Kolmiyhteys (Trinity). Kun Johannes kastoi Jeesuksen (Matt. 3: 16.-17.; Mark. 1: 9.-11.) läsnä olivat Pyhä Henki ja Isä, joka tunnusti Poikansa. Alkukristityt harrastivat kastamista valuttamalla öljyä kastettavan päähän, jonka he katsoivat kuvaavan Pyhän Hengen laskeutumista taivaasta helluntaipäivänä (Whitsun) (Apost. 2: 1.-5.). Kastaminen tapahtui varhaiskristittyjen keskuudessa myös Jeesuksen Kristuksen nimeen, mikä tarkoittaa sitä, että ihmiset saivat tietää Jeesuksen olevan Herran (The Lord Jesus) ja kuulivat Ilosanomien (Gospel) ja vastaanottivat sentähden Kasteen. Kasteessa heidän päälleen laskeutui joskus silminnähtävälläkin tavalla Pyhä Henki (The Holy Spirit) ja he täyttivät sillä ja saivat profetoimisen, kielilläpuhumisen sekä parantamisen lahjoja.

Myöhemmissä kirkolliskokouksissa Jumala tulkittiin Kolmiyhtheiseksi (Trinity) ja niissä säädettiin ja määrättiin, että kastamisen on tapahduttava Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.

16. BAPTISTS

The Reformation, DESCRIBE; Bresbyterian, PROTESTANTISM; ANABAPTISM; CALVINISM,

Baptistiliikkeen alkuna voidaan pitää John Smythin pakoa Amsterdamiin vuonna 1606 jKr. Hän liittyi myöhemmin tosin Mennoniitteihin, mutta pieni seurakunta jäi itsenäiseksi ja palasi Englantiin. Joukon johtaja T. Helwys, joka oli Arminiaami, opetti pelastuksen universaalisuutta ja Tahdonvapautta (Non-Determinism; Free Will), jonka vuoksi hänen kannattajiaan kutsuttiin Yleisbaptisteiksi. Näiden rinnalle muodostui Lontoossa Baptistien ryhmä, joka omaksui Kalvinistien opin Armonvalinnasta (pre-determination), heitä alettiin kutsua Partikulaaribaptisteiksi. 1600-luvun kuuluisia Baptisteja olivat John Bunyan ja John Milton. Noin vuosisadan laskukauden jälkeen liike voimistui kyvykkäiden johtajien ansiosta, joita olivat mm. Wesley ja Protestanttisen pakanalähetyksen uranuurtaja W. Carey. Myöhempiä englantilaisia Baptismin suuria nimiä olivat C.H. Spurgeon ja Lloyd George.

Yhdysvalloissa ensimmäinen Baptistiseurakunta perustettiin vuonna 1639 jKr., ja se on siellä nykyään suurin protestanttinen kirkkokunta. Mustista suunnilleen puolet kuuluu Baptisteihin ja liikkeen viime vuosien suuri hahmo on ollut Billy Graham.

Alunperin tämä protestanttisen yhteisön ryhmittymä tunnettiin myös nimellä Anabaptistit (The Anabaptists); "ne, jotka kastavat uudelleen". Siten Baptistit eivät pitäneet lapsille annettua kastetta vaikuttavana vaan katsoivat, että Kaste (Baptism) voidaan antaa vain uskoville ja se olisi suoritettava veteen upottamalla. Historiallisesti Baptistinen Kirkko juontuu Bresbyteerisestä Kirkosta, joka taas juontuu Kalvinistisesta Reformoidusta Kirkosta.

17. BIBLE

Holy Book in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; THE HOLY BIBLE; JUDAISM,

Raamattu (Kreikk. Grammata; kirjoitukset) on kristinuskon pyhien kirjojen kokoelma, joka jakautuu kahteen osaan, Vanhaan- ja Uuteen Testamenttiin. Sana Raamattu on tullut suomenkieleen itäisten kristikuntien välityksellä.

Jamnian rabbiinikokouksessa 90 jKr. juutalaisten pyhien kirjojen määräksi vahvistettiin 24. Niiden kokoelma jakautuu kolmeen osaan:

7.1. Laki:

17.1.1. Viisi Mooseksen kirjaa

17.2. Profeetat:

17.2.1. Joosua

17.2.2. Tuomarien kirja

17.2.3. Samuelin ja Kuningasten kirjat

17.2.4. Jesaja

17.2.5. Jeremia

17.2.6. Hesekiel

17.2.7. Kahdentoista profeetan kirjat

17.3. Kirjoitukset:

- 17.3.1. Psalmit
- 17.3.2. Sananlaskut
- 17.3.3. Korkea veisu
- 17.3.4. Valitusvirret
- 17.3.5. Saarnaaja
- 17.3.6. Aikakirjat
- 17.3.7. Jobin
- 17.3.8. Ruutin
- 17.3.9. Esterin
- 17.3.10. Esra-Nehemian
- 17.3.11. Danielin kirjat.

Tämä kokoelma vastaa Reformististen Kirkkojen (Reformistic Churches) Vanhaa Testamenttia. Katolinen kirkkokunta käyttää Septuagintaa, jonka Jamnian kokouksen 90 jKr. kelpuuttamattomia kirjoituksia pidetään Apogryfisina Kirjoituksina liitettyinä Reformistien raamattuihin.

18. BRONZE AGE

AGES, DESCRIBE; Term, STONE AGE; IRON AGE,

Neoliittista aikaa seurannut aika, jonka kuluessa ihmiset oppivat työkaluja ja varusteitaan pronssista, joka oli tinan ja kuparin sekoitus; se on varhaisin käytetty metallisekoitus pronssin valmistamisessa. Nykyisissä pronsseissa esiintyy seosmetallien mukaan alumiinipronsseja, piipronseja, berylliumpronseja, fosforipronseja sekä Corson-pronseja. Muinaisten egyptiläisten käyttämä pronssi sisälsi 80-85 prosenttia kuparia ja 15-20 prosenttia tinaa.

Pronssikauden pituus ja ajankohta vaihtelee seuduittain. Ensimmäiset pronssiesineet esiintyvät Niilinseuduilla neljä vuosituhatta eKr., mutta varsinaisen pronssikauden katsotaan tällä alueella olleen n. 2500-1500 eKr. Aigealaisen kulttuurin alueella pronssikausi vallitsi jo kolmannella vuosituhannella eKr. Pohjois-Euroopassa pronssikauden voidaan katsoa alkaneen n. 1500 eKr.

Pronseja käytettiin varsinaisen pronssikauden jälkeenkin, ja käytetään yhä. Keskiajalla kirkonkellot valettiin pronssista. Valupronseja, joihin tinan ohella on sekoitettu sinkkiä käytetään nykyään laakereissa, liukujohteissa sekä pumpun ja venttiilin osissa, hammaspyörissä jne. Piipronseja käytetään sen hyvän hitsattavuuden vuoksi monissa laitteissa. Berylliumpronseja käytetään kovuutensa ja kulutuskestävyytensä laakereissa ja venttiileissä, sekä kipinöimättömyytensä vuoksi räjähdysaineteollisuuden työkaluihin. Alumiinipronseja voidaan verrata kulumiskestävyytensä puolesta jopa teräksiin. Fosforipronssit kestävät konstantaanin lailla korroosiota, joskin jälkimmäisen sähköjohtavuusominaisuudet äärimmäisissä olosuhteissa ovat paremmat. Pronssit ovat siten olennaisesti mukana modernissa teknologiassa.

19. BUDDHISM

ASIAN RELIGION, DESCRIBE; India, HINDU; NON-VEDANTA; DHARMAPADA,

Buddhismi on intialainen koulukunta, joka ei hyväksy Veda-kirjoitusten arvovaltaa. Buddhismi on metodinen, praktinen ja nonspekulatiivinen. Uskonnon perustaja oli Siddhata (Siddhartha) (560-483 eKr.), tunnettu myös nimellä Sankhyamuni (sanskritinkielinen ilmaus: Sankya-oppinut klaani, Buddha-klaani), kuten myös nimellä Gautama tai Buddha (Hän joka on valaistu).

29-vuotiaaksi Siddhartha eli suojaamaan elämää. Jouduttuaan todellisuuden kanssa kasvatusten hän yritti ratkaista kriisiään Yogalla ja itsekidutuksella. 36-vuotiaana hän lopulta saavutti valaistumisen pyhän Boddhi-puun alla (Valaistumisen puu), ja tavoitti Nirvanan. Aina kuolemaansa saakka hän opetti, ja voitti puolelleen useimmat vastustajansa (Arahats,- Sangha,- Ananda -koulukunnat).

Siddhartan mukaan on olemassa neljä perustotuutta:

19.1. Kärsimys

19.2. Kärsimyksen syy

19.3. Kärsimyksestä vapautuminen

19.4. Jalo kahdeksanaskelinen polku:

19.4.1. Oikea näkemys

19.4.2. Oikea ratkaisu

19.4.3. Oikea puhe

19.4.4. Oikea toiminta

19.4.5. Oikea elämäntapa

19.4.6. Oikea pyrkimys

19.4.7. Oikea mielenlaatu

19.4.8. Oikea ilo.

Doktriini (Dharma) nojaa maailmalle anteeksiantavaan pessimismiin:

" I go the Buddha for refuge; I go the Dharma for refuge; I go the Sangha for refuge ".

Buddha, Dharma ja Sangha ovat kolme jalokiveä, joista:

19.5.1. Buddha liittyy itsensä kieltävään valaistumiseen

19.5.2. Dharma lakiin, velvollisuuteen, ja uskonnon doktriineihin

19.5.3. Sangha munkkijärjestykseen ja elämään, jollaiseen vain miehet voivat osallistua; tappaminen, valehteleminen, varastaminen ja seksuaalinen kanssakäyminen ovat heiltä kiellettyjä, kuten myös huumeet, ylenmääräinen ruoka, tanssi, musiikki, teatteri ja henkilökohtaisen mieltymysten kohteet.

Buddhismi on jakautunut koulukuntiin:

19.6. Hinayana

(Lesser Vehicle) Ceylon, Burma, Thaimaa, Cambdoza, Laos

Hinayana on täydellisen pessimistinen ja tietoinen inhimillisestä kärsimyksestä; tässä suhteessa se on lähellä klassista Buddhismia. Mahayanana mukaan ihmisen on etsittävä omaa pelastumistaan, eikä kiinnitettävä huomiota muihin. Absoluutti on ei-personaallinen ja sanoilla kuvaamattomana se vaikuttaa siten, että valaistunutkin voi sen toisinaan löytää, ja toisinaan kadottaa.

19.7. Mahayana

(Greater Vehicle) Kiina, Tiibet, Korea, Japani

Mahayana on optimistinen ja painottaa, että on tarpeen pelastaa myös muita. Buddha on jumalallinen pelastaja, ja siksi persoonallinen pelastuminen on mahdollinen ja altruistinen moraali pätevä ja tehokas rukous tavoittaa kohteensa. Mahayana sallii myös muita jumaluuksia ja ei-jumalaisia boddhisattvoja.

Buddhismiin suhde Intian koulukuntiin on seuraavanlainen:

19.8. Vedojen arvovallan hyväksyvät ortodoksit (uskovat)

19.8.1. Riippumattomaan ajatteluun perustavat

19.8.1.1. Nyaya

19.8.1.2. Vaisesika

19.8.1.3. Sankhya

19.8.1.4. Yoga

19.8.2. Suoraan Vedioihin perustuvat

19.8.2.1. Aktiivinen elämä (Mimamsa)

19.8.2.2. Kontemplatiivinen elämä (Vedanta)

19.9. Eivät hyväksy Vedojen arvovaltaa, heterodoksit

19.9.1. Materialistit (Carvaka)

19.9.2. Spiritualistit:

19.9.2.1. Buddhalaisuus

19.9.2.2. Jainalaisuus

Kiinassa Buddhismiin on vaikuttanut voimakkaasti Taolaisuus, ja siellä siitä on olemassa useita lahkoja. Yhden niistä mukaan maata (Pure Land of Bliss) hallitsee Amitabha Buddha, taivaan armollinen isä, joka aina tahtoo ihmisten uskoa ja palvontaa. Hänen rinnallaan on jumalatarneitsyt Kwanyin, joka tahtoo vieläkin enemmän palvontaa. Tiibetissä Buddhismi oli pitkään munkkinen johtama Theokratia, jonka päänä oli Dalai Lama. Japanissa Buddhismi tuli tunnetuksi Zen-filosofian kautta, joka on eräs meditaation muoto. Zenin piirissä uskotaan, että valaistuminen tulee yhtäkkiä, ilman erityisiä intellektuaalisia ponnisteluja. Ihmisen on vain käsitettävä se spirituaalinen todellisuus jossa hän elää. Keinoina itseharjoitukseen on mm. Ju-Jitsu. Zen vaikutti Japanin sotilaiden käyttämän Bushidon kehittymiseen.

20. CALVINISTIC CHURCH

The Reformation, DESCRIBE; Reformed Churches, CHRISTIANITY; PREDESTINATION,

Kalvinistikirkon perustaja on ranskalainen reformisti Jean Calvin (1509-1564). Calvinismi opettaa, että Raamatun kirjoitukset ovat selkeä, annettu ohje uskolle ja sen muodolle. Perusajatuksena on, että ihminen on korruptoitunut syntiinlankeemuksen seurauksena, ja vain uskon kautta voi ylittää sen vaikutuksen. Luterilaisuudesta Calvinismin erottaa se, että Calvinismi painottaa Jumalan ehdotonta ylivaltaa ja kontrollia Predestinaatio-opin muodossa (Predestination), ja että ihmisen vapaa tahto on siinä mielessä kuvitelma. Ihminen ei myöskään voi saavuttaa kerran syntiinlankeemuksensa menettämäänsä loistoa ja kunniaa. Edelleen Calvinismi opettaa, että Raamatun kirjoitukset voivat paljastaa ihmiselle ehdottoman totuudellisuutensa vain Pyhän Hengen

vaikuttaessa samanaikaisesti (The Internal Witness of the Holy Spirit). Vaikka Sakramentit ovatkin tärkeitä keinoja, niin itsessään ne eivät sisällä Pyhää Henkeä.

Kalvinistien Reformoidusta kirkosta (Calvinist Reformed Church) juontui Bresbyterian kirkko (Bresbyterian Church), josta taas juontui Baptistinen kirkko (Baptist Church). Calvinin opin ovat hyväksyneet useimmat ei-lutherilaiset (Non-Lutherans) uskonsuunnatkin.

21. CATHOLICISM

View in Christianity, DESCRIBE; The Great Chisma, EASTERN AND WESTERN CHURCHES, SEPTUAGINTA,

Kirjaimellisesti Katolismi (Catholicism) merkitsee koko Kirkon uskoa ja käytäntöä; ilmaus Catholic Church esiintyy ensimmäisen kerran 110 jKr. pyhän Antiokian Ignatiuksen (St. Ignatius of Antioch) kirjoittamassa kirjeessä. Myöhemmin se ilmaisi Roomalaiskatoliseen Kirkkoon liittyen Skismaattisuuden ja vääräoppisuuden vastakohtaa. Varhaiskirkossa oli ueita peräkkäisiä Skismoja, jotka lopulta johtivat Läntisen ja Itäisen Kirkon muodostumiseen ja Suureen Skismaan (The Great Chisma) vuonna 1054 jKr., jolloin Kreikkalaiskatolinen Kirkko alkoi kehittyä erillisenä omaan suuntaansa; sitä luonnehtii jumalanpalveluselämän vaaliminen seremoniaalisine, muuttumattomine menoineen, ja jolloin Roomalaiskatolinen Kirkko muodostui valtatekijäksi lännessä.

21.1. Kreikkalaiskatolinen Kirkkokunta

Kreikkalaiskatolisessa Kirkossa (Orthodox Church) yksityisten uskovien katsotaan saavan hengellisen ravintonsa liturgioiden kautta, ja uskovaisten yhteisön kiinteyden avulla yhteyden Pyhiin ja Jumalaan. Kristuksen inkarnaatiossa jumalainen Logos omaksuu ihmisyyden ja siitä alkaa Kosmoksen metamorfoosi, jossa jumalallistuminen (Theosis) tapahtuu. Konstantinopolin Ortodoksisesta Kirkosta juontuivat Venäjän, Kreikan, Syyrian ja Armenian Kirkot, kuten myös Koptilainen Kirkko Egyptissä ja Etiopiassa.

21.2. Roomalaiskatolinen Kirkkokunta

Roomalaiskatolista Kirkkoa (Roman Catholic Church) on luonnehdittu Yhdeksi, Pyhäksi, Katoliseksi ja Apostoliseksi, joka on kanonisesti ja organisatorisesti yhteneväinen kokonaisuus, jolla on juurensa vaihtelevissa kansallisissa traditioissa. Roomalaiskatolisen Kirkon muodostumisessa maailman suurimmaksi uskonnoksi auttoi sen tehokas organisaatio ja jesuiittaveljeskunta erityisesti siirtomaissa, sekä toisaalta sen hyvä muovautumiskyky erilaisten olojen alkuperäisuskomuksiin ja niiden muovaaminen kokonaisuuteen soveltuviksi auttoivat tässä.

21.3. Katolisen Kirkon historia

Varhaisemmat vuosisadat olivat voimakkaan muutoksen aikaa (Formative period), jolloin apostoliset kirjoitukset kanonisoitiin peräkkäisissä konsiileissa Uudeksi Testamentiksi (General Councils of Nicaea, 325 jKr.; Constantinople, 381 jKr.; Ephesus, 431 jKr.; Chalcedon, 451 jKr.), joissa käytettiin kreikkalaisten filosofien ideoita ja terminologiaa, ja formaalit uskon ja uskonelämän määrätykset suoritettiin niin ikään. Tässä kohden emme kuitenkaan käy historian eri vaihteita läpi yksityiskohtaisesti, koska asiaa on selvitelty muualla tässä "tietokannassa".

21.4. Reformististen Kirkkojen muodostuminen

1500-luvun alussa Roomalaiskatolisesta Kirkosta erosivat Reformistiset (The Reformation) Kirkot:

21.4.1. Martin Luther (1483-1546)

Evankelis-Luterilaiset Kirkot (Evangelian-Lutheran Churches)

21.4.2. Jean Calvin (1509-1564)

Bresbyteerikirkot (Bresbyterian)

21.4.2.1. John Smith

(1600-luku) Baptistikirkot (Baptist Church)

Jean Calvinin (1509-1564) opetuksista ja Bresbyteerikirkoista juontuivat Englannin ja Yhdysvaltain Baptistikirkot (Baptist Church)

21.4.3. Thomas Cranmer (1489-1556)

Anglikaanikirkot (Angligan Churches)

Näistä juontuivat John Wesley (1703-1791) perustamat Metodistikirkot (Methodistic Church) ja George Foxin Kveekarikirkko (Quakers). Cranmerin kautta juontui myös William Boothin perustama Pelastusarmeija (Salvation Army) (1878).

22. CHRISTADELPHIANS

New Christian Groups, DESCRIBE; North-American, CHRISTIANITY; APOSTOLIC,

Kristuksen Veljeskunnan keskeisiä uskonkappaleita on Messiaan konkreettinen paluu. J. Thomas perusti Kristuksen Veljeskunnan (Christadelphians) Brooklynnissa 1833 jKr. Veljeskunta pyrki noudattamaan apostolisia tapoja ja apostolista uskoa; he uskovat, että Raamattu on sanatarkka totuus, ja siksi Jeesus tulee eräänä päivänä ottaen haltuunsa kuningas Daavidin valtaistuimen halliten hajautettuja Israelin heimoja, joihin myös uskovat tulevat kuulumaan. Ne, jotka ovat kiroitut, kuolevat tällöin Toisen Kuoleman. Ensimmäinen Kuolema, jossa jo kuolleet silloin ovat, on eräänlainen tiedostamattomuuden tila. Ihmisen ylösnousemus on sellainen, että Ensimmäisen Kuoleman tilaan joutuneet nousevat konkreettisesti ylös haudoistaan fyysisessä ruumiissaan tuomitaviksi.

23. CHRISTIAN SCIENCE CHURCH

New Christian Groups, DESCRIBE; U.S.A., CHRISTIANITY; SPIRITUAL; SCIENCE,

Mary Baker (1821-1910) perusti Christian Science -liikkeen koettuaan spirituaalisen parantumisen 1866. Hänen pääteostaan Science and Health with key to Scriptures (1875) käytetään Raamatun ohella kaikissa kirkon palvelumenoissa, ja Kristilliset Skientistit opiskelevat sitä päivittäin. Vuonna 1879 Mrs. Eddy perusti Church of Christ, Scientist -kirkon Bostoniin, Massachusettsiin. Nykyään sillä on yli maailman ulottuva, tuhansien kirkkojen verkosto, joista Brittein saarilla yli 300. Liike pitää Jeesus Kristusta auktoriteettinaan, ja painottaa spirituaalista parantamista. Perusteeksi on, että ihminen ja universumi ovat spirituaalisia. Kristilliset skientistit uskovat, että materiaallinen ja kuolevainen ihminen on altis sairaudelle ja synnille; kehon tila ilmaisee sen, millainen ajattelu siinä vallitsee. Pelko, tietämättömyys Jumalasta, synty ja regeneraatio voidaan voittaa seuraamalla Raamattua ja sen opetusta, että ihminen on Jumalan kuva.

24. CHRISTIANITY

NEAR EAST RELIGION, DESCRIBE; World-Wide, CATHOLICISM; REFORMISTIC,

Eettiseltä kannalta Kristinuskon suhde maailmaan on ambivalentti; toisaalta se hyväksyy maailman sellaisena kuin se on, ja toisaalta tuomitsee sen, ja katsoo että kun Kristinuskon opetuksia noudatetaan maailmasta poistuu tuomittava paha. Kristinuskon on lähes 2000 vuotta vanha Uskonto, jonka eri variaatioissa yhdistävänä tekijänä on usko Kristukseen odotettuna Messiaana, ja käsitys, jonka mukaan Hän on Jumalan ainutlaatuinen itse-ilmentymä maan päällä. Kristuksen jumalallinen alkuperä ilmenee Hänen opetuksissaan ja henkilökohtaisessa elämässään, jonka katsotaan olleen siinä määrin ylyksilöllinen, että jokaisen Hänen elämänsä tapahtuman katsotaan viittaavan johonkin kaikkia ihmisiä koskevaan syvällä ja symbolisella tavalla. Ihmiset ovat Kristinuskon mukaan synnin kahlitsemia, josta he eivät voi vapautua omin ponnisteluin, ja siksi heidän on käännytävä Kristuksen puoleen, joka on sovittanut heidän syntinsä ristiinnaulitsemisen yhteydessä.

Kristittyjen kirkkokuntien käsitykset poikkeavat toisistaan siinä, kuinka kattavaksi Kristuksen pelastustyö käsitetään, ja siinä, missä määrin Pre-determinismia hyväksytään, kuten siihen liittyen tahdonvapautta. Erottavana tekijänä ovat myös käsitykset uskonnon muotojen noudattamisen tärkeydestä, kuten myös siinä, missä määrin hyväksytään henkilökohtaisesti saadun pelastuksen varmuuden todistusvoima. Myös uskonelämän laajuutta ja yhteiskuntaan ulottuvuutta koskevat käsitykset, kuten kirkon instituutioiden keskeisyyttä koskevat käsitykset vaihtelevat l. missä määrin jokaisen yksilöllisen teon tulisi heijastella uskonvarmuutta, ja missä määrin kirkon institutionaalinen ulkoinen muoto heijastaa uskonsisältöjä.

Ennen Kristinuskon ajan alkamista suurin osa juutalaisista eli Diasporassa, ja juuri he olivat taipuvaisempia omaksumaan vieraita tapoja, ja kotimaassa asuvat pitivät heitä moraaliltaan huonoina (Laxists), erityisesti Fariseukset (Pharisees), "he jotka erottavat itsensä muista". Noin 200-100 eKr. juutalaiset kirjoittivat lakikokoelman Talmud, jonka jälkeen uskonnollisia puolueita oli Fariseusten lisäksi Essealaiset (Essenes), jotka elivät askeettisissa yhteisöissä mm. Kuolleenmeren rannoilla, ja tuottivat niissä runsaasti uskonnollista kirjallisuutta. Jotkut ovat arvelleet Jeesuksen kuuluneen myös heihin, tai ainakin saaneen heiltä vaikutteita. Jeesuksen toiminta suuntautui erityisesti Fariseuksia ja kirjanoppineita vastaan, ja hän piti heidän ajattelun- ja toiminnan tapojaan jähmeinä. Jeesuksen kuoleman jälkeen hänen seuraajansa kokivat vainoa erityisesti juutalaisten taholta, ensimmäisenä marttyyriinaan Stefanus, ja myöhemmin roomalaisten taholta aina Konstantinus Suuren (247, tai 288-337 jKr), joka kastautti itsensä Kristinuskoon, ja Kristinuskon tultua Theodosius I:n aikana (379-395) Rooman valtakunnan valtionuskonnoksi. Huomattakoon, että Nikaian yleinen (tai ekumeeninen) konsiili pidettiin 325 jKr.

Uuden Testamentin Paavalin kirjeiden katsotaan muodostavan tärkeimmän rakennuskiven kristinuskon historiassa, varsinkin sen varhaisemmalla jaksolla, sillä hän selittää kirjoituksissaan monessakin kohden että usko ja pelastuminen eivät ole riippuvaisia etnisistä taustoista, tai kansallisuudesta tai aiemmasta uskosta. Pelastuminen on mahdollista kaikille rotuun, uskontoon, sosio-ekonomiseen statukseen tai sukupuoleen katsomatta. Paavalin jälkeisinä vuosisatoina Kristinuskon muotoutui edelleen monin tavoin; apostoliset teokset (Gospel) kanonisoitiin Uudeksi Testamentiksi ja Riitit saivat formaaliset muotonsa. Määrittäminen tiivistyi ja rakentui erityisesti seuraavissa kirkolliskokouksissa (mutta myös muissa niitä seuraavissa), joissa pyrittiin erottamaan kanonisoiduista kirjoituksista fragmentaariksi tai vääräoppiseksi tulkittua aineistoa:

Konstantinus Suuri kutsui kokoon Nikaiaan vuonna 325 jKr. ensimmäisen Ekumeenisen Synodin, koko kirkkoa edustavien piispojen kokouksen, joka käsitteli koko kirkon oppia ja järjestystä. Sitä seuraavissa peräkkäisissä Ekumeenisissa Synodeissa, joiden päätökset hyväksyttiin sekä Idän -että Lännen Kirkoissa oli tarkoituksena yhtenäisyyden säilyttäminen:

- 24.3.1. Nikaia (325 jKr.)
- 24.3.2. Konstantinopoli (381 jKr.)
- 24.3.3. Efesos (431 jKr.)
- 24.3.4. Kaledonia (451 jKr.)
- 24.3.5. Nikaia (787 jKr.)

Kristillisen Kirkon viiden ensimmäisen vuosisadan aikana muodostuivat Ekumeeniset Uskontunnustukset, joiden sisällöt suurimmat Kirkot hyväksyvät.

- 24.4.1. Nikaian-Konstantinopolin uskontunnustus
- 24.4.2. Athanasiuksen uskontunnustus
- 24.4.3. Apostolinen uskontunnustus

Varhaiskirkossa oli useita peräkkäisiä Skismoja, jotka lopulta johtivat Ekumeenisista Synodeista huolimatta lopullisesti erillisten ja itsenäisten Läntisen ja Itäisen Kirkon muodostumiseen, jonka sinetöi Suuri Skisma (The Great Chisma) vuonna 1054 jKr. Tätä seurasi vielä 1500-luvulla jKr. Reformististen Kirkkojen muodostuminen ja eriytyminen Roomalaiskatolisesta Kirkosta sekä vastauskonpuhdistukset (Counter-Reformation). Tälle erityymiskehitykselle vastakkaisena ilmiönä esiintyi 1800-luvulta alkaen kristillisten kirkkojen yhteyksiä rakentavaa Ekumeenista (Kreikk. Oikumene) Liikettä, jota termiä tässä mielessä on ensimmäiseksi käyttänyt saksalainen professori Adolf Deissmann (k. 1937 jKr.). Ekumeeninen toiminta on vanhempaa, sillä pyrkimyksenä se perustuu Lontoossa vuonna 1846 jKr. perustettuun Evankeeliseen Allianssiin. Kirkkojen virallisen yhteistyön alkuna pidetään Edinburghissa 1910 jKr. pidettyä lähetyskonferenssia.

Ekumeenisen Liikkeen huomattavia edistäjiä on myös 1915 jKr. perustettu World Alliance for Promoting International Friendship through the Churches. Vuonna 1948 jKr. perustettiin Amsterdamissa vuosien etukäteistyön ja konferenssien jälkeen Kirkkojen Maailmanneuvosto, johon kuuluu Reformoituja-, Ortodoksisia-, sekä Lähetyskirkkoja, mutta jonka ulkopuolelle on jäänyt Roomalaiskatolinen Kirkko. Viimeksimainitulla on kuitenkin edustus Maailmanneuvoston Faith and Order komissiossa.

Kristinusko kytkeytyy voimakkaasti antiikin kreikkalaiseen filosofiaan Kirkkoisien (Fathers of Church) välityksellä, erityisesti mainitsen tässä yhteydessä Plotinuksen ja hänen edustamansa Uusplatonismiin (Neoplatonism) ja arabien kautta siirtyneen Aristoteleen filosofian. Tässä yhteydessä totean myös, että keskiajan Skolastiikan (Schola'stics) pyrinnot todistaa loogisia formaatteja käyttämällä ja metodeta kehittämällä Jumalan olemassaoloa kehittivät puolestaan edelleen filosofiaa. Lopulta Jumala oli vain loogisen Merkin luonnetta omaava, kuten filosofiassa substanssi (Substance) on kuvain kaikelle sille, jolle kaiken oletetaan rakentuvan ja perustuvan, vaikka sitä itseään ei voitaisi määrittellä, tai ei edes tiedettäisi, kiten se on mahdollisesti tullut olemassaoloonsa. Sumereilla tavattiin jo käsitys olennoista, tai olennoista jotka olivat luoneet kaikkeen ja pitivät sitä yllä: An (taivaan ylijumala), Enlil (myrskyn jumala) ja Enki (vedenjumala). Myöskään ajatus kaikkeen luomisesta tyhjiydestä ei ollut uusi: Egyptiläisen Heliopoliissa luodun vanhimman kosmologian mukaan ensimmäinen jumala oli Atum, joka merkitsi tyhjästä syntyneestä kaikkeudesta. Myös Hindufilesofiassa tavataan käsitys Brahmasta, joka synnyttää Luojajumala-Brahman, joka elää aikansa ja palaa lopulta alkusyyhynsä.

Totean siis, että kreikkalaisten filosofien ideat kaikkeen alkusyyistä tai sen synnyttäneestä liikkumattomasta liikuttajasta eivät olleet uusia, vaan perustuivat jo olemassaoleville käsityksille Yhdestä, joka oli synnyttänyt kaiken muun. Lopulta kehitys keskiajan Skolatiikassa johti siihen, että ei ollut tarpeen edes pohdiskella sitä, onko Jumala tosiasiallisesti olemassa, vaan oleellista oli se, että postulaateista voitiin johtaa jotakin ja todistaa jotakin, olivatpa tosiasiat sitten tosia vaiko fiktioita.

25. CHRISTMAS

Fest in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; JUDAISM,

Joulua vietetään Jeesus Kristuksen syntymäjuhlan 25 joulukuuta. Raamatun perusteella ei voida selvittää mihin aikaan vuodesta Jeesus todella syntyi. Aluksi Hänen syntymäjuhlaansa on vietetty loppiaisenä 6.1., mutta jo 200-luvun alussa jKr. esiintyi muitakin vaihtoehtoja, kuten 20.5., 18.4., ja 28.3. Roomassa omaksuttiin 300-luvun alussa jKr. mainittu 25.12. Jeesuksen syntymäjuhlan ajankohdaksi ja se korvasi pakanallisen auringonjuhlan (nataalis Sol Invicti). Tähän "vaihtoon" eräänä syynä oli mm. se, että toisaalta roomalaiset legioonalaiset viettivät mieluusti tämäntapaisia juhlia, ja toisaalta valloitetujen alueiden kansaa ei voitu estää viettämästä perinteisiä juhliaan Rooman keisariajalla persialaisen valonjumala Mithran kultti tuli suosituksi kreikkalais-roomalaisessa maailmassa muiden mystisten kulttien tavoin, kuten Egyptin Isiksen ja Osiriksen palvonta, Phrygian Cybelen ja Attiksen palvonta, ja Ateenan lähellä vaikuttanut Elusiksen palvonta.

Valonjumala Mithran kultti tuli erittäin suosituksi roomalaisten legioonalaisten keskuudessa ensimmäisten neljän vuosisadan kuluessa jKr. Kristinusko syrjäytti mithralaisuuden lopullisesti 400-luvulla jKr., johon liittyy joulun ajankohdan määrittäminen Kristuksen syntymäjuhlaiksi. Mithran maanalaisia temppeleitä on löydetty Englannista saakka. Näissä temppeleissä oleva kulttikuva esitti pyhää härkää uhraavaa Mithraa.

Yleiseksi joulunvietto tuli vasta neljännen vuosisadan jälkipuoliskolla jKr. Päivämäärä 25.12. liittyy talvipäivänseisaukseen, josta eteenpäin päivät alkavat pidetä, ja joka on lupauksena kevään ja kesän tulosta; kivikauden ihmiset ovat hyvinkin voineet ajatella, että ilman juhlaa aurinko voisi jäädä ikuisiksi ajoiksi hautaansa. Auringonpalvontaa varten on rakennettu useitakin temppeleitä, joista Englannissa nimekkäin nykyisen Lontoon lähistöllä sijaitseva Stonehenge, jonka rakentaminen ajoittuu 1900-1400 eKr. väliselle ajalle. Englannissa on toki säilynyt muitakin vastaavanlaisia kivirakennelmia. Tutkijat ovat havainneet, että juhannuksen tienoilla aurinko nousee jokseenkin suorassa linjassa Heel Stonen ja Altar Stonen suunnassa. Astronomisten laskelmien mukaan auringonnousu on tapahtunut täsmälleen linjan suuntaisesti vuonna 1680 eKr. Tunnettua on, että juhannuksesta lähtien päivät alkavat lyhetä, josta syystä se on muodostanut toiselle auringonjuhlalle ajankohdan, kuten mahdollisesti myös kevät- ja syyspäivän tasausten ajankohdat.

Valotaakseni hieman auringonpalvonnan kultin mahdollisia syitä totean, että Egyptiin ilmaantui jo 4000 eKr. Amra-kultturi. 3600-luvulla eKr. syntyi Pohjois-Egyptissä Gerza-kultturi, jonka keskuksena oli Faijumien alue. Myöhäisgerzalaisessa ja varhaisdynastisessa vaiheessa on voitu havaita Mesopotamian vaikutusta, kuten tiilimateriaalin käyttö, tukipilarirakennukset, lieriösinetit ja Gilgames-aiheen käyttö taiteessa, mutta myös muita "lainauksia" on tapahtunut. Mesopotamian ensimmäinen (paremmin) tunnettu kulttuurikansa oli sumerilaiset, joita tiedetään asuneen nykyisen Irakin etelä- ja keskiosissa jo 4000 eKr., eli samoihin aikoihin kun Amra-kultturi ilmaantui Egyptiin. Tätä aikaa edeltänyt ilmasto on poikennut jopa nykyisestä siinä, että vuosien 6000-4000 välillä on ollut ainakin yksi pidempi jakso, jolloin keskilämpötila on ollut nykyistä merkittävästi korkeampi, ja hyvin todennäköisesti myös suotuisampi, mikä on saatu selville tutkimalla puiden vuosikasvua. Mesopotamian aluekin on hyvin todennäköisesti näyttänyt erilaiselta kuin nykyään, ja merenpintakin on ollut vielä nykyistä korkeammalla.

Erikoisena piirteenä oli, että Jumalia pidettiin myöhempien kaupunkivaltioiden varsinaisina hallitsijoina. Sumerien uskonnollisissa käsityksissä hedelmällisyyden elpymisellä oli keskeinen merkitys; vuodenaikojen vaihtelu johtui hedelmällisyyden jumalattaren Innanan puolison Tammuzin kuolemasta ja jälleensyntymisestä (Incarnation). Myyttiin liittyi nimenomaisesti sumerilaisten suurin juhla, uudenvuodenjuhla. Korkeimpia sumerilaisten jumalista olivat An (taivaan ylijumala), Enlil (myrskyn jumala) ja Enki (vedenjumala), jotka olivat luoneet kaikkeuden ja pitivät sitä yllä,

sekä auringonjumala Utu, kuunjumala Nanna, sodanjumala Ninurta ja kuolemanjumala Nergal. Mainittu myytti elpymisestä, sekä jumalkäsitykset siirtyivät lähes sellaisinaan babylonialaisille, jotka tallensivat ne kirjalliseen muotoon kiila- ja nuolenpääkirjoituksella, sekä loivat Gilgames-eepoksen vedenpaisumustaruineen ja kertomuksineen ihmisen luomisesta. On houkuttelevaa ainakin ajatella, että hedelmällisyyden elpyminen viittaisi sellaiseen kasvuun, joka on alkanut lähes tyhjästä, tai ainakin että ihmiskuntaa olisi joskun kohdannut jokin luonnononnettomuus.

Egyptiläisen Heliopoliissa luodun vanhimman kosmologian mukaan ensimmäinen jumala oli Atum, joka merkitsi tyhjästä syntyneitä kaikkeutta. Atum-jumaluuteen sulautui pian Ra (Atum-Ra), ja tähän taas myöhemmin muita jumalia, kuten Amon (Amon-Ra). Atum synnytti myös Sun, ilman jumalan ja Tefnutin, jotka puolestaan synnyttivät Gebin ja Nutin; näistä syntyivät Osiris, Isis, Set ja Neftys. Amarna-kaudella faarao Ekhnatonin (Amenthotep IV) aikana Egyptissä palvottiin poikkeuksellisesti täysin monoteistista auringonjumala Atonia, joka syrjäytti hänen elinajakseen alkuaan paikallisjumala Amonista tehdyn valtakunnanjumalan. Auringon palvonnasta tuli valtakunnan mahtavuuden kausien myötä yleinen valtakunnanuskonto, mutta sen lisäksi palvottiin myös muita jumaluuksia ja paikallisjumalia. Vertailun vuoksi totean, että myös azteekkien ylin jumala oli auringonjumala Huitzilopochtli; sen lisäksi azteekit palvoivat ilman jumala Quetzalcoatlina, sekä elämän ja kuoleman jumalaa Coatlicuea. Erikoista on myös azteekkien piinallisen tarkka ajanlasku.

26. CHURCH

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; RELIGIONS,

26.1. Käsitteenä Kirkko viittaa kaikkiin kristittyihin

Kaikkein laajimmassa mielessä kaikki (kastetut) kristityt muodostavat yhden Kirkon. Tällöin voidaan lähes kaikkien kristittyjen sanoa kuuluvan käsitteen tarkoittamaan luokkaan.

26.2. Käsitteenä Kirkko viittaa tietyn organisoituneen kirkkokunnan jäseniin

Tällöin termillä kirkko voidaan tarkoittaa esimerkiksi Englannin kirkon- tai Etelä-Intian kirkon jäseniä. Jos käsitteen tarkoittama luokka rajataan näin, ei voida puhua esimerkiksi kristittyjen ja hindujen keskinäisistä eroista ja samankaltaisuuksista.

26.3.1. Käsitteenä Kirkko viittaa henkilöihin, jotka suorittavat palvontamenoja samassa paikassa

Termiä kirkko käytetään tällöin kuvaamaan jotakin lahkoo tai vapaita uskonnollisia liikkeitä, sillä tällaisia ovat eräiden vapaiden uskonnollisten liikkeiden käsitykset omasta seurakunnastaan ja kirkosta.

26.3.2. Käsitteenä Kirkko viittaa virkamiehiin

Joskus kirkoksi sanotaan kirkon henkilökuntaa (erotuksena maallikkojäsenistöstä). Tämä termin käyttö on tyypillinen episkopaalisille kirkoille.

26.4. Käsitteenä Kirkko viittaa erityiseen rakennukseen

Kaikkein suppeimmassa mielessä kirkolla tarkoitetaan sitä rakennusta, jossa esimerkiksi Kristukselle osoitettuja palvontamenoja suoritetaan (Kreikk. Kuriakon, Jumalalle kuuluva).

27. CIRCUMCISION

Rite in Judaism, DESCRIBE; Term, JUDAISM; ISLAM,

Ympärileikkaus (Circumcision) tarkoittaa siittimen esinahan poisleikkaamista. Tapa tunnetaan lukuisien kansojen parissa Aasiassa, Afrikassa ja Oseaniassa. Paikoin Afrikassa tapaa on sovellettu myös naisiin. Muinaisessa Lähi-Idässä ympärileikkaus oli Israelilaisten lisäksi käytössä ainakin osittain mm. Egyptissä, Moabissa, Edomissa ja Ammonissa. Kanaanilaiset kansat, sekä merenkulkija Filistealaiset olivat ympärileikkaamattomia, kuten Mesopotamian seudun asukkaat. Tapa liittyy uskonnollisessa mielessä Juutalaiseen traditioon, sekä ei-uskonnollisessa mielessä Islamilaiseen traditioon. Ympärileikatut (The Circumcised) tarkoittaa Raamatussa terminä juutalaisia ihmisiä. kokonaisuudessaan. Uudessa Testamentissa viitataan monessakin kohdin ympärileikkaamattomiin, eli ei-juutalaisiin.

Vanhassa Testamentissa Ensimmäisessä Mooseksen sen 17. luvussa ympärileikkaus asetettiin säännöksi. Tätä sääntöä ei aluksi kirjaimellisesti noudatettu; Vanhassa Testamentissa Joosuan kirjassa sen 5. luvussa kerrotaan kuinka kaikki erämaavaelluksen aikana syntyneet miehet, jotka olivat jääneet ympärileikkaamatta leikattiin suurella joukolla Esinahkakukkulan luona. Myöhemmin tapa kuitenkin säännöllistyi niin, että esinahka leikattiin jo pikkulapsena.

28. CONFESSION

Rite in Christianity, DESCRIBE; Term, CATHOLICISM; SACRAMENT; REFORMISTIC,

Rippi (Confession; RC Church, make known one's sins for preacher), joka on Katolisen Kirkon sakramentti, liittyy yhtäältä:

28.1. Roomalaiskatolinen Kirkko

Ripissä seurakuntalainen uskoutuu papille tunnustaen hänelle syntinsä, ja pappi antaa ripittäytyvälle vapautuksen.

28.2. Reformoidut Kirkot

Rippi liittyy myös Luterilaisuuteen esimerkiksi Ausburgin uskontuunustuksissa.

29. CONFIRMATION

Rite in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICISM; SACRAMENT; REFORMISTIC,

Kristinuskoon liittyvä riitti (Rite) ja sakramentti (Sacrament), jota voi harjoittaa piispa, tai hänen tahdostaan jokin seurakunnan pappi, tai muu jäsen asettamalla kätensä konfirmoitava pään päälle. Hän voi myös valuttaa öljyä (Unction) konfirmoitavan päälle. Roomalais- ja Kreikkalaiskatolisessa Kirkossa ja Anglikaanisessa Kreikkalaiskatolisessa Kirkossa konfirmaatio on Sakramentti (Sacrament). Se liittyy uuden elämän vahvistamiseen ja tapahtuu heti kasteen jälkeen. Roomalaiskatolisessa Kirkossa Konfirmaation toimittaa piispa ja se tapahtuu yleensä 7-12 vuoden iässä; sen uskotaan lisäävän ihmisessä pyhittävää armoa ja varustavan hänet Pyhällä Hengellä taisteluun pahaa vastaan. Toimitukseen kuuluu esirukouksia ja siunauksia, kätenpäällepaneminen ja voitelu sekä ristinmerkki.

Reformoiduitujen Kirkkojen piirissä Konfirmaatio hylättiin Sakramenttina, mutta sen tilalle syntyi

paljon uusia seremonioita jotka liittyivät ensi kertaa ehtoolliselle tulemiseen. Suomessa Konfirmaatio hävisi kokonaan 200-vuoden ajaksi ja varsinainen Evankelinen Konfirmaatio syntyi vasta 1700-luvulla jKr. pietismin vaikutuksesta, joka tulkitsti se ihmisen uskontunnustukseksi ja lupaukseksi elää uskossa. Valistuksen aika toi seremoniaan ajatuksen Kirkon täysivaltaisesta jäsenyydestä; siten Konfirmaatiossa henkilö otetaan täysivaltaiseksi seurakunnan jäseneksi ja voi osallistua muihin sakramenteihin, kuten ehtoolliseen, joka usein liittyy konfirmaatiotapahtumaan sen päätöksenä.

30. CONFUCIANISM

ASIAN RELIGION, DESCRIBE; China, NON-HINDUISM; PRACTIC ETHICS,

Konfutse, joka syntyi 551 eKr. perusti praktiseen ajatteluun perustuvan uskonnon, joka on samalla kokoelma praktisen etiikan piiriin kuuluvia opetuksia. Konfutse työskenteli kotivaltionsa Lu'n hallituksen palveluksessa, mutta jätti virkansa kun prinssi ei suostunut noudattamaan Konfutsen neuvoja. Vasta vanhana miehenä Konfutse palasi Lu'hun ja hänen tiedetään siellä kirjoittaneen viiden vuoden ajan ajatuksiaan paperille ja kuolleen 479 ekr. Konfutse ei halunnut pohdiskeltavan supernaturaalisia, epätavallisia tai erikoislaatuisia asioita, vaan hakusi keskittyvän inhimilliseen sääliin huomioiden perinteet ja esi-isien tahdon. Elämä on Konfutsen mukaan täynnä velvollisuuksia; on oltava oikeudenmukainen heikompia kohtaan ja kuuliainen esivallalle sekä hyvän uskon muodoille, sekä vilpitön ja oikeamielinen. Oikean kuninkaan on hallittava oman esimerkinsä voimalla. Chun-tzu termi viittaa ideaaliseen ihmiseen, joka elämän aikana tulisi jokaisen työstää itsestään esiin.

Maotsetungin kulttuurivallankumouksen aikana Konfutselaisuus yritettiin kitkeä juurineen. Maon teoksissa (Esim. Maotsetung, Selected Works of Mao Tse-Tung, Vol. II,IV, Foreign Language Press, Peking, erityisesti osa II, 'The Old Feudal Society'. pp. 307-309; Ks. myös sama, 'The Culture of New Democracy', pp. 369-370, 1965) esitetään voimakasta kritiikkiä Konfutselaisuutta vastaan:

"... China also has a semi-feudal culture which reflects her semi-feudal politics and economy, and whose exponents include all those who advocate the worship of Confucius, the study of Confucian canon, the old ethical code, and the old ideas in opposition to the new culture and new ideas. Imperialist culture and semi-feudal culture are devoted brothers" (p. 369).

Maotsetungin kulttuurivallankumouksen epäonnistuminen saattoi eräin osin johtua siitä, ettei hän huomionnut riittävästi kiinalaisten lojaalisuutta suvuilleen ja perheilleen, tai taajunnut uskonnon- ja uskomisen orgaanista perheluonnetta. Luontaisesti kiinalaiset (kuten ketkä tahansa) olivat jo synnynnäisesti taipuvaisempia Konfutselaisuuteen kuin kollektivismiin ja perherakenteiden hajoittamiseen.

31. CONTEMPLATION

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CATHOLICISM; REFORMISTIC,

Kristilliset kirjoittajat erottavat kontemplaation meditaatiosta, koska kontemplaatio on eräs muoto mentaalista rukousta. On kenties yllättävääkin, että Kristinuskon piirissä, erityisesti sen eräissä luostareissa, on itse asiassa harjoitettu melko samantapaisia metodeja jotka ovat tulleet tunnetuiksi lähinnä Aasiasta.

31.1. Diskursiivinen meditaatio

Meditaatio on diskursiivista ja sisältää teemanvalintoja, usein Raamattuun liittyen, josta seuraa sitä koskevia reflektioita, ja siten se soveltuu rukouselämää aloittaville.

31.2. Non-diskursiivinen kontemplaatio

Meditaation vastakohtana kontemplaatio on non-diskursiivista ja usein mystistä.

32. COPTS

The Orthodox Church, DESCRIBE; Alexandria, CATHOLICISM; MONOPHYSITE,

Koptit (Arab. Qubt, Qipt; johdos kreikankielen sanasta Aigyptioi, egyptiläiset) ovat muinaisten egyptiläisten, lähinnä Koptikirkkoon kuuluvia jälkeläiset Egyptissä, Sudanissa ja Palestiinassa. Kopteissa on vanhojen egyptiläisten etniset piirteet säilyneet selvimpinä, sillä he ovat vuosisatojen ajan kyenneet eristäytymään arabeista, vaikka valtaosa heistä puhuukin nykyään arabiaa. Koptit käyttävät kirkonmenoissaan koptinkieltä, joka on hellenistisellä kaudella egyptin varhaisemmista kielimuodoista kehittynyt ja jota kirjoitetaan kreikkalaisin kirjaimin, ja joka sisältää myös runsaasti kreikkalaista lainasanastoa. 900-luvulta jKr. Koptinkieli on ollut lähes yksinomaan liturgisen kielen asemassa.

Egyptin Koptikirkko (Copts), joka on syyrialaisen vaikutuksen vuoksi Monofysiittinen (Monophysite) kuuluu Ortodoksiseen Kirkkoon on vanha kristillinen kirkkokunta, joka syntyi jo apostoolisena aikana Kristinuskon levitessä Egyptiin. Monofysiittiprinsiipin mukaan koptit uskovat Kristuksen ihmisolemuksen absorboituneen hänen jumalalliseen olemukseensa. Kirkon pääpaikka on Aleksandria, jonka hallintopiiriin kuuluu myös Etiopian Kirkko. Vuonna 1951 jKr. nimitettiin ensimmäisen kerran etiopialainen maan arkkipiispaksi ja vuonna 1959 jKr. Etiopian Koptikirkko sai itsenäisen aseman patriarkan (Abuna) johdolla. Etiopiassa Koptikirkkoon kuuluu 60% väestöstä. Sen liturgioissa käytetään gheezinkieltä tai vanhaa etiopiankieltä.

33. CREATION

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; ISLAM; OTHER RELIGIONS,

Uskontohistoriallisesti eri uskontojen kertomukset Luomisesta voidaan jakaa:

33.1. Luomismyytit

33.2. Theologiat

Theogonioissa maailman eri osat käsitetään jumaluuksiksi, jotka ovat syntyneet korkeammista jumaluuksista. Luomismyyteissä on tavallista, että maailma luodaan kaaosmaisesta alkutilasta.

Seemiläisten uskontojen alkukertomusten historiallisen taustan muodostavat Sumerilaisten myytit; niiden mukaan alussa oli olemassa Alkumeri (Nammu-jumalatar) joka synnytti Taivaan (An) ja Maan (Ki). Ne olivat alunperin yksi vuoreksi kuvattu kokonaisuus. Niistä syntyi Ilmakehän jumala Enlil, joka erotti Maan ta Taivaan toisistaan. Babylonialaisessa luomiskertomuksessa Alkumeri koostui kahdesta jumalasta, joista Apsu tarkoittaa makeaa- ja Tiamat suolaista vettä. On helpostikin nähtävissä, että Kristinuskolla on paljon samoja elementtejä hyväksymässään luomiskertomuksessa (Genesis).

Joka tapauksessa: näistä syntyi joukko muita jumalia, jotka selvittelivät eri tavoin välejään. Babylonin kaupunkijumala Marduk surmasi sitten Tiamatin, joka lohikäärmeen muodossa edustaa

kaaosta. Tiamantin ruumiista Marduk loi maailman. Egyptiläisissä alkukertomuksissa on useitakin luomismyyttejä. Egyptiläisen Heliopoliissa luodun vanhimman kosmologian mukaan ensimmäinen jumala oli Atum, joka merkitsi tyhjästä syntyneestä kaikkeudesta. Kreikkalaisessa mytologiassa on monia eri viitteitä maailman syntyyn. Runoilija Hesiodoksen (n. 700 eKr.) mukaan alussa oli kaaos, josta syntyi Maa (Gaia), joka taas synnytti Taivaan (Ouranos). Taivas ja Maa synnyttivät yhdessä muita Titaaneiksi kutsuttuja jumalia, jotka edustivat maailman eri osia ja luonnonvoimia. Yksi Titaaneista esimerkiksi kuohitsi isänsä Taivaan ja aiheutti siten Taivaan ja Maan eroamisen.

Olympolaiset jumalat ajateltiin Titaani Kronoksen ja tämän sisaren Rhean lapsiksi. Heidän johtajansa Zeus surmasi Titaanit salamaniskulla ja teki heidän tuhkastaan ihmisen. Toisen tarun mukaan Prometheus teki ihmisen märästä mullasta. Polynesian luomiskertomuksen mukaan jumala loi maailman käskyllään; ennen sitä oli vain Alkumeri ja Pimeys. Toisen myytin mukaan Taivas ja Maa olivat toisiinsa kietoutunut lemmenpari, kunnes heidän Poikansa erotti heidät väkivaltaisesti.

Luominen (Creation) on myös Kristinuskon teologinen doktriini, joka Teismin (Theism) piirissä on saanut tulkinnan, jonka mukaan Jumala loi kaiken tyhjästä luomisensa aloittaen; Hän loi sanallaan Taivaan ja Maan, loi Maahan kasvillisuuden ja eläimet, ja lopulta ihmisen. Hebreankielinen termi Bara, joka tarkoittaa luomista, on kuitenkin kaksimerkityksinen, sillä se voi tarkoittaa edelläkuvatunlaisen luomistapahtuman lisäksi myös sellaista luomista, joka aloittaa olemassaolevasta fyysisestä kaikkeudesta, mikä on lähellä Islamin mukaista termin tulkintaa.

Kristillisessä teologiassa on Kirkkoisien (Fathers of Church) ajoista lähtien pantu nimenomaan painoa sille, että Jumala aloitti luomisen tyhjästä, millä on haluttu korostaa sitä, että syntymisensä jälkeenkin maailma on jatkuvasti riippuvainen Jumalasta. Idea, joka tämän taustalla on, on tietenkin se, että Jumala, joka on luonut kaiken alusta pitäen, voi sen samalla tavalla halutessaan lakkauttaa - ja jos Jumala olisi tullut kuvioon mukaan myöhemmin, olisi melkoinen osa maailmasta hänen kontrollinsa ulkopuolella.

Luonnonfilosofia, jonka esi-isinä ovat eräät Esisokraattiset ja Renessanssiajan filosofit, ovat pyrkineet tutkimaan luonnontieteiden perusolettamuksia ja luomaan niiden pohjalta maailmankuvan. Esisokraattisilla filosofeilla esiintyy elementtejä vanhoista myyteistä, mutta tämä samanlaisuus voi hyvinkin olla näennäistä, sillä filosofit yrittivät pikemminkin kuvata sitä, miten maailma on rakentunut tietyistä elementeistä. Tämän seikan tutkiminen oli hyvin keskeistä - ei se, miten elementit ovat itsessään tulleet olemassaoloonsa.

Thales piti kaiken olevaisen alkuna Vettä, Anaksimenes Ilmaa, Herakleitos Tulta ja Pythagoras Lukuja. Näitä näkemyksiä kehittivät huomattavasti myöhemmin Telesio, Bruno ja Campanella, jotka yhdistivät spekulatioihinsa Kopernikuksen, Galilein ja Keplerin uusia keksintöjä. On todennäköistä, että antiikin filosofit eivät tarkoittaneet alkusyyllä sitä, että esimerkiksi Vesi sinällään olisi jotakin tuottanut, vaan ehkä sitä, että tässä elementissä saattoi olla sentapaista epävakautta, että se olisi kyennyt käynnistämään kehityksen, ja elementtien sitoutumisen yhteen, ja niiden vuorovaikutuksen. Tällainen ajattelu on spekulatiivista, eli se kohdistuu siihen, mitä ei kuitenkaan voida tutkia, tai todistaa muutoin kuin päättelämällä - mikä taas rakentuu sille otaksuvalle, että ihmisen ajattelu itsessään sisältää oikeaksi todistumisen elementtejä, eli ajattelemalla ihminen voi simuloida ja testata sellaisiakin tapahtumia, joita ei voida palauttaa alkutilanteeseensa.

Spekulatiivinen filosofia elpyi 1800-luvulla Hegelin ja Schellingin vaikutuksesta, mutta sai vähitellen huonon maineen ehkä siksi, että se kytki liikaa yleisiä selitysmalleja perin perspektiiviin lähtökohtiin. Spekulatiivinen filosofia, yhdistettynä ikivanhojen käsitysten vaarintoon, voi parhaimmillaan hedelmöittää suurestikin tieteen kehitystä. Esimerkiksi amerikkalainen C.S. Peirce

pyrki työssään syntesoimaan antiikin filosofian käsitteitä ja Skolastiikan löydöksiä eräänlaiseksi Luomisen Filosofiksi (Grand Cosmogony) kartoittamalla todellisuudesta tekijöitä, jotka ovat vielä plastisia ja muovautumisensa vaiheessa ja ehdotti keskittyvän Ihmismieleen (Human Mind).

34. CREEK CATHOLIC CHURCH

Term in Christianity, DESCRIBE; The Great Chisma, CATHOLICISM; ROMAN CATHOLIC CHURCH,

Termiä Kreikkalaiskatolinen Kirkko tulisi käyttää harkitusti puhuttaessa Ortodoksisista uskovista, sillä termillä tarkoitetaan niitä kristittyjä, joiden jumalanpalvelusmenot ovat ortodoksisia, eli puhtasoppisia, mutta jotka kuuluvat Rooman Kirkon alaisuuteen. Termiä ei yleensä käytetä Konstantinopolin Kirkosta, mutta jos käytetään, niin sillä tarkoitetaan silloin sitä, että Konstantinopolin alaiseen Kreikkalaiskatoliseen Kirkkoon kuuluvat uskovaiset ovat puhtasoppisia verrattuna Rooman Kirkon jäseniin, ja siten voivat käyttää itsestään tätä puhtasoppisuuden määritelmää.

35. DEACON

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

Diakonit ja heidän asemansa kristillisissä kirkoissa:

35.1. Episkopaaliset kirkot

Papeista (Cf. Parish Clercy) seuraavana arvoasteikossa oleva Kirkon virkamies Episkopaalisissa kirkoissa; diakoni/ diakonissa.

35.2. Bresbyteerikirkot

Bresbyteerisissä (Cf. Bresbyterian Churches) kirkoissa diakonit ovat aineellisiin seikkoihin liittyviä asioita hoitavia henkilöitä.

35.3. Reformoidut Kirkot

Reformoiduissa Kirkoissa diakoniatyö kuuluu eräänä osana sisäiseen-ja uskoiseen lähetystyöhön, kuten myös yleiseen armeliaisuustyöhön ja sairaiden hoitoon.

35.4. Varhaiskristilliset kirkot

Alkukirkossa (Early Christian Church) diakonit hoitivat sairaita, jakoivat almuja köyhille, ja suorittivat jumalanpalvelusmenoihin liittyviä valmisteluja. Nämä olivat eräänlaisia lattiamanjuja siis.

36. DEISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Termiä Deism on ensimmäisenä käyttänyt Calvinin oppilas Pierre Viret (1564 Jkr.). Monet valistusfilosofeita olivat Deistejä, kuten Voltaire ja Rousseau. Valistusajan voi katsoa olleen Deismin kukoistuskautta, joskin sen suosio koskikin vain sivistyneistöä. Ranskan Suuren Vallankumouksen aikana Deismistä tuli virallinen uskonto, Korkeimman olennon palvonta. Eräs Korkeimmalle olennolle vietetty juhla tapahtui Pariisin Kansallispuistossa 8.6. 1794, josta on säilynyt vaskipiirros.

Deismi on uskomus, jonka mukaan Jumala on kaikkeuden syy ja sen rakenne ja Jumalalla on järjellinen perusta. Jumala ei siten tule esille tapahtumisen myötä, tai ole tapahtumisen kulusta riippuvainen olemassaolonsa puolesta. Deisti on siinä mielessä vapaamielinen, ettei hän tyydy uskonnollisiin peruskäsityksiin, vaikka Jumalan olemassaolo hyväksytäänkin aina; dogmeja pyritään tulkitsemaan rationaalisesti valistuaajan hengessä. Vertaa Teismi (Theism).

37. DRUSES

Church in Islam, DESCRIBE; Lebanon, ISLAM,

Druusit (Druses) on 1000-luvulla jKr. perustettu uskonnollis-poliittinen yhteisö. Druusien periaatteessa salaisena pidetyn uskonnon perustaja oli fatimidikalifi al-Hakim, joka julistautui Jumalan inkarnaatioksi (Incarnation). Uskonnossa on Islamin aineiden lisäksi myös aineksia kreikkalaisesta filosofiasta, Gnostilaisuudesta ja persialaisista usunnoista. Kaikkiin uskonnollisiin menoihin voivat osallistua vain 40-vuotta täyttäneet miehet. Ulkopuolisilta käännyttämisiltä uskonto on suljettu mm. avioliittokiellon avulla. Druuseilla oli 1500-1600-luvuilla Libanonissa huomattava poliittinen merkitys. Voimakkaasti kansallismieliset Druusit nousivat 1879 ja 1898 jKr. kapinaan turkkilaisia vastaan ja vuosina 1926-1927 jKr. he kapinoivat Syyriassa ranskalaista mandaattivaltaa vastaan.

Druusit uskovat sielun muuttavan kuolemassa uuteen kehoon (Transmigration), josta syystä he ovat sotilaina pelottomia. Ryhmä toimii edelleen Libanonin vuoristossa ja Syyriassa; he ovat tulleet nykyään tunnetuiksi viime vuosien Libanonin tapahtumien vuoksi. Alueella vaikuttaa heidän lisäksi myös Kristittyjä ja Islaminuskoisia.

38. DUALISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Dualismi on järjestelmä, joka liittyy niin uskontoon kuin filosofiaankin ja tarkoittaa sitä, että aine ja henki erottautuvat toisistaan radikaalilla tavalla. Samalla tavoin erottautuvat toisistaan hyvä ja paha. Uskonnollisista näkemyksistä dualismi kytkeytyy läheisimmin Zoroastrianismiin, mutta termiä on käytetty myös Nestorianismin doktriinin yhteydessä.

Filosofiassa dualismi on ollut enemmän tai vähemmän esillä koko tunnetun filosofian historian ajan, tunnetuimpana esimerkkinä Descartes, joka teki eron hengen ja aineen välillä. Dualismista on kehittynyt sellaisia filosofisia pääoppisuuntia, kuten Materialismi ja Spiritualismi, joiden myötä on hyväksytty jompikumpi vaihtoehdoista todemmaksi kuin toinen, ja samalla otettu kantaa mm. uskontoon. Näissä ei ole tehty ratkaisevaa eroa hyvän ja pahan väillä samaisessa mielessä kuin Kristinuskon piirissä, jossa Aine (liha) on luonteeltaan paha, joka Hengen (sielun) on voitettava.

39. EARLY CHRISTIAN CHURCH

Ref. Christianity, DESCRIBE; Early Development, CHRISTIANITY,

39.1. Varhaiskristillisen Kirkon opit:

39.1.1. Ehtoollinen (Eucharist)

Kreikankielen termi Eucharistos merkitsee kiitollisuutta tai kunnian antoa. Eukaristia, ehtoollinen, oli keskeinen akti Varhaiskristillisissä jumalanpalvelusmenoissa, jossa nautittu leipä edustaa Kristuksen ruumista, ja viini Hänen vuodattamaansa verta ihmiskunnan syntien sovitukseksi. Käytännön katsotaan juontuvan Jeesuksen viimeisestä ehtoollisesta ennen ristiinnaulitsemista. Episkopaalisissa (Cf. Episcopal Churches) kirkoissa Ehtoollisen suorittaa Piispa tai Pappi seurakunnan puolesta. Roomalaiskatolisessa kirkossa Kristuksen läsnäoloa tässä sakramentissa kutsutaan termillä Transsubstantio (Transsubstantiation), joka merkitsee ehtoollisaineiden konkreettista muuttumista Kristuksen vereksi ja ruumiiksi. Ehtoollisesta on käytetty myös nimiä Holy Communion ja Lord's Supper.

39.1.2. Eutychesin oppi (Eutychianism)

Konstantinopolin luostarin johtaja Eutyches ((378-454 jKr.) kannatti Monophysite-prinsiippiä: sen mukaan Kristuksen inhimillinen luonto on absorboitunut Jumalaan. Tämä näkemys kumottiin Kaledonin (Chalcedon) konsiilissa vuonna 451 jKr. Tällöin pyrittiin hyväksymään yleisesti Kolmiyhteisyyden (Trinity) oppi. Koptikirkon piirissä Monophysite-prinsiippi kuuluu olennaisena osana sen teologiaan nykyäänkin.

39.1.3. Dualismi (Nestorianism)

Nestorianismi on Konstantinopolin Patriarkan Nestoriuksen (k. 451 jKr.) oppi, jonka mukaan Kristuksella on 2 erillisen luontonsa lisäksi myös 2 eri persoonaa. Tämänlaatuinen Dualismi tuomittiin Kaledonian konsiilissa 451 jKr.

39.1.4. Sakramentit (Sacrament)

Uuden Testamentin mukaan Kristus itse antoi 2 pyhää sakramenttia, kuten Kasteen (Baptism) ja Ehtoollisen (Eucharist). Roomalaiskatolinen ja Kreikkalaiskatolinen Kirkko ovat lisänneet niihin 5 muuta (Confirmation, Penance, Ordination, Marriage, ja Unction).

39.1.5. Diakonia (Deacons)

Diakonit jakoivat Varhaiskristillisessä Kirkossa almuja köyhille ja hoitivat sairaita.

40. EPISCOPAL CHURCHES

Churches in Christianity, DESCRIBE; World-Wide, CATHOLICISM; EPISCOPAL; ANGLICANISM,

Episkopaalisten (Episcopal) Kirkkojen hallintorakenne on hierarkkinen ja piispavaltainen; hallintorakenteeseen kuuluu piispanistuin avustajineen ja virkamiehineen. Tällainen malli on käytännössä Roomalaiskatolisessa-, Kreikkalaiskatolisessa-, ja Anglikaanisessa Kirkossa. Englannin Valtionkirkossa Anglikaanisessa Kirkossa Piispan nimittää maan hallitus; Roomalaiskatolisessa Kirkossa nimityksen suorittaa Paavi, ja Yhdysvaltain (sekä eräiden muiden maiden) episkopaalisten kirkkojen Piispannimitykset tekee parlamentin valitsema synodi.

40.1. Piispanvalinta episkopaalisissa kirkoissa:

40.1.1. Cathedral Chapter

Cathedral Chapter alitsee muodollisesti piispan (Bishop); Piispan vihkimyksen suorittaa piispaveli.

40.1.2. Bishop

Piispalla (Bishop) on apunaan ja alaisinaan piispanistuimen virkamiehistö (Canon and Prebendary). Piispalla on oikeus nimittää itselleen joukko tarvitsemiaan avustajia:

40.1.2.1. Piispainistuimen lakiasiantuntija (Chancellor)

40.1.2.2. Avustavat piispat (Suffragan Bishops)

40.1.2.3. Piispankurista vastaavat arkkidiakonit (Archdeacons)

40.2. Episkopaalisten kirkkojen yleinen organisaatio:

40.2.1. Parish Clergy (via Archdeacons) jolla voi olla apunaan:

40.2.1.1. Avustavat kuraattorit (Assistant Curates)

40.2.1.2. Kirkonvartijat (Churchwardens)

40.2.1.3. Valittuja lakiasiantuntijoita (via Parish)

40.2.1.4. Diakonit (Deaconess)

40.2.1.5. Laupeudensisaret (Sisters of an Order)

40.2.1.6. Konventti Convent)

40.2.1.7. Parochial Church Council

41. ESCHATOLOGY

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

Uskontojen historiassa termi merkitsee käsitystä tuonpuoleisesta elämästä. Raamatussa eskatologia sidotaan jo profeettain kirjoissa historiaan, jota Jumala ohjaa, eikä luonnon kiertokulkuun tai sen ennakoitavissa oleviin kehitysten päätepisteisiin. Eri uskontojen eskatologioissa erilaisista suurista tapahtumista, eli kerrotaan esimerkiksi taivaankannen sortumisesta, vedenpaisumuksesta ja suuresta maailmanpalosta, jotka liittyvät Apokalyptiikkaan (Apokalypsis), jonka juonteita on myös Kristinuskoon liittyvässä Apokalyptiikassa, erityisesti koskien aikaa, joka edeltää Taivaan valtakunnan tulemistä, koska tätä aikaa näyttää luonnehtivan sekasorto, julmuus ja kärsimys, jonka ainut ohjausmekanismi näyttäisi olevan ihmisen mielettömyys, sekä siitä johtuva oman lajinsa ja luonnon järjestelmällinen tuhoaminen, johon prosessiin Jumala ei ennusteiden mukaan puutu tai keskeytä tai peruuta sitä esimerkiksi säälistä ihmiskuntaa kohtaan. Kokonaisvaltaisemman eskatologisen tulkinnan mukaan kyse ei ole yksilön tulevasta kohtalosta, eikä irrallisista lopunajan tapahtumista, vaan eräästä Kristuksessa toteutuvasta Jumalan Valtakunnan kokonaisvaiheesta.

Eskatologia on myös suppeammin käsitettävissä oleva kristillinen termi, joka tarkoittaa viimeisiä aikoja koskevaa tulkintaa koskien jokaista elänyttä ja Viimeisen Tuomion hetkellä elävää ihmistä. Tällöin heidän olisi koettava jokaisen erikseen seuraavat vaiheet:

41.1. Kuolema

41.2. Viimeinen Tuomio

41.3. Iäinen Elämä

42. EUTYCHIANISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, EARLY CHRISTIANITY,

Monofysiitti-prinsiippi (Eutychianism; Monophysite) on varhainen kristillinen uskomus, jonka mukaan Kristus sulautui ihmisenä jumaluuteen. Ajatuksen kehitti Eutyches (378-454 jKr.), joka toimi luostarinjohtajana Konstantinopolissa. Näkemys kumottiin Kaledonin konsiilissa 451 jKr. Eräs Sulautumisprinsiippiä kannattava uskontokunta on Jakobiitit (Jacobites) jonka perustaja oli Odessan piispa Jacobus Baradaeus 1500-luvulla jKr. Baradaeus herätti uskomuksen jälleen henkiin. Jakobiitteja on mm. Syyriassa, joskin useimmat Kirkon jäsenistä asuu Etelä-Intiassa. Molemmissa paikoissa liturgian kielenä on klassinen syyriankieli. Myös Koptikirkko Egyptissä ja Etiopiassa kannattaa Monophysite-prinsiippiä.

43. GNOSTICISM

Sychretic Religion, DESCRIBE; Persian; SYCHRETIC,

Termi Gnosis on kreikankieltä ja tarkoittaa erityisesti tavanomaista syvempää ja Mystistä (Mysticism) tietoa. Gnostilaisuus on ryhmä uskonnollisia liikkeitä, jotka kukoistivat ajanlaskun ensimmäisillä vuosisadoilla välimerenmaissa. Liike syntyi jo esikristillisellä ajalla ilmeisesti Persian uskontojen, Juutalaisuuden ja kreikkalaisen filosofian sekoittumana. Gnostilaisuus ei ole ollut kiinteä uskontokunta, vaan eri tahoilta tulleiden vaikutusten perusteella on erotettavissa toisistaan:

43.1. Juutalainen Gnostilaisuus

43.2. Kristillissävyinen Gnostilaisuus

43.3. Lähi-Idän uskontoihin tai kreikkalaiseen filosofiaan, kuten Uusplatonismiin (Neoplatonism) ja Stoalaisuuteen perustuva Gnostismi.

Gnostilaisten oppien tavanomainen esitysmuoto on myyttinen kertomus, joita tunnettiin länsimaissa kauan vain Kirkkoisien (Fathers of Church) vastakirjoitusten kautta, mutta vuonna 1946 jKr. löydettiin Nag-Hammadista Egyptistä laaja koptinkielinen Gnostilaisten tekstien kokoelma, jotka edustavat Juutalaista Gnostilaisuutta.

Yleisesti Gnostilaisten mukaan Jumala on etäinen olento, joka on täysin inhimillisen käsityskyvyn saavuttamattomissa. Maailmassa on vallalla Valon ja Pimeyden, eli hyvän ja pahan, Hengen ja Aineen välinen ristiriita. Jumala ei ole kuitenkaan luonut pahaa aineellista maailmaa, vaan sen on tehnyt Jumalasta irtautunut Demiurgi, joka on myös luonut ihmisen; ihmisen järjessä on kuitenkin säilynyt jumalallisen valon kipinä (jota kylläkin sopii monasti epäillä). Tämän Valon pelastamiseksi, eli sen palauttamiseksi korkeampaan maailmaan on Jumalasta irtautunut myös Vapahtaja (Kristus), joka on vain näennäisesti esiintynyt ihmisen hahmossa. Vapahtaja on tuonut mukanaan korkeamman tiedon siitä, miten pelastuminen on ihmiselle mahdollista, mutta vain niille, jotka kykenevät ottamaan tiedon vastaan. Tietoa voidaan tavoitella askeesin ja vihkiytymismenojen kautta. Hengen kohoamista Valoa kohti kuvaillaan astrologisin käsittein. Lopulta, kaiken Hengen vapauduttua aineellisuudesta maailmankaikkeus saavuttaa Luomista edeltäneen ihannetilän.

Gnostilaisuuden huomattavia opettajia olivat Roomassa 100-luvulla jKr. toimineet Valentinus ja Markion, sekä vuonna 279 jKr. kuollut Mani, joka eli Persiassa ja perusti Gnostilaisuuden pohjalta Manikealaisuuden (Manichaeism) lahkoon. Gnostilaisuuden opit levisivät pian koko Rooman valtakuntaan, mutta katosivat 400-luvulla jKr. Kristinuskon tieltä. Nykyisin siitä ovat jäljellä Mandaiealaisten (Mandaean) lahkko Iranin ja Irakin eteläosassa. Juutalaisuudessa Gnostilaisuuden

vaikutteet ovat tuntuneet etenkin kabbalastiikassa. Vaikka Kirkkoisät (Fathers of Church) taistelivatkin voimakkaasti Gnostilaisuutta vastaan, jäi siitä kuitenkin tiettyjä vaikutuksia, kuten Luostarilaitoksen kehittyminen Kristinuskoon, sen askeesi-ihanne sekä harrastus kirkkomusiikkia kohtaan.

44. GOSPEL

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

44.1. Merkitys I

Ilosanoma (Gospel) tarkoittaa julistusta, jonka Jumala Jeesuksen Kristuksen kautta on rakastaen ja armoa tuntien suunnannut ihmisille.

44.2. Merkitys II

Ilosanoma (Gospel) tarkoittaa Uuden testamentin ja Kirkon julistusta, jossa tuodaan esille hyvät uutiset koskien Jumalan tarkoitukset ihmisiä koskien.

44.3. Merkitys III

Ilosanoma (Gospel) tarkoittaa yhtä tai useampia neljästä Uuden Testamentin kirjasta (Matteus, Markus, Luukas ja Johannes), jotka sisältävät ohjeita elämään, opetukseen, kuolemaan ja Jeesuksen seuraamiseen. Näitä nimitetään kanoonisiksi Gospeleiksi. On olemassa joitakin samanlaisia kirjoja, joita ei ole sisällytetty Uuteen Testamenttiin, kuten toisella vuosisadalla jKr. kirjoitettu Tuomaan Gospeli.

44.4. Merkitys IV

Ilosanoma (Gospel) tarkoittaa jonkin kanoonisen Gospelin lukemista ehtoollisen (Eucharist) yhteydessä.

44.5. Merkitys V

Joskus termiä Gospel käytetään musiikista, joissa lauletaan kanoonisista Gospeleista. Tällaisena merkityksenä Gospel tunnetaan yleisesti - erityisesti Amerikan mustien harjoittaman uskonnollisen musiikin muodossa.

45. GRACE

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

45.1. Armonjärjestys

Kristillisessä uskonopissa Armonjärjestys on se järjestys, jonka mukaisesti Jumalan Armo (Grace) ihmisessä vaikuttaa:

45.1.1. Kutsu

45.1.2. Valaiseminen

45.1.3. Uudestisyntyminen

45.1.4. Uskossa säilyminen

45.2. Ihmisen vastaus Armoon (Grace)

45.2.1. Parannus

45.2.2. Usko

45.2.3. Pyhitys

Reformistisissa Kirkoissa kehitettiin Armonjärjestysoppia hyvinkin yksityiskohtaisesti. Myöhemmin on saatettu rajoittaa esimerkiksi kolmijakoon a) Herääminen, b) Vanhurskauttaminen ja c) Pyhitys, eli elämä uskossa. Samalla on korostettu, etteivät Armonjärjestyksen asteet ole peräkkäisiä vaan usein sisäkkäisiä. Tällaisen opin lähtökohtana on, ettei ihminen itse voi pelastaa itseään, vaan pelastus on Jumalan työtä.

45.3. Armon (Grace) merkitys kristillisessä teologiassa

Yleisesti Armo (Grace) tarkoittaa kristillisessä teologiassa vapaata ja ansioista riippumatonta Jumalan suosiota, joka ilmaisee itsensä moraalisesti puhdistavana ja spirituaalisesti uudelleenluovana vaikutuksena.

45.4. Armon (Grace) yleinen merkitys Uudessa Testamentissa

Uudessa Testamentissa Armo tarkoittaa Jumalan sääliä ihmistä kohtaan. Tällä halutaan korostaa eroa Vanhan Testamentin kuvaamaan Yahweh Jumalaan, joka rankaisi ihmiskuntaa, eli käytännössä kuitenkin vain Israelin kansaa ankaruudella. Uuden testamentin mukaan Jumalan armo kohdistuu kaikille.

46. GRAVETTIAN

OLD EUROPEAN CULTURE, DESCRIBE; Europa, DORDOGNE; FRANCE; PALAEOLITHIC,

Gravettian on myöhempi paleoliittinen kulttuuri, joka kukoisti n. 280000-18000 eKr., josta Ranskasta löytynyt Creswellian on esimerkki, ja on saanut nimensä Dordognen alueella olevien kalliokukkuloiden mukaan (La Gravette). Tämän kulttuurin ihmisen loivat muutamia luolamaalauksia. Keskieuroopassa samaan kulttuurin kuuluvat ihmiset valmistivat veistoksia, jotka kuvasivat raskaana olevia naisia - mikä on ehkä hedelmällisyyskultin eräs varhaismuoto.

47. HALLSTAT

OLD EUROPEAN CULTURE, DESCRIBE; Europa, CELTS; LA TENE; IRON AGE,

Aristokraattisten ja maritaalisten Hallstattin ja La Tenen kulttuurien ihmiset olivat riippuvaisia raudasta. Läheltä suurta Hallstattin mäkeä (Mont Lassois) löydettiin "kelttiläisen prinsessan hauta". Priinsessa iäksi hänen kuollessaan arvioitiin 30 vuotta ja kuolinajaksi arveltiin ajankohtaa 500 eKr. Prinsessa oli asetettu varusteineen ja koruesineineen hautaan. Monet haudan pronssiesineistä olivat peräisin mm. Kreikasta ja Etruriasta. Haudan esineistön katsotaan todistavan kelttien ja välimerenkulttuurien vuorovaikutuksesta.

48. HENGE

OLD EUROPEAN CULTURE, DESCRIBE; England, STONEHENGE; ENGLAND; MYCENEAN; NEOLITHIC,

Henge on joukko myöhemmällä neoliittiajalla tai varhaisella pronssikaudella rakennettuja

seremoniaalisia kivi- tai puurakennelmia, jotka oli asetettu samankeskeisille kehävälleille. Kuuluisin niistä on Stonehenge lähellä Amesburya Englannissa, joka koostuu suurista järkäleistä koostuvasta samankeskeisten ympyröiden muotoon rakentuviksi kivikehiksi, ja jonka maavallit rakennettiin n. 1900 eKr., ja joille järkäleet pystytettiin n. 1500 eKr. Stonehenge koostuu ulommasta ympyränmuotoisesta kivikehästä jonka sisäpuolella on hevosenkengän muotoinen kivikehä, jonka mukaisesti sen sisäpuolelle on asetettu rivi pienempiä kiviä. Stonehenge oli merkittävä uskonnollinen kulttipaikka, jossa palvottiin aurinkoa. Heel Stonen katsotaan osoittavan keskipäivän tasauksen ajankohtaa; vaikka joidenkin käsitysten mukaan Altar Stone ja Slaughter Stone ovat myöhempiä tulokkaita, niin Altar Stonen ja Heel Stonen välille vedetyn kuvitellun suoran suunnasta nousi hieman 1600-luvun puolivälin jälkeen eKr. juhannusaurinko, mikä viittaa juuri näiden megaliittien sijoittelulla olleen tietty tarkoitus. Stonehengestä on löydetty piirroksia, jotka osoittavat uskonnolla olleen yhteyksiä mykeneläiseen kulttuuriin.

49. HINDUISM

ASIAN RELIGION, DESCRIBE; Indian, PHILOSOPHY; GROUP OF RELIGIONS,

Traditionaalinen uskonnollisuus ja uskonnonharjoituksen tapa suurimmassa osassa Intian niemimaata; se on hyvin mutkikas kokonaisuus ja tulosta verisestä historiasta. Eräs sen koulukunnista edustaa monistista filosofiaa, jonka mukaan kaikki asiat maailmassa ovat yhtä, joten se kiistää dualismin. Sen mukaan maailmasta apprehensioitu kuva on illuusio (maya), ja totuus siitä saavutetaan sisäisellä mietiskelyllä, eikä empiirisesti. Ainetta ei ole olemassa, vaan kaikki on Brahman ilmentymää, jossa itse jumalat myös elävät, ja uskovat pääsevät osallisiksi Brahmasta pappien (Brahmins) suorittamien rituaalien välityksellä. Tämän päivän hinduismissa keskeisiä jumalia ovat Vishnu ja Siva. Vishnu ilmentää itseään maailmassa inkarnaatioidensa kautta (Avatars). Siva (cf. Vedic Rudra) ilmentää väkivaltaa, elämänvoimaa ja seksuaalisuutta, ja hänet kuvataan levottomana, nelikätsenä tanssivana hahmona. Sivan naispuolinen edustaja, tai olemuspiirre on Kali, joka nauttii verenvuodatuksista, ja tämä myös kontrolloi tuhoisia kehitysjaksoja (cf. Kali-Yuga). Hinduismi on kehittänyt myös velvollisuuden hengellisyysmaailman (Bhakti) ja sinä erityisen suosittu jumaluus on Krishna, joka on rakkauden jumaluus kaikissa sen muodoissa. Teoksista mainittakoon Ramayana ja Mahabarata, joka sisältää juhlitun Bhagavadgitan (Song of the Blessed One), jota joskus kutsutaan myös nimellä Gospel of Chrisna.

Hinduismiin lahoilla on hyvinkin erilaisia Purana-teksteihin ja myytteihin perustuvia maailmankäsityksiä, joiden pääpiirteet ovat seuraavat:

Aluksi Vishnu lepäsi ääretöntä aikaa kuvaavan Ananta, eli Sesa-kobran päällä ajelehtien kosmisessa Alkumeressä. Vishnun navasta nousi Lotus-kukka, jonka teriöstä syntyi Brahma, joka uloshenkäyksellään loi maailman Vishnun puolesta, vaikka Vishnu ottikin kohtaloiden säätötoimien huolekseen Brahman Päivän, eli yhden Kalpa-syklin ajaksi, mikä on 4320 miljoonaa vuotta. Tällaisen Päivän lopulla maailma aina osittain tuhoutuu ja palaa Vishnun kehoon seuraavan Pimeän Kalpan, eli Brahman Yön ajaksi. 360 Kalpaa muodostaa Brahman Vuoden, ja sata tällaista Vuotta on Brahman koko elinikä, mikä tekee 311040000 miljoonaa vuotta. Nykyisin Brahma on ihmisen iällä laskien 50-vuotias. Brahman kuollessa lopullisesti kaikki olevainen palaa takaisin Absoluuttiseen Maailmansieluun, kunnes uusi Luojajumala Brahma ryhtyy jälleen toimintaan. Yksittäiset sielut ovat jälleensyntymisen (Reincarnation) alaisia Brahman eliiän ajan, ja aina Kalpan lopulla ne palaavat Luojajumala Brahmaan takaisin pelkiksi potentiaaleiksi, ja Brahman lopulta kuollessa ja Koko Kaikkeuden purkautuessa ne sulautuvat Maailmansieluun vapautuneina Karmastaan. Kukin Kalpa jakautuu 14 Manvantaraan ja ne edelleen 71 Mahayugaan eli Aiooniin. Aioonissa on kreikkalaisten ja iranilaisten Kulta,- Hopea,- Vaski,- ja Rauta-Ajan tavoin 4 Yugaa, joista jokainen edustaa lisääntyvää rappeutumista. Nykyaika kuuluu Kaliyugaan, joka alkoi myyttisellä Mahabharatan taistelulla 3102 eKr. ja on päättyvä yleiseen sekasortoon ja maailmanloppuun. Vanhan laskutavan mukaan loppu on jo lähellä mutta myöhemmät selitykset

siirtävät sen tuonnemmaksi. Tällaisen epähistoriallisen ajattelutavan mukaan Pyhät Kirjat ovat tavattoman vanhoja.

Intian koulukunnat:

49.1. Suunnat, jotka hyväksyvät Veda-kirjoitusten arvoallan; ortodoksit, uskovat.

49.1.1. Perustavat suoraan Vedioihin

49.1.1.1. Aktiivinen elämä (Mimamsa)

49.1.1.2. Kontemplatiivinen elämä (Vedanta)

49.1.2. Perustavat riippumattomaan ajatteluun.

49.1.2.1. Nyaya

Analyttisen logiikan koulukunta, joka opettaa kirkkaan järkeilyn johtavan korkeimpaan päämäärään.

49.1.2.2. Vaisesika

Vaisesika-olemusoppi keskittyy fyysikaalisen maailmankuvan atomistiseen tulkintaan dzainojen tavoin. Ei-atomistisia ovat Aika, Avaruus, Sielu ja Mieli. Aikojen lopussa atomit erkanevat toisistaan ja kaikki tuhoutuu uudelleen luomista varten. Aineen ja Sielun kaksinaisuuden ja olevaisuuden oikean luonteen täydellinen ymmärtäminen johtaa vapautukseen. Tunnetuin Vaisesika käsikirja on 1500-luvulla Jkr. laadittu Tarkasamgraha.

49.1.2.3. Samkhya

Järjestelmistä vanhimpia on Samkhya (Järkeily); sekin muistuttaa Dzainalaisuutta jyrkässä Dualismissaan ja Ateismissaan. Sen mukaan olevaisen ensimmäinen prinssiippi on Materia (Prakriti). Kahdeskymmesviides eli viimeinen prinssiippi on Erillinen Sielu, eli Purusa. Ne eivät ole toisistaan riippuvaisia, eikä Sieluun kuulu Persoonallisuutta, Älyä tai Mieltä. Vapautuminen riippuu Sielun pääsystä irti ehkäisevän Materian kahleista. Keskiajalla oppi muuttui pääasiassa Tantrisissa lahkoissa suositukseksi jumaluskoksi, jossa Personoidun ja aktiivisen Purusan kumppanina on Prakriti-jumalatar.

49.1.2.4. Yoga

Vapautuskäytännöistä oli Jooga (Yoga) askeettien parissa arvostetuin. sen tarkoituksena oli Samkhyan Dualismiin, että omaksumaansa Isvara-jumaluskoon nojautuen erottaa ihmisen Ikuinen Prinssiippi vapaaksi katoavaisesta totaalisen psykofyysisen järjestelmän avulla. Jokainen Guru ohjasi oppilaitaan oman erityisen menetelmänsä mukaan.

49.2. Suunnat, jotka eivät hyväksy Veda-kirjoitusten arvoallaa; heterodoksit, ei-uskovat.

49.2.1. Materialistiset suuntaukset.

49.2.1.1. Carvaka

49.2.2. Spiritualistiset suuntaukset.

49.2.2.1. Jainism (Ahimsa)

49.2.2.2. Buddhism.

Klassisen hinduismen kirjallisuushistoria on kolmivaiheinen:

49.3.1. Veda

Ensimmäisenä vaiheena Vedat (saskr. tarkoittaa samaa kuin tietämys, tieto), erityisesti Rig-veda (1000 hymniä ja psalmeja, polyteismia), joka on kokonaisuutena julkaistu n. 1500 eKr.

49.3.2. Brahamanas

Toisena vaiheena on Brahamanas kirjallisuus (kuvaava rituaaleja ja sovitettua erilaisiin elämäntilanteisiin, ja viittaa kastilaitokseen, polyteismien sofistikoitumia) 700 eKr.

49.3.3. Upanishads

Kolmannen vaiheen kirjoitusten yhteisnimenä on Upanishads (tarkoittaa samaa kuin lähellä istuminen) tai Vedanta (Vedan loppuminen) n. 600 eKr. Kolmannen vaiheen kirjoituksia on n. 250, ja niissä on hymnejä, filosofisia aforismeja ja maagisia kehitelmiä; niissä johtajatuksena on monoteistinen panteismi, advaita (ei-dualismi, ykseys).

Systeemiä kehitti erityisesti filosofi Sankara (800 jKr.), ja hän toteaa Brahman olevan mahdoton määritellä, ja silti olevan kaiken ilon ja elämän lähde, ja siitä syystä Pyhä; ihmisen tavoittamattomissa oleva ilmenemismuoto on Atman (Brahman hengitys), joka kuvastaa maailman itse-olemista. Ihmisen yksilö-Self on harhaa, ja uskonto on eräs differentiaation muodoista. Yksilö-Self voitetaan tapaksella (asketismilla); Yogalla ja meditaatiolla vaivutaan tiedostamattomaan, unettomaan olotilaan (sushupti), joka ei ole vielä kuolemaakaan.

50. HOLY

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; OTHER RELIGIONS,

Pyhä (Holy) tarkoittaa uhrattua; jotakin, joka on tarkoitettu Jumalan palvelemiseen ja siitä syystä on eristetty muista aktiviteeteista; sillä ei käydä kauppaa tai sitä ei lahjoiteta, ja siitä syystä sitä ei voida esimerkiksi himoita tai määrittää sille taloudellisia arvoja. Siitä syystä pyhä on myös moraalisesti puhdas ja vapaa synnistä. Joskus pyhä liitetään Jumalaan korostaen Hänen toisenlaisuuttaan ihmiseen nähden. Tavanomaisia esineitä ja asioita voidaan myös pyhittää. Esimerkkinä mainittakoon katolisen kirkon piirissä harrastetut pyhitysmenot ja vihkimykset, joilla puhdistetaan ajoittain esimerkiksi synnin saastuttamia paikkoja tai rakennuksia.

51. HOLY OFFICE

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICS,

Pyhä Toimisto (Holy Office) oli Roomalaiskatolisen Kirkon perustama paikka, joka teki lopulliset päätökset kysymyksistä koskien uskoa ja moraalit. Pyhän Toimiston perusti paavi Paul III, ja se kytkeytyi läheisesti inkvisitiolaitokseen. Toinen vatikvaaninen kokous (Council) muutti toimiston nimen Uskon Opetuksen Komissioksi (The Teaching of the Faith).

52. HOLY SPIRIT

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

Pyhä Henki (Holy Spirit, Holy Ghost) on Kolmiyhteyden (Trinity) kolmas persoona kristillisen dogmin mukaan. Hän on ikuinen Isän ja Pojan lailla, ja länsimaisen teologian mukaan juontuu Isästä ja Pojasta. Pyhän Hengen doktriini liittyy siihen, mikä mahdollistaa ihmiselle Jumalan inspiroivan ja sanktioivan voiman kokemisen.

53. IMMACULATE CONCEPTION

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICS,

(Immaculate Conception; pure, faultless, of the Virgin Mary) on doktriini, jonka mukaan Neitsyt Maria oli vailla Perisyntiä (Original Sin). Roomalaiskatolinen Kirkko määritteli ja hyväksyi tämän käsityksen 1857 jKr.

54. IMMANENCE

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Immanentti (Immanence) viittaa doktriiniin, jonka mukaan Jumala on läsnä koko kaikkeudessa sitä ylläpitävänä periaattina tai henkenä. Käsitteen ankaraa tulkintaa ei voida erottaa panteismista.

Filosofiassa Immanentti tarkoittaa osapuulleen samaa; se on jotakin, joka on olemassa ylläpitävänä periaattina kaikkeudessa, ja jota ei voitaisi poistaa ilman, että kaikkeus samalla lakkaisi olemasta. Antiikin kreikkalaisten filosofiassa Immanentti vastaisi liikkumatonta liikuttajaa, eli alkusyytä kaikelle tapahtumiselle. Länsimaisessa Atomistisessa Filosofiassa Immanenttia olisi koskaan syntymätön ja koskaan häviämätön atomaarinen kaikkeus. Joissakin Hindulaisen Filosofian Materialistisissa suuntaumissa materiaallinen kaikkeus ei ole häviämätön, vaikka se onkin vallitessaan esimerkiksi siinä eläville ihmisille Immanentti siinä mielessä, etteivät he kykene sitä kumoamaan. Muitakin filosofisia tulkintoja on, joissa näkemys rakentuu jollekin, jonka oletetaan toimivan Immanenttina kannattavana periaattina.

55. INCA

CENTRAL AMERICAN CULTURE, DESCRIBE; Central American, MAYA; AZTEC; TOLTECS,

Inkakulturi kuuluu vanhimpaan ja samalla arkeologisestikin kiintoisimpaan sivilisaatiokokonaisuuteen Keski-Amerikassa. Inkat olivat alkuaan pieni Rio Apurimacin varrella elänyt eteläamerikkalainen Ketshua intiaaniheimo, joka myöhemmin espanjalaisten saapuessa oli hallitseva luokka. Inkat perustivat pääkaupunkinsa Cuzcon Andien laaksoon; tarun mukaan Inkat polveutuivat seudulle valtion perustaneesta auringonjumalan pojasta Manco Capacista. Arkeologisten kaivausten perusteella Inkavaltio syntyi seudulle jo 1200 jKr. Ennen lopullista valtaa seudulla heidän oli kukistettava mahtava Chimu-valtio, jonka kulttuurista ja yhteiskuntajärjestelmästä he saivat vaikutteita. Laajimmillaan Inkavaltio oli 1400-1500-lukujen vaihteessa, jolloin se käsitti pääosan nykyistä Equadoria, Perua ja Boliviaa, Chilen pohjoisosan Valparaisoa myöten, sekä Argentiinan luoteiskulman. Pääkielenä valtakunnassa oli ketshua (quechua), jonka lisäksi puhuttiin useita paikallismurteita.

Inkat palvoivat useita jumalia, mutta pääjumalana oli aurinko, jonka palvonna ylin pappi maanpäällistä jumaluutta edustava Sapa Inka oli. Vaikka temppelien rakentamiseen käytettiin suunnattomat määrät kultaa, ei uskonnolla ollut Inkavaltakunnassa samanlaista asemaa kuin Aztekeilla. Uskontoon kuuluivat erilaiset uhrin ja vainajien palsamoiminen. Valloitetuille kansoille

suotiin uskonnonvapaus, joten Inkavaltakunnassa ei ollut varsinaista valtionuskontoa. Inkavaltakunnassa ei myöskään ollut varsinaista omistusoikeutta ja verot maksettiin tekemällä työtä Inkavaltiolle; erityistä rahaa ei myöskään ollut. Maksettujen verojen vastikkeeksi Inkavaltakunnan jokaisella jäsenellä oli oikeus vaatia itselleen ylläpitoa ja hoitoa; sairaista ja vanhuksista huolehdittiin. Mahtavaa valtakuntaa yhdisti laaja siltojen ja teiden verkosto, joka mahdollisti armeija, sanansaattajien ja yksityisten matkajien nopean matkanteon. Yksin päätie oli 4000 kilometriä pitkä ja paikoin 7 metriä leveä. Teiden välillä oli kilometripylväitä ja melko tihein välein majataloja. Inkavaltakunnassa käytettiin sanansaattajina juoksijoita (Chasquit) jotka kiidättivät viestejä valtakunnan laidasta toiseen. Inkat kehittivät erityisen solmunuorakirjoitusjärjestelmän (Quipu), joita juoksijat pystyivät helposti kuljettamaan.

Huayna Capacin (1475-1525 jKr.) hallitessa Inkavaltakunta eli kukoistuskauttaan, mutta jakautui kahtia hänen kuoltuaan. Hänen poikansa Atathualpa ja Huascar hallitsivat kumpikin puoliskoaan. Koska Atathualpa ei ollut laillinen perijä, syntyi veljesten kesken valtataistelu, joka oli käynnissä espanjalaisten konquistadorien saapuessa Pizarron johdolla Etelä-Amerikkaan. Vuoden 1532 loppupuolella jKr. Pizarro saapui joukkoineen Cajamarcan kaupunkiin, jossa hän kohtasi veljeltään vallan riistäneen Atathualpan ja vangitsi tämän. Atathualpa surmautti Huascarin ja vuonna 1533 jKr. Pizarro surmautti Atathualpan antaen lopullisen kuoliniskun Inkavaltakunnalle, sillä se oli rakennettu pyramidimaisesti niin, että ylinnä oli rajattoman vallan omaava, auringonjumalan ruumillistumana pidetty Sapa Inka, jollaista ei enää ollut molempien hallitsijaveljesten kuoltua. Mahtava Inkadynastia oli sammunut, mikä merkitsi sitä, että valtakunnan asukkaat joutuivat vähitellen täysin espanjalaisten vallan alle.

56. INCARNATION

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; HINDU,

Inkarnaatio (Incarnation) tarkoittaa lihallistumista, erityisesti tapauksia, joissa Jumala ottaa lihallisen hahmon (avatar). Kristillisessä teologiassa termiä inkarnaatio käytetään Kolmiyhteyden (Trinity) doktriinin yhteydessä; ikuinen Jumalan Poika ja Kolmiyhteyden toinen persoona omaksuu lihallisen äitinsä hahmon -jolloin lihalla ymmärretään Ruumista, Mieltä ja Henkeä, joista ihmisluonto muodostuu.

Ortodoksisen uskomuksen mukaan todellinen jumalolemus (Godhead) yhdistyy Kristukseen niin, että todellinen ihmisuus on mukana. Gnostilainen idea, jonka mukaan Jumala vain ilmenee ihmishahmossa (Theophany) hylätään. Edelleen Inkarnaation katsotaan tapahtuneen tiettyinä aikoina ja tietyssä paikassa. Tämä näkemys saattaa liittyä siihen, että ilman todellisen ihmisyyden liittyvyyttä Jumalan Inkarnaatioon ei voida puhua ihmisten syntien sovituksista, koska Jumalaa eivät sido inhimilliset heikkoudet ja Hän ei kaikkivaltiuudessaan voisi ymmärtää, mitä on inhimillinen rajoittuneisuus.

57. IRON AGE

AGES, DESCRIBE; Term, STONE AGE; BRONZE AGE,

Rauta-aika (Iron Age) seurasi pronssikautta (Bronze Age), ja sen alkamisajankohta vaihtelee seuduittain. Aristokraattisten ja maritaalisten Hallstattin ja La Tenen kulttuurien ihmiset olivat riippuvaisia raudasta. Keltit kehittivät viljelytaloutta ja puuntyöstötekniikkaansa raudasta valmistetuilla työkaluilla. Heidän Britanniaan suuntamiensa invaasioaltojen seuraamuksena syntyneiden kulttuurien jaksoista rautakausi voidaan eritellä seuraavasti:

57.1. Rautakausi A (550-300 eKr.)

57.2. Rautakausi B (300-150 eKr.)

57.3. Rautakausi C (150 eKr. - 40 jKr.)

Jaksojen A ja B kulttuurit erosivat huomattavasti Hallstattin ja La Tenen kulttuureista, ja kausi C taas Belgian (Belgae) kulttuurista.

58. IRVINGITES

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; U.S.A., CHRISTIANITY; CATHOLICS; ANGLICANISM; SACHRAMENTAL; PHILOSOPHY,

Irvingiitit (Irvingites) seuraavat bresbyteerisaarnaja E. Irvingin (1792-1834) opetuksia. Nykyisin Kirkko tunnetaan Katolis-Apostolisena Kirkkona (The Catholic-Apostolic Church) jonka hallintoelimet muodostuvat apostolit, profeetat, evankelistat ja pastorit. Teologinen tulkinta on ortodoksinen ja sakramentaalisuutta painottava, joskaan tulkinta ei viimeksimainitun kohdalla ole transsubstantiaalinen (Transsubstantion) kuten Roomalaiskatolisessa Kirkossa. Liturgiassa on silti piirteitä roomalaiskatolisuudesta, kreikkalaiskatolisuudesta ja anglikaanisuudesta. Seremonioissa käytetään suitsukkeita ja kynttilöitä. Jumalallisten mysteerien tutkiminen, mikä aikoinaan oli hallintoelinten työskentelystä irrallaan toiminut tutkimuksen haara ei enää ole elinvoimainen. Organisaatio on keveä ja noudattaa mallia, joka israelilaisilla oli heidän erämaavaelluksensa aikana. Kirkon toiminta katetaan kymmenyksin.

59. ISLAM

NEAR EAST RELIGION, DESCRIBE; Mecca, CHRISTIANITY; ISLAM,

Islam on nuorin suurista maailmanuskonnoista; sen perusti arabialainen profeetta Muhammed (Mohammed, Muhammad, Mahomet), joka syntyi 570 jKr. Termi Islam tarkoittaa Jumalan tahdon seuraajia; se, joka on tehnyt tämän on muslimi (moslem, muslim). Muhammedia itseään ei Islamissa palvota, mutta häntä pidetään suurimpana ja viimeisenä Allahin profeettana sarjassa, johon kuuluvat Abraham ja Jeesus. Muhammed joutui orvoksi nuorena ja nai 25-vuotiaana itseään paljon vanhemman Kadijahin, joka oli voimakas persoonallisuus ja synnytti hänelle kuusi lasta. 40-vuotiaana Muhammed sai profeetankutsumuksen, mutta oli osoittanut jo sitä ennen uskonnollista hartautta ja harjoittanut rukousta ja meditaatiota. Kun kutsu tuli, oli Muhammed tehdä itsemurhan, mutta osoittautui kuitenkin inspiroivaksi johtajaksi ja hallintomieheksi sekä uudistajaksi.

Islamin pyhä kirja on Koraani; se on jaettu 114 kappaleeseen (Surah) ja sisältää profeettallisia ilmoituksia, kuten myös yksilöityjä säädöksiä. Islamin doktriini on se, että on vain yksi Jumala, Allah, jonka voima ilmenee luomisessa - erityisesti ihmisen luomisessa. Eettisesti Islam opettaa keskitietä. Vanhalla Testamentilla on liittyvyyttä Islamin teologiaan, sillä Abrahamia pidetään arabien ja juutalaisten esi-isänä.

Islam muodostaa universaalien yhteisön aina Länsiafrikasta Malaijien saaristoon. Kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia yhden Jumalan palvelijoita. Islamissa on useita lahkoja:

59.1. Sunnalaiset

Sunna (Arab. Tapa, tottumus) -tulkissassa korostetaan Islamin perimätietojen (Hadith) välittämää kuvaa Muhammedin ja hänen lähimpien seuraajiensa ratkaisuksista ja menettelytavoista. Islamin lainsäädäntö perustuu Koraaniin (Arab. al-guar'an; luenta, lukemisto) ja Sunnaan. Jälkimmäinen muodostaa myös esikuvan, jonka kaltaiseksi uskovan on pyrittävä muokkaamaan elintapansa ja

suhteensa ympäristöön. Sunnalaiset l. Sunniitit ovat Islamin pääsuuntauksen kannattajia vastakohtana niille, joiden katsotaan kuuluvan lahkoihin (esimerkiksi Shiialaiset)

59.2. Shiialaiset

Shiialaiset l. Shiitit (Arab. shi'at Ali; Alin puolue) on Sunnalaisten mielestä Islamin lahkoryhmä, joka sai alkunsa Muhammedin vävyn Ali ibn Abi Talibin ja hänen jälkeläistensä kannatajista. Alin puoluelaiset olisivat halunneet johtajansa profeetan sijaiseksi, kalifiksi, mutta tämä toteutui vasta 656 jKr. Ali murhattiin kuitenkin jo 661 jKr., eivätkä hänen poikansa al-Hasan ja al-Husain kyenneet torjumaan Omajjadi-suvun valtapyyteitä. Shiialaiset tukivat Abasidien valtaannousua, mutta valtaan päästyään (750 jKr.) myös nämä vainosivat heitä. Fatimidit (909-1171 jKr.) suosivat alueellaan Shiialaisia, mutta sen jälkeen näiden vaikutusvalta on jäänyt vähäiseksi muualla paitsi Iranissa, jossa suuntaus on nauttinut valtionuskonnon asemaa vuodesta 1502 jKr. Nykyisin Shiialaisia on runsaasti Iranin ohella myös Irakissa, Pakistanissa sekä Afganistanissa. Tyypillistä Shiialaisille on usko Jumalan valitsemiin ja synnittämiin Imaameihin, jotka ovat olleet uuden uskonnollisen valistuksen välittäjinä. Shiialaisten sanotaan hylänneen perimätiedon (Sunna ja Hadith) sekä niihin perustuvan lakitieteen (Fiqh), mutta tosiasiaissa he ovat korvanneet ne hieman poikkeavilla vastineilla. Kolmen ensimmäisen kalifin, Abu Bakrin, Omarin ja Othmanin kiroamista pidetään uskonnollisena velvollisuutena, mutta Imaamit Ali Hasan ja Husain nauttivat kunnioitusta, joka joskus lähenee jumalointia. Viimeisen Imaamin uskotaan ilmaantuvan maailmaan eräänlaisena Messiaana (Mahdi), mikä on ollut osaltaan vaikuttamassa erilaisten alalahkojen syntyyn näiden perustajien pitäessä itseään luvattuna messiaana.

Oppi sielunvaelluksesta (Tanasukh) on laajalle levinnyt ja Shiialaiset sallivat kuvalliset esitykset, sekä myös poikkeuksellisesti tilapäisen avioliiton (Mut'a) ja Shiialaisuutensa salaamisen (Taqija), mutta toisaalta he kieltävät avioliitot kristittyjen ja juutalaisten naisten kanssa, sekä näiden toisuskoisten valmistaman ravinnon nauttimisen. Tässä viimeksimainitun kiellon ehdottomuudessa on vaihtelua. Huomattakoon, että Sunnalaiset eivät aseta tällaisia kieltoja avioliitoille.

59.2.1. Ismaiilit

Ismaiilit ovat Shiialaisia lahkoja, jotka tunnustavat seitsemän Imaamin olemassaolon, ja ovat taipuvaisia mystiikkaan (Mysticism) ja Gnostilaisuuteen, sekä pyrkivät salaamaan oppinsa ulkopuolisilta. Näitä edustavat Libanonin Druusit (Druses) ja Intian ja Pakistanin Khojasit, sekä Arabian niemimaan puritaanit yhteisöt, Wahabiisit.

59.2.2. Shiialaisista lahkoista kehityksensä alkaneet suunnat:

59.2.2.1. Baha'i

Baha'i on alkuaan Shiialaisista lähtökohdista kehittynyt synkretistinen (Syncretic) uskonto (Ks. Baha'i), jossa kaikkia uskontoja pidetään osana yleistä evolutionaarista kehitystä.

59.2.2.2. Bab

Alkuaan Shiialaisista lähtökohdista kehittynyt lahko

59.2.2.3. Ahmadija

Alkuaan Shiialaisista lähtökohdista kehittynyt lahko, jonka jäsenet tekevät Euroopassakin lähetystyötä.

59.2.2.4. Alawiitit

Alawiitit I. Syyrian Nusairit, joiden lähtökohtana on Shiialaisuus mutta jotka ovat saaneet vaikutteita Kristinuskosta.

59.2.2.5. Etelä-Jemenin Qarmaatit

Qarmaatit kannattavat yhteisomistusta.

59.2.2.6. Sufit

Tämän Mystisen (Mystics) liikkeen juuret ovat Shiialaisuudessa. Nimenomaan tämän suuntauksen piirissä on vaikuttanut useitakin etevä runoilijoita.

Edelläkuvatunlaiset suuntaumat Islamissa ovat syntyneet pääosin tulkintaerosta siitä, ketkä ovat Islamin auktoriteetteja. Huomattakoon tässä, että erityisesti Islamin kohdalla aikakäsityksellä on erittäin suuri merkitys, sillä Islamilaiset pitävät profeetta Muhammedin aikaa yhtä läheisenä kuin eilistä päivää. Islamilainen traditio ei muodostu sentapaisesta menneestä, johon nykyajalla ei ole enää yhteyttä. Islam muodostaa siten eräänlaisen hyvän perheen ideaalin, ja tästä syystä sitä on vaikeaa syrjäyttää, tai kukistaa.

Tästä syystä seuraavaa esitystä tulisi tarkastella sellaisena kuin se olisi tapahtunut vasta äskettäin. Aloitettuaan kutsumuksensa mukaisesti uskonnollisen toiminnan Mekassa Muhammed sai aluksi joukon seuraajia, ja liike laajeni kalifi Abu Bakrin myötävaikutuksella. Muhammed ei saanut Mekassa ehdotonta kannatusta, vaan häntä alettiin painostaa, mutta jäi kuitenkin sinne vuoteen 619 jKr. jolloin hänen vaimonsa kuoli. Vuonna 622 jKr. (ajankohta tunnetaan nimellä Hegira) Muhammed pakotti kannattajineen Medinaan, jonne hän organisoi yhteiskunnallis-uskonnollisen järjestelmän, johon ei saanut liittymään kuitenkaan juutalaisia, mutta heidän traditioitaan kunnioitettiin.

Muhammed aloitti poikineen Pyhän Sodan (Jihad) puhdistaakseen Mekan. Mekan asukkaat asettuivat vastarintaan ja pakottivat juutalaisetkin aseisiin, mutta monien vaiheiden jälkeen Mekka oli vuonna 630 jKr. Muhammedin kannattajien käsissä. Tämän jälkeen Muhammed palasi Medinaan, jonne hän vuonna 632 jKr. kuoli. Tästä alkoivat uskonnolliset puolueriidat profeetta Muhammedin lähimpien verisukulaisten ja Alin puolueen välillä, jotka johtivat Sunnalaisen ja Shiialaisen pääsuuntien syntyyn, sekä niiden vähittäiseen lahkoutumiseen. Tämän päivän arabimaailmassa Saudien kuningassuku polveutuu suoraan profeetta Muhammedista ja Irakin kanssa pitkän sodan käyneessä Iranissa pitävät valtaa Imaamit, mikä viittaa Shiialaisuuden ja Alin puolueen merkittävään rooliin. Kun huomioidaan Shiialaisuuden monet kasvot Lähi-Idässä, sekä Juutalaisuuden ja Kristinuskon läsnäolo tulee sikäläisen uskonnollis-poliittisen tilanteen mutkikkuus ymmärretyksi.

60. IYATEYET

OLD EUROPEAN-ASIAN CULTURE, DESCRIBE; European-Asian, ALASCA; MAYA; INCA; AZTEC; PALAEOLITHIC,

Iyateyet- kulttuurilla on yhteyttä myöhempään paleoliittiseen kulttuuriin, joka kukoisti n. 280000-18000 eKr., josta Ranskasta löytynyt Creswellian on esimerkki, ja on saanut nimensä Dordognen alueella olevien kalliokukkuloiden mukaan (La Gravette). Alaskasta on löydetty paleoliittisiä työkaluja, jotka ovat samanlaisia kuin Euroopasta ja Aasiasta löydetty työkalut, mikä tukee teoriaa jonka mukaan Amerikka kokonaisuudessaan oli asumaton ennenkuin tämän kulttuurin edustajat

siirtyivät nykyiseen Alaskaan n. 20 000 vuotta eKr., mutta siirtymistä ei enää juurikaan tapahtunut vuoden 8000 eKr. jälkeen.

61. JAINISM

ASIAN RELIGION, DESCRIBE; North-India, HINDUISM; JAINISM,

Jainalaisuus on Pohjois-Intiassa vaikuttanut vanha hindulaisperäinen uskonto, joka on saanut nimensä traditionaalisten perustajiensa mukaan (Jinas), joita sanottiin valloittajiksi. Termi ei kuitenkaan viittaa sotaisiin toimiin aseellisen valloituksen mielessä. Jainalaisista kuuluisin oli Mahavira (k. 527 eKr.), joka oli vaelteleva askeetti ja opettaja. Jainalaisuuden doktriini sisältää (Buddhismista poiketen) pysyvän ja todellisen sielun olemassaolon, sen uudelleensyntymän ja Karman, mutta ei katso kaikkivaltiaasta Jumalaa olemassaolevaksi, vaikka tunnustaakin, että on useita pienempiä jumaluuksia.

Sielun kehittämisessä Jainismi painottaa oikeaa moraalista elämäntapaa. Keskeisiä Jainismissa ovat myös Ahimsa-oppi, joka kieltää tappamisen ja väkivallan. Eläinuhreja ei myöskään suvaita, eikä niiden syömistä. Jainalainen, joka haluaa olla moraalinen voittaja etsii yksinkertaista ja askeettista elämäntapaa.

62. JOMON

OLD ASIAN CULTURE (B1), DESCRIBE; European-Asian, JAPAN; AINU; NEOLITHIC,

Alaskasta on löydetty paleoliittisiä työkaluja, jotka ovat samanlaisia kuin Euroopasta ja Aasiasta löydetyt työkalut, mikä tukee teoriaa jonka mukaan Amerikka kokonaisuudessaan oli asumaton ennenkuin tämän kulttuurin edustajat siirtyivät nykyiseen Alaskaan n. 20 000 vuotta eKr., mutta ei enää vuoden 8000 eKr. jälkeen. Pohjois-Japanissa vaikutti pitkään 4500-1000 eKr. neoliittinen kulttuuri: Työkalut on ornamentoitu persoonallisesti ja astioilla on monenlaisia muotoja. Luurankolöydökset viittaavat siihen, että näillä ihmisillä on sukulaisuutta moderneihin ainuihin, ja löydökset kokonaisuudessaan viittaavat siihen, että nykyisen Japanin alkuperäiset asukkaat saapuivat Pohjois-Aasiasta. Erittäin mielenkiintoinen - joskin ehkä merkityksetön yksityiskohta ainujen kohdalla on se, että näiden koirien väri oli (ja on yhä) punertava, ja että ne muistuttavat ulkoisesti suomenpystykorvaa. Tunnettua on, että Euroopassa eläneet alkukantaiset koirat olivat pääasiassa joko mustia tai harmaita, ja että punertava väri on peräisin Aasiasta.

63. JUDAISM

NEAR EAST RELIGION, DESCRIBE; Yahweh, ISLAM; CHRISTIANITY,

Juutalaisuus on juutalaisten harjoittama uskonto, ja tähän varsin kiinteänä nykypäivän saakka säilyneet etnisen ryhmän omaan "historiaan" nivoutuva "hyvän perheen uskonto", joka perustuu niihin vanhoihin kirjoituksiin, jotka Reformistikristityt tuntevat Vanhana Testamenttina. Juutalaisuudessa on useitakin samoja elementtejä kuin Kristinuskossa ja Islamissa, kuten usko universaaliin Jumalaan, jota pidetään persoonallisena luojana ja oikeudenmukaisuuden lähteenä. Juutalaisten pyhät kirjoitukset voidaan jaotella seuraavasti:

63.1.1. Pre-Exilic uskonto ja vanhat kirjoitukset

63.1.2. Ezran pappeineen 397 eKr. kokoama Laki (Torah)

63.1.3. Misnah

Uudessa Testamentissakin mainitut 'isien perinnäissäännökset' Mooseksen laista johdetut ohjeet ja säännökset, joiden mukaan juutalaisten elämän tuli järjestyä koottiin yhteen 200 jKr. Mishna-teokseksi. Keskustelua menettelytavoista jatkettiin sekä Palestiinan että Babylonian juutalaisten parissa; pohdinnat, joista muodostui ns. Gemara, liitettiin Mishnaan, ja näin syntyi Jerusalemin Talmud (n. 400-luvulla jKr.) ja Babylonian Talmud (n. 500-luvulla jKr.).

63.1.4. Talmud (Jerusalemin ja Babylonian versiot)

Misnah-teoksen ja Gemaran yhdistyessä syntyneet Talmudit sisältävät varsinaisen lakitekstin lisäksi myös tarina-aineistoa, jonka tehtävänä on valaista teorian soveltamista käytäntöön. Koska hebreankieli oli 400-500-lukujen tienoilla jKr. jo kuollut puhekielenä, on huomattava osa Gemaroista kirjoitettu arameaksi. Myöhemmät talmud-tulkinnat muodostavat responsakirjallisuuden, joka sisältää tunnettujen oppineiden vastauksia todellisiin tai teoreettisiin kysymyksiin. Espanja ja Ranska kohosivat 900-1200-luvuilla jKr. juutalaisen kulttuurin ja kirjallisuuden johtaviksi maiksi, jolloin etenkin runous sai vaikutteita arabialaisesta kirjallisuudesta. Tähän kulta-aikaan sijoittuvat juuri Selomo Ibn Cabirol, Abraham Ibn Ezra ja Jehuda hal-Lewi, sekä Maimonides, joka muun kirjallisen toimintansa ohella kokosi teokseensa Mishne Tora ne Talmudin säännökset, joilla oli edelleen käytännön merkitystä. Tälle kaudelle kuuluu myös juutalaisten huomatuin Raamatun ja Talmudin selittäjä Selomo ben Jiskhaqi, jonka tulkinnat yhä painetaan yhdessä Vanhan Testamentin ja Talmudin tekstien kanssa.

63.2.1. Haliographa

Termi Haliographa viittaa modernini rabbiininen liberaali- tai reformistiseen juudaismiin:

63.2.2 Askenazim

Askenazim-juudaismia esiintyy Saksassa, Puolassa ja Venäjällä.

63.2.3. Sephardim

Sephadim-juudaismia esiintyy Iberiassa.

Edelläluetelluissa Juudaismin muodoissa uskonnolliset pääjuhlat ovat nimeltään Pesach, Shevuoth, Succoth ja Yom Kippur.

63.3.1. Ortodoksijuutalaisuus:

Pääasiassa Itä-Eurooppalaisia seurakuntia, jotka uskovat Jumalan absoluuttiseen ykseyteen ja lain seuraamiseen perustuvaan uskonnolliseen elämään.

Kuolleilla juutalaiskielillä, kuten juutalaiskreikka, -italia, -ranska -ja provensaali laadittu Juutalainen kirjallisuus käsittää pääasiassa käännöksiä Vanhasta Testamentista tai sen osista, uskonnollista runoutta, käännöksiä hebreankielisistä kirjoista, sekä joitakin näytelmiä. Juutalaisarabiaksi ovat kirjoittaneet teoksensa lukuisat arabimaissa eläneet juutalaiset oppineet aina 800-luvulta jKr. alkaen. huomattavimpiin saavutuksiin kuuluu Sa'adja Ga'onin (882-942 Jkr.) Vanhan Testamentin käännös ja selitykset arabiaksi, jotka ovat edelleen säilyttäneet arvonsa arabimaiden juutalaisten parissa. Teologian ja filosofian alalta tärkeimpiä kirjailijoita ovat Bahja Ibn Baquda (100-luku jKr.), Selomo Ibn Cabirol (1021-1058 jKr.), jonka töissä on vaikutteita Platonilta ja Aristoteleelta, kuten myös Jehuda hal-Lewin (1080-1141 Jkr.) tuotannossa niin ikään, ja Maimonides (1135-1204 jKr.), joka pyrki teoksessaan "Neuvottomien opastaja" järkipäisen ajattelun kautta saattamaan Juutalaisen uskon ja aikansa filosofian sopusointuun keskenään;

teoksesta tuli pian yksi juutalaisen ajattelun perusteoksista. Maimonideen ja Ibn Cabirolin kirjoituksia käännettiin myös latinaksi ja niillä oli vahva vaikutus Kristillisen Skolastiikan (Scholastics) kehittymiseen.

Vanhin hebreankielinen kirjallisuuden tuote juutalaisessa kirjallisuudessa on Vanha Testamentti, jonka varhaisimmat osat ovat peräisin 1200-luvulta eKr. Vanhaan Testamenttiin sisältyi lukuisia eri kirjallisuuslajeja: lakitekstiä, historiaa, profeettojen julistuksia, jotka monasti liittyivät muuhun uskonnolliseen runouteen, viisauksikirjallisuutta ja kansanrunoutta. Muuta hebrealaista kirjallisuutta ei tältä ajalta ole säilynyt. Kuitenkin Vanhassa Testamentissa esiintyvät maininnat Oikeamielisen Kirjasta, Jahven Sotien Kirjasta sekä Kuninkaiden Aikakirjoista osoittavat, että muutakin kirjallisuutta oli olemassa. Qumranista 1940-luvulla jKr. löydetyt, paljon julkisuutta saaneet kirjoitukset pyrkivät jäljittelemään Raamatun hebreaa, vaikka puhekieli olikin jo muuttunut toisenlaiseksi. Näihin löytöihin sisältyy Raamatun selityksiä, lahkoon säädöksiä, psalmirunoutta sekä menneisyyden että tulevaisuuden legendamaisia kuvauksia. Nämä tekstit ovat peräisin ajanlaskumme taitteen tienoilta. Hieman näitä vanhempia ovat Vanhan Testamentin apogryfikirjat, joista monet ovat säilyneet vain käännöksinä.

Juutalaisuuden historian raamatullinen jakso alkaa Abrahamin kutsusta Kaldean Uurissa; Abrahamista alkaa partiarkkojen jono aina Egyptiin saakka. Sieltä pakoa seurasi Mooseksen Siinailla vastaanottama Jehovan Laki (The law of Yahweh; Jehova), jota seurasi 40-vuoden erämaamaellus, ja asettuminen Luvattuun Maahan. Siellä seurasivat toisiaan kuninkaat Saul, David ja Salomon. Jeroboamin aikana Luvattu maa jakautui pohjoiseen Israeliin ja eteläiseen Juudeaan. Assyrialaiset hävittivät Israelin 722 eKr., ja babylonialaiset hävittivät Juudean 586 eKr., jolloin osa väestöstä siirrettiin Babyloniaan. Persialaisten hävitettyä Babylonian sallittiin juutalaisten palata kotiseudulleen 539 eKr., jotta he jälleenrakentaisivat temppelin Jerusalemiin. Kaupunginmuurit rakennettiin vasta Nehemian aikana 444 eKr.

Ezra loi muiden pappien avustuksella 197 eKr. Torah-lakikokoelman, jossa oli ohjeet hallinnosta. Tästä juutalaisuskon voi sanoa saaneen alkunsa. Post-Exilic -yhteiskunnassa ei ollut monarkkia, vaan se oli pappien johtama Theokratia. Yhteiskunta oli tällöin valtiolliselta kannalta Kreikan lakien alainen ja muodosti osan seleukkien valtioliittoa. Antiokhos IV yritti tukahduttaa Juutalaisuuden kreikkalaistamisohjelmallaan, ja tämä johti kapinaan 168 eKr., ja Makkabeen dynastiaan (Ks. Makkabeen Books), joka oli piispamonarkia. Roomalaiset hävittivät sen 63 eKr. kun he liittivät Juudean Rooman valtakuntaan provinssiksi, jota johti Herodeksen dynastia. Titus hävitti Jerusalemin 70 jKr. Vuosina 132-135 jKr. Bar-Kokhban johdolla tapahtunut yritys palauttaa entiset olot Juudeaan epäonnistuivat. Juutalaisten myöhempää hajaannusta ympäri maailmaa kutsuttiin diasporaksi.

Euroopassa juutalaiset joutuivat aluksi useiden pakkomääräysten alaisiksi Kristinuskon tultua vuonna 323 jKr. Rooman valtakuntaan valtionuskonnoksi, ja lopulta kehitys johti jatkuviin vainoihin, pakkokäännytyksiin, karkoituksiin, sekä sellaisten säädösten luomiseen, joilla juutalaisia estettiin omistamasta maata ja harjoittamasta useampia ammatteja, ja pakotti heidät harjoittamaan muiden halveksimia ammatteja, kuten rahanlainausta. 1400-luvulta jKr. alkaen juutalaisiin kohdistui tiukempia kontrolitoimia, ja heidät määrättiin asumaan tietyissä kaupunginosissa, ghetoissa. 900-luvulla Espanjasta oli tullut juutalaisen kulttuurin keskus, kunnes heidät 1492 jKr. karkoitettiin sieltä kokonaan, jolloin osa siirtyi Balkanille tai Pohjois-Afrikkaan. Portugalin juutalaiset kastettiin pakolla Kristinuskoon 1400-luvun lopussa. Osa heistä pakeni sittemmin Alankomaihin ja palasi siellä entiseen uskoonsa.

Eräs Portugalin juutalaispakolaisista oli filosofi Baruch Spinoza (Lat. Benedictus de Spinoza), joka muutti Haagiin, jossa elätti itsensä linssinhiojana. Ranskasta juutalaiset karkoitettiin keskiajalla useankin otteeseen, ja lopullisesti vuonna 1394 jKr. Englannista juutalaiset ajettiin pois 1290 jKr. ja paluu sallittiin vasta 1655 jKr. Saksassa juutalaisia vainottiin verisesti ristiretkien yhteydessä sekä

mustan surman aikana 1348-1350 jKr. koska tautu katsottiin juutalaisten aiheuttamaksi. Vainoja paeten Keski-Euroopan juutalaiset siirtyivät suurin joukoin suopeaan Puolaan ja Ukrainaan, joissa he säilyttivät saksalaisperäisen kielensä jiddishin. Vuonna 1648 jKr. Ukrainassa puhkesi Chmielnickin kasakkakapina, jonka yhteydessä surmattiin suuri osa juutalaisista. Venäjältä juutalaiset karkoitettiin vuonna 1743 jKr. mutta Puolan jaon tapahtuessa heitä tuli jälleen runsaasti takaisin. Venäjällä juutalaisvastaisuus ilmeni jatkuvina rajoituksina ja verisinä pogromeina, jotka jatkuivat 1900-luvulle saakka. Valistusaatteiden myötä ja Ranskan Suuren Vallankumouksen ansiosta juutalaisille alettiin Keski-Euroopassa myöntää kansalaisoikeuksia, ensinnä Ranskassa 1791 jKr. ja muissa Keski-Euroopan maissa 1800-luvun loppuun mennessä.

Mainitsen tässä yhteydessä eräitä juutalaissyntyisiä henkilöitä, joiden työ on vaikuttanut syvällä tavoin länsimaisen kulttuurin ja tieteen muodostumiseen. Tämä ei kuitenkaan ole mikään kannanotto tämän etnisen ryhmän laatuominaisuuksiin. Saksalaissyntyisestä varakkaaseen rabbiinisukuun kuuluneesta Karl Marxista (1818-1883 jKr.) tuli sosialismin teoreettisten perusteiden rakentaja. Itävaltaissyntyisestä juutalaisperheen esikoispojasta Sigmund Freudista (1856-1939 jKr.) tuli psykoanalyysin perustaja, ja Ulmissa syntyneestä juutalaisperheen pojasta Albert Einsteinista (1879-1955 jKr.) tuli suhteellisuusteorian luoja.

Tässä yhteydessä totean, että Adolf Hitlerin Kolmannen Valtakunnan kausi Saksassa toi mukanaan kenties järjestelmällisimmät ja julmimmat vainot, jotka juutalaiset ovat saaneet kokea, sillä niiden kestäessä noin 6 miljoonaa juutalaista surmattiin pääosin keskitysleireissä ja pikateloituksin, jolta kohtalolta Freud ja Einstein kuitenkin välttyivät. On suorastaan paradoksaalista, että Kolmannen Valtakunnan vihollinen idässä oli Neuvostoliitto, jonka yhteiskuntajärjestelmään Marxin opit olivat syvästi vaikuttaneet. Juutalaisten diasporan katsottiin päättyneen kun englantilaisten myötävaikutuksella Palestiinaan perustettiin juutalaisvaltio II-Maailmansodan jälkeen Kolmannen Valtakunnan tuhouduttua. Nykyisen Israelin kohtalonkysymyksenä näyttää olevan se, miten se kykenee järjestämään keskinäiset suhteensa palestiinalaisiin, jotka ovat länsirannan alueelta karkoitettujen arabien jälkeläisiä, ja millaisiksi sen suhteet muodostuvat naapurivaltioihinsa

64. LA TENE

OLD EUROPEAN CULTURE, DESCRIBE; Europa, CELTS; HALLSTATT; IRON AGE,

Aristokraattisten ja maritaalisten Hallstattin ja La Tenen kulttuurien ihmiset olivat riippuvaisia raudasta. Läheltä suurta Hallstattin mäkeä (Mont Lassois) löydettiin "kelttiläisen prinsessan hauta", jonka iäksi arvioitiin 30 vuotta ja jonka kuolinajaksi arveltiin 500 eKr. Prinsessa oli asetettu varusteineen ja koruesineineen hautaan. Monet haudan pronssiesineistä olivat peräisin mm. Kreikasta ja Etruriasta. Sveitsissä sijaitseva La Tene on luultavasti kulttipaikka, josta on löydetty esineistöä, niin pronssista kuin raudastakin, jotka on valmistettu suurella ammattitaidolla.

La Tenen kulttuurin mukaisista esineistä mainiottakoon pronssinen Battersea Shield, joka on valmistettu n. 100 eKr., -eli belgialaisten invaasion aikaisessa vaiheessa. Esine löydettiin Thamesin pohjasta Englannista, ja on nykyään British Museumissa. Tämä, sekä edelliset seikat viittaavat siihen, että Etelä- ja Pohjois-Euroopan välillä oli tiettyä vuorovaikutusta - vaikka kyse saattaa olla puhtaasta ryöstelystäkin.

65. MAGDALENIAN

OLD EUROPEAN CULTURE, DESCRIBE; Europa, AURIGNACIAN; SOLUTREAN; PALEOLITHIC,

Magdaleinan on myöhempi paleoliittinen länsieurooppalainen kulttuuri, joka seurasi Aurignacin ja

Solutrean kulttuureita ja on saanut nimensä La Madeleine kukkuloista lähellä Tursacia Ranskassa. Paleoliittinen taide saavutti tässä kulttuurissa korkeimman tasonsa koskien niin luolamaalauksia kuin luukaiverruksia.

66. MAGLEMOSIANS

OLD EUROPEAN CULTURE, DESCRIBE; Europa, MAGLE MOSE; MESOLITHIC,

Maglemosialaiset olivat varhaisia mesoliittisia Pohjois-Euroopan ja Etelä-Englannin alueilla asuneita ihmisiä, joiden asuinpaikkoja on löydetty alavilta ja nykyisin kosteilta ja soistuneilta alueilta; osa asuinpaikoista on nykyisin meren valtaamaa aluetta. Tämän kulttuurin edustajat elivät n. 6800-5000 eKr., ja olivat sopeutuneet elämään tuolloin vielä tiheiden metsien peittämällä elinalueillaan. He olivat metsästäjiä ja kalastajia.

67. MAKKABEAN BOOKS

Cf. Judaism, DESCRIBE; Term, JUDAISM,

Makkabealaiskirjat ovat neljä Vanhan Testamentin apogryfikirjaa, joissa kerrotaan makkabealaisten eli Hasmonien historiasta.

67.1. Ensimmäinen kirja

Ensimmäinen Makkabealaiskirja on historiallisena lähteenä arvokkain; se alkaa Anthiokos Epifaneen hyökkäyksestä Juutalaista uskontoa vastaan ja kertoo makkabealaisjohtajien urotöistä ja päättyy esityksenä Simonin kuolemaan 135 eKr. Kirjan tekijä on innokas makkabealaissuvun ja Juutalaisen lakihurskauden kannattaja.

67.2. Toinen kirja

Toinen kirja kertoo osittain samoista tapahtumista, joskin ihmekertomukset saavat siinä melko suuren sijan, ja sen uskontohistoriallinen arvo on merkittävä; se on syntynyt viimeistään 70 eKr.

67.3. Kolmas kirja

Kolmas kirja kertoo Egyptin juutalaisia kohdanneesta vainosta ja on myös syntynyt n. 70 eKr. Luonteeltaan se on apologeettinen, legendoja sisältävä, ja kannattaa Juutalaista lakia.

67.4. Neljäs kirja

Neljännän kirjan sisältö liittyy edellisten legendoihin ja siinä pyritään yhdistämään Stoalaista siveysoppia juutalaiseen lakihurskauteen, josta syystä teos on filosofisesti mielenkiintoinen.

68. MANDAEANS

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; Persian Gulf, MANICHAISM; INDIAN; SUBBIS; GnosticISM,

Uskonnollinen lahkko, jonka nimi on Mandaean = Nasorean = Sabian = Subbis; vaikuttaa yhäkin paikassa nimeltä Shatt el 'Arab Persianlahdella. He ovat säilyneet meidän ajallemme saakka, ja säilyttäneet melko puhtaana antiikin Gnostismin. Heidät tunnetaan nimellä "He Jotka Tietävät". He käyttävät Kristillisiä Riittejä, kuten Kaste (Baptism) ja Ehtoollinen (Eucharist) ja arvostavat

erityisesti Johannes Kastajaa. Heidän uskonnollinen järjestelmänsä juontuu muinaisen Babylonian ja Intian uskonnoista sekä Muslimien menoista, sekä Manikealaisista (Manichaeism) elementeistä. Manikealaisuuden lisäksi Mandaeanien uskonnossa on vaikutteita antiikin myyteistä. Mandaeanien pyhät kirjoitukset ovat arameankielisiä. .

69. MANICHAISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, DUALISTIC; MANDAEANS; MANES; BABYLON, INDIAN; GnosticisM,

Manikealaisuus on dualistinen uskonnollinen ja eettinen järjestelmä, jonka perustaja on persialainen opettaja Manes (215-275 eKr.). Oppi perustuu Valon ja Pimeyden keskinäiseen taisteluun, joista Valo edustaa jumalallisia voimia ja Pimeys paha. Manikealaisuuden uskonnonharjoitus perustui tiukkaan asketismiin ja kieltäytymiseen lihan syömisestä. Pyhä Augustinus oli lahkon jäsenenä useiden vuosien ajan.

Friedrich Nietzsche kuvasi kannanotoissaan Kristinuskoa luonteeltaan Manikealaiseksi, ja viittasi tällöin kenties molemmissa esiintyvään askeesin, ja nöyrytymisen pyrkimykseen ja vihkimyksiin keinona vapautua aineellisuudesta. Hän käytti ilmausta "Manikealainen sylipaini", joka on kielteisiltä osiltaan ankaraa itsekieltäytymistä. Tämä Nietzchen näkemys johtui hänen omaksumastaan Dionyysisestä asenteesta, jolle oli tyypillistä haltioituneisuus, hurmioituneisuus, hurjuus ja hillittömyys, vastakohtana Apollooniselle asenteelle.

Dionysos oli kreikkalainen jumala, joka oli alkuaan kasvullisuuden ja hedelmällisyyden jumala, myöhemmin viinin, musiikin ja runouden innoittaja, jonka kunniaksi vietetyt juhlat olivat ekstaattisia ja villedä orgioita, jonka osanottajat olivat pääasiassa humaltuneita naisia, jotka soihtuivat ja kukkasauvojen kanssa tanssivat vuorilla tympanonia soittaen ja ekstaasin huipentuessa repivät vastaantulevan eläimen palasiksi ja söivät sen lihan raakana. Näissä juhlissa laulettiin Dionysioksen kunniaksi dityrambeja, joista mm. näyttämötaide on varsinaisesti saanut alkunsa.

70. MARONITES

The Church of Rome, DESCRIBE; Cf. Catholicism, ROMAN CATHOLIC CHURCH,

Roomalaiskatolisen Kirkon alaisuuteen kuuluu Maroniittien lahko, jonka jäsenet ovat arabiankielisiä kristittyjä. Liikkeen perustaja on neljännellä vuosisadalla jKr. elänyt Maron. Lahkon jäsenet elävät Libanonissa ja he käyttävät syyriankieltä liturgioissaan. Heidän johtajansa on Roomalaiskatolisen Kirkon alainen patriarkka.

71. MARRIAGE

Rite in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

Avioliitto (Marriage) on monissa kristillisissä kirkoissa Sakramentti (Sacrament). Avioliitto on virallistettu naisen ja miehen liitto, jonka alkuperäinen, biologinen tarkoitus on jälkeläistuotto ja heidän hoivaamisensa varmistaminen. Myös samaan sukupuoleen kuuluvat ovat solmineet eräissä maissa avioliittoja, mutta tällöin liittoon menemisen syynä ovat muut seikat kuin jälkeläistuotto, lähinnä romanttinen rakkaus tai ystävyys, joka on tiettyssä mielessä varsin itsekästä, koska siihen ei sisälly sitoutumisesta vuosien ajaksi esimerkiksi jälkeläisten huoltoon, vaan tavoitteena on puhtaan aistinautinnon tavoittelu.

Avioliittoa koskevat säädökset ovat vaihdelleet suurestikin aikojen kuluessa eri aikoina ja

paikkoina, mutta aina se on ollut sosiaalisesti arvostettu instituutio, ja aina nykyaikaan saakka siihen on liittynyt uskonnollisia seremonioita. Monissa maissa omaisuuden periminen, ja eräitä muita laillisia toimenpiteitä on kytketty nimenomaan kirkkojen avioliittoinstituutioon. Uuden Testamentin mukaan avioliitto on tarkoitettu kestämään puolisojen elinajan. Kristillisen kirkon myöhemmässä kehityksessä avioliitto on korotettu Sakramentiksi, mitä se ei vielä Jeesuksen aikaan ollut.

72. MAYA

CENTRAL AMERICAN CULTURE, DESCRIBE; Central American, AZTEC; INCA; TOLTECS,

Mayojen valtakunta sijaitsi nykyisellä Jukatanin niemimaalla ja Guatemalassa; omien perimätietojensa perusteella he siirtyivät sinne pohjoisesta. Mayavaltiota hallitsi kuningas alaisinaan runsaasti eriasteisia virkamiehiä. Mayoilla on käytössään kaksikymmenjärjestelmä, joka oli rakennettu saman numeroiden keskinäiseen järjestykseen perustuvan periaatteen mukaisesti kuin modernin länsimaisen sivilisaation numerojärjestelmä, josta syystä he myös kykenivät laskemaan mutkikkaita laskutoimituksia. Mayat kehittivät astronomisten havaintojensa perusteella tarkan kalenterin, jossa vuosi jakautui 18 kuukauteen (Uinales), jotka jakautuivat kukin 20 päivään (K'ines). Tämän lisäksi vuodessa oli 5 ylimääräistä päivää (Uayeb). Mayat tunsivat aurinkovuoden todellisen pituuden ja säätelivät ajanmittauksen tarkkuutta ylimääräisten päivien avulla. Kaikki Mayojen saavutukset kuvataiteen, astronomian ja tekniikan alueilla palvelivat uskonnollisia tarkoituksia. Matematiikassa ja astronomiassa Mayat saavutivat korkeamman tason kuin esimerkiksi babylonialaiset ja egyptiläiset sivilisaatiot. Mayoilla oli myös käytössään paperia, joka oli valmistettu agaven kuiduista, joille he kirjoittivat kuvallisella käsittekirjoituksella tietoa. Espanjalaiset hävittivät lähes täydellisesti heidän kirjoituksensa, ja ainoastaan muutama niistä on säilynyt.

Mayakulturi on vanhin sivilisaatioiden kokonaisuudesta Keski-Amerikassa, joka syntyi ensimmäisillä vuosisadoilla jKr., ja alkoi taantua jo 1200-luvulta jKr. lähtien, ja sotilastyranniaa ylläpitänyt Mayapanissa kukistui lopulta vallankumouksessa 1450 jKr., jonka jälkeen valtakunta luhistui nopeasti jo ennen espanjalaisten tuloa. Sellaisena sen löysivätkin espanjalaiset konquistadoorit vuonna 1511 jKr. Tieto Mayavaltakunnasta periytyy osin espanjalaisilta ja myöhemmin saadusta arkeologisesta evidenssistä. Koska saatu tieto on epäsuoraa, tai pääteltyä, ei ehdottoman tarkkoista tiedoista voi olla edes kyse.

Kulttuurin klassinen periodi, jolloin kulttuurin voima oli suurimmillaan kesti 325-925 jKr. Heikentyminen alkoi n. 800 jKr., jolloin useimmat kaupungit hylättiin, mahdollisesti talonpoikien kapinan seurauksena tai siksi, että trooppinen sademetsä levisi alueille. 1200-luvulla Tolteekit (Toltecs) valloittivat Chichen Itzan, jonka jälkeen Mayakeskukseksi nousi Mayapan. Mayojen temppeleillä on yhdenmukaisuutta egyptiläisiin pyramideihin ja sumerilaisten rakennelmiin. Esimerkkinä Meksikossa sijaitseva aurinkopyramidi, sekä Mayojen tapa maalata freskoja.

73. MEDIA PROPHECIES

Computer Aided Designing, DESCRIBE; Term, MODERN,

Pääasiassa yhden henkilön näkyihin ja julistuksiin perustuvia uus-uskontoja, jotka käyttävät tehokkaasti hyväkseen massamedioita, videoita, tietokoneita ja kaupallista markkinointia. Eräänlaisena uskonnon muotona voidaan mielestäni pitää esimerkiksi uskoa tietokoneisiin, tai intohimoa pelaamiseen. Usein perinteisistä uskonnoista lainataan tiettyjä, tehokkaita riittejä, ja niihin syntesoidaan mm. taloudellisen menestyksen, näennäistieteellisen tietämyksen, mystiikan ja ekstaattisia kokemuksia mahdollistavia muita elementtejä. Usein ne eivät edes näytä omaavan mitään uskonnollista sisältöä, kuten on laita esimerkiksi horoskooppien ja erilaisten yhden asian

virtausten kohdalla, kuten ehdottomat vaatimukset tuoreravinnon käyttöön, tai erilaisten intuiiopelien harrastuksen kohdalla. Laajassa mielessä monet TV-viihteen muodoista ovat uusien uskomusten tuottamisen muotoja. Monet uskomuksista, kuten usko enkeleihin, ja siihen, että he auttavat ihmisiä osallistumalla aktiivisesti, ja jopa lihallisessa muodossaan pulmien ratkaisuun, on mahdollinen VAIN sellaisissa olosuhteissa, joissa ihmisiä on runsaasti samalla alueella, ja jossa he vaihtuvat usein. Olisi vaikeaa kuvitella tällaista harvaan asutuilla alueilla, jossa kaikki tuntevat toisensa perinpohjin.

73.1. Teknologian avulla tuotetut ihmeet ja mysteerit

On odotettavissa, että kun digitaalitekniikalla onnistutaan yhä paremmin rakentamaan keinotekoisia todellisuutta, seuraavat siitä ihmeiden todistukset erilaisissa laajalevikkisissä medioissa. Vapaaseen myyntiin voidaan esimerkiksi valmistaa videokasetteja, joissa käytetään syntesoitua ääntä ja kuvaa. ATK-animointitekniikoita, voidaan käyttää erityisesti haluttaessa tuottaa visioita historiasta tai tulevaisuudesta, tai haluttaessa saada jokin meneillään oleva tapahtuma näyttämään halutunlaiselta. Tämä eroaa nykyisin käytössä olevasta selektiivisestä uutistarjonnasta siinä, että itse todellisuutta luodaan ja muokataan.

73.2. Uskonnollisten ilmiöiden laajeneminen

On todennäköistä, että ihmisten tietäessä yhä vähemmän yhä enemmästä, lisääntyy sellaisten ilmiöiden jouko, joissa esiintyy syntesoituja uskomuksia. Nykyisinä esimerkkeinä näistä ovat mm. akupunktion sovellukset, kuntoiluvälineet ja asusteet, sekä muut, mahdollisesti tiettyyn elämäntapaan nivellettävät ilmiöt (keinotodellisuus).

73.3. Ahistoriallisuus

Modernit profetiat ovat ahistorisia (ahistoric), ja niiden kesto uskonnollisena ilmiönä usein lyhyt. Niitä ei useinkaan ole edes tarkoitettu pitkäaikaisiksi, koska niihin liittyy rajoitetun ihmisryhmän taloudellisen edun tavoittelu. Joskus niiden sammumisen syynä on profetian esittäjän oma kuolema. Ne ovat tässä mielessä muiden kulutushyödykkeiden kaltaisia, ja korvautuvat aina uusilla, uusia välineitä ja keinoja käyttävillä uskonsisällöillä. Ihmiset voidaan vähitellen yleisesti totuttaa medioiden välityksellä tarjottaviin syntesoituihin hahmoihin niin, ettei niiden enää mielletä olevan sähkömagneettisia tallenteita tai ohjelmien käsittelemää dataa; näin voidaan epäilemättä luoda myös aidoiksi uskottuja profettoja keinotekoisesti tarvittaessa, kuten myös todisteet heidän sanomiensa aitoudesta.

74. MESOLITHIC AGES,

DESCRIBE; Term, PALEOLITHIC; NEOLITHIC; STONE AGES,

Mesoliittinen aika on keskinen kiviaika, jota edelsi paleoliittinen aika ja jota seurasi neoliittinen aika. Jaotelmalla ei ole läheskään kattavasti yleisesti hyväksytty, mutta sitä käytetään kuvaamaan ajanjaksoa, jossa esiintyi kulttuureja, joiden ihmiset viettivät liikkuvaa elämää rakentaen leirejä metsästäessään suuria eläimiä. Tämä aikakausi seurasi jääkauden loppumista ja metsät levisivät tundralle. Ihmiset eivät vielä olleet oppineet varsinaisesti viljelyä tai kesyttämään itselleen kotieläimiä. Mesoliittinen talous koostui metsästyksestä, kalastuksesta, ruoan keräämisestä; tyypillisiä työkaluja olivat luuharpuuna ja kivistä työstetyt nuolenkärjet.

75. MESSIAH

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; JUDAISM,

Messiah -termi on hebreankielinen vastine termille Kristus (Christ). Termi esiintyy Vanhassa Testamentissa ensimmäiseksi kuvaamassa kuninkaita ja pappeja, jotka asetettiin tehtäviinsä. Tämän jälkeen termiä käytettiin Vanhassa Testamentissa viittaamaan odotettuun kansalliseen vapauttajaan, kuningas Daavidin sukuisen tulevaan kuninkaaseen. Lopulta termiä käytettiin viittaamaan yliluonnolliseen olentoon, taivaalliseen, ihmistä edustavaan ihmisolentoon, Ihmisen Poikaan, joka paljastaisi itsensä viimeisellä tuomiolla tuhoten eksyneet, halliten puhdistetussa ja siunatussa Israelissa. Jeesus nasaretilainen samaisti itsensä Ihmisen Pojaksi, kuten tekivät hänen seuraajansakin mutta esti itsensä valitsemisen kunikaaksi. Nykyjuutalaisuudessa ainoastaan Ortodoksijuutalaisuuden piirissä uskotaan persoonallisen messiashahmon ilmestymiseen, mutta Juutalaisten enemmistön mielestä messiaanisuus toteutuu oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa. Eräitä muiden uskontojen johtajahahmot voidaan mieltää myös Messiaiksi kuten Shiiamuslimien odottamaa Imaamia (Mahdi).

Messianismi (Messianism) tarkoittaa terminä kahtaalta:

75.1. Uskonnollinen messianismi

75.1.1. Uskotaan ilmoitetun Messiaan tuloon

75.2. Poliittis-yhteiskunnallinen messianismi

75.2.1. Vakaumus oman aatteen parhaimmuudesta ja pyrkimystä saattaa se vallitsevaksi

76. METHODISM

The Reformation, DESCRIBE; Cf. Wesleyanism, CHRISTIANITY; PROTESTANTS; REFORMED,

Metodistiliikkeen (Methodism, Wesleyanism) perustajina pidetään J. Wesleyta (1703-1791), G. Wesleyta (1707-1788) ja G. Whitefieldia (1714-1770). J. Wesley kuoli itse Englannin valtionkirkon (Anglican Church) papina, mutta hänen käynnistämänsä liike, jossa korostetaan kunkin uskovan henkilökohtaista kääntymystä ja kaikkien uskovien oikeutta julistaa sanaa organisoitui vähitellen omaksi, identifioitaviksi kokonaisuudekseen. Liike tunnettiin aluksi Wesleyanismina. Tänäpäin Metodismi on maailmanlaajuinen Kirkko. Yhdysvalloissa, jossa sillä on eniten kannattajia sen nimenä on Metodistinen Episkopaalinen Amerikan Kirkko (The Methodist Episcopal Church of American).

77. MITHRA

NEAR-EAST RELIGION, DESCRIBE; Persia; Craeco-Roman world, MYSTICAL RELIGIONS,

Kreikalais-Romalaisessa maailmassa Mithra-kultti oli yksi niistä monista kulteista, jotka tulivat erityisen suosituiksi - muita olivat mm. Egyptin Isiksen ja Osiriksen palvonta, Phrygian Cybelen ja Attiksen palvonta, ja Ateenan lähellä Elusiksen palvonta. Näihin kultteihin liittyi initaatio, jonka kautta saattoi päästä selville henkilökohtaisen pelastumisen salaisuuksista ja mysteereistä. Rodulla, sukupuolella tai yhteiskuntaluokalla ei ollut merkitystä. varhaiskristillisyydellä saattoi olla vuorovaikutusta näihin kultteihin. Mithraeum on temppeli, jossa palvottiin persialaista valonjumala Mithraa. Tämä kultti tuli erittäin suosituksi nimenomaisesti roomalaisten legioonalaisten keskuudessa ensimmäisten neljän vuosisadan kuluessa jKr. Kristinusko syrjäytti Mithralaisuuden lopullisesti 400-luvulla jKr. Eräitä Mithra-temppelin jäänteitä on löydetty Englannista Carrawburghista, joka sisältää lähellä Hardianuksen rakennuttamaa muuria, sekä Bucklesburrystä, joka sijaitsee Victoria- ja Cannon juna-asemien välillä Lontoossa, josta on löydetty viitteitä siitä, että siellä on palvottu useiden uskontojen jumalia. Temppeleissä oleva kulttikuva esitti pyhää

härkää uhraavaa Mithraa.

78. MONOTHEISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; JUDAISM; ISLAM; OTHER RELIGIONS,

Monoteismi (Monotheism) on uskoa yhteen ja ainoaan Jumalaan vastakohtana uskolle useisiin jumaliin (Polytheism), tai Jumalan samaistumiselle maailmankaikkeuteen (Pantheism). Monolatriassa (Monolathry) on välimuoto Monoteismin ja Polyteismin välillä sikäli, että siinä tunnustetaan muiden jumalien olemassaolo, mutta palvotaan vain yhtä. Lähes samaan viittaa termi Henoteismi (Henotheism), mikä tarkoittaa sitä, että yhtä Jumalaa rukoillaan ikään kuin tämä olisi ainoa, vaikka muista jumalista ollaan tietoisia.

Monoteismi (Monotheism) on Kristinuskoon (sekä eräisiin muihin uskontoihin) liittyvä tulkinta, jonka mukaan on olemassa vain yksi ja ainoa Jumala. Kristinuskon mukaan Kolmiyhteisellä Jumalalla (Trinity) on vain yksi tahto, ja siten myös Kristus edustaa tätä yhteistahtoa. Asiasta tosin käytiin pitkällistä keskustelua, kunnes monoteismin periaate hyväksyttiin viimein 680 jKr. Konstantinopolin kunnallisissa.

Panteismi (Pantheism) luonnehtii Hinduiläisyyden- ja uskonnon käsitystä kaiken alkusyyntä olevan Vishnun luonteesta; se ei ole havaittavissa, mutta läpäisee silti kaiken.

79. MONTANISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY,

Montanismi on revivalistinen liike kristinuskossa toisella vuosisadalla jKr., jonka aloitti Phrygia ja jota jatkoi Montanus 1100-luvulla jKr. Montanus väitti olevansa henkilö, joka vastaanotti julistuksia suoraan Pyhäältä Hengeltä. Liikkeen seuraajat katsoivat, että Pyhän Hengen uusi kollektiivinen laskeutuminen toi taivaallisen Jerusalemin maan päälle.

Filosofisesti Montanismissa on mielenkiintoista se, ettei voida kiistää sen väittämien totuudellisuutta. Mikäli kaikki ihmiset todella täytyisivät sentapaisella Pyhällä Hengellä, johon liittyisi Kristuksen ja taivaallisen Jerusalemin kaikkiallinen laskeutuminen maan päälle, olisivat ihmiset epäilemättä elimellinen osa uudenlaista, toivottua todellisuutta. Tämä olisi kaikkein täydellisin muoto "hyvän perheen" ideaalia. Tietenkin voidaan loputtomasti väitellä siitä, pitäisikö tällaista tilaa pitää yllä ponnistuksen kautta, vain jatkuisiko se kerran käynnistyttyään itsestään ikuisesta ikuisuuteen.

80. MORMONS

New Christian Groups, DESCRIBE; U.S.A., THE BOOK OF MORMON,

Mormoniliikkeen perustaja on Vermontista, Yhdysvalloista kotoisin ollut Joseph Smith (1805-1844). Hän sai ensimmäisen ilmestyksensä keuhkokuumeella vuonna 1820 jKr. Vuonna 1823 jKr. Smith sai ilmoituksen kultalevyille kirjoitetusta kirjasta, ja levyt, jotka oli kätkeyty Cumoran kukkulan lähelle annettiin hänelle vuonna 1827 jKr. Jumalallisen johdatuksen ja Smithin haltuun uskottujen Urumin ja Tummimin avulla hän kykeni kääntämään egyptistä kehittyneet tekstit englanniksi. Teos sai sen kokoajaksi mainitun miehen mukaan nimeksi Mormonin Kirja.

Kirjan mukaan monet heimot johdatettiin Israelista Amerikkaan useassa eri vaiheessa. Viimeinen

muutto Lehin johdolla Jerusalemissa Intian- ja Tyynen valtameren yli tapahtui vuoden 600 jKr. tienoilla. Heistä kasvoi kansa, jonka hurskaan haaran, nefiläisten, kulttuurin jäännöksiä on edelleen on raunioina Keski- ja Etelä-Amerikassa. Laamanilaiset taas olivat villoja ja jumalattomia, ja tuhosivat lopulta vuoden 400 jKr. tienoilla Nefiläiset. Sitä ennen oli kuitenkin ylönnoussut ja taivaaseen astunut Kristus ilmestynyt Nefiläisille ja perustanut Kirkkonsa myös Amerikan mantereelle. Tämä alkukirkko hävisi kuitenkin kokonaan kaikkine valtuuksineen ja järjestyksineen sekä vanhasta- että uudesta maailmasta.

The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints perustettiin 1830 jKr., ja samana vuonna ilmestyi ensimmäinen Mormonin Kirjan (The Book of Mormon) painos, jolloin Smith otaksui Tuhattu vuotisen Valtakunnan (Milinnieum) alkavan pian. Smith ja hänen ystävänsä O. Cowdery pitivät itseään enkelilähettiläinä, ja herättivät levottomuutta, jonka seurauksena Smith vangittiin 1844 jKr. Vuotta aikaisemmin Smith oli saanut pyydettyään Herralta tiedon siitä, miksi Abraham, Iisak, ja Jaakob vanhurskautettiin vaikka heillä oli useita vaimoja; vastauksen mukaan moniavioisuus on Herran hyväksymä vain silloin, kun liitot somitaan Herran hyväksymällä tavalla. Näistä, ja monista muista syistä johtuen villiintyneet kansanjoukot ampuivat Smithin selliin. Hänen seuraajansa asettuivat myöhemmin Utahin suuren suolajärven laaksoon, jonka kuvernööri B. Young kannatti moniavioisuutta. Youngin vastustajat perustivat uuden The Reorganized Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints -kirkon Wilconsiniin. Moniavioisuus kiellettiin virallisesti Yhdysvalloissa 1890 jKr. Mormonikirkko kiinnittää erityistä huomiota Kristukselta saatuihin ilmoituksiin ja evankeliumin täyteyden palauttamiseen, jotka valmistavat Kristuksen tulemistä. He korostavat perhe-elämän arvoa, ovat ahkeria ja elämänmyönteisiä, eivät käytä alkoholia ja tupakkaa, kahvia ja teetä ja antavat kymmenykset kirkolleen.

Mormonikirkon piispanistuin on kaksijakoinen:

80.1. Melchizedek

Hallitsee Luukkaan evankeliumin X.I. perusteella nimensä saavien apostolisten (seventies) ohjeiden ja patriarkkojen mukaan.

80.2. Aaronic, Levitical

On joukko piispoja, pappeja ja diakoneja on vastuullinen Melchiezenikille.

Koko Kirkkoa kontrolloi presidentti, jonka tehtäväkuva noudattaa apostolista järjestystä. Mormonien teologia on sekoitus protestanttista ortodoksismia, mutta niistä poiketen asettaa Mormonin Kirjan Jumalan sanaksi. Opetukseen kuuluu myös se, että Israel ja kymmenen kadotettua heimoa säilyvät ja tulevat hallitsemaan perustettavaa Siionia, jota Kristus henkilökohtaisesti johtaa.

81. MYSTICISM

Flow in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; HINDUISM; PHILOSOPHY,

Mystismi (Mysticism) on uskomus, jonka mukaan ihminen voi itsetutkiskelun ja spirituaalisen näkemyksen kautta kommunikoida Jumalan kanssa, tai jopa sulautua Häneen tai jumalaiseen todellisuuteen. Mystismi tarkoittaa myös sitä, että totuus voidaan tavoittaa ilman aisteja, diskursiivista päättelyä tai meditaatiota. Mystismi on siten kaikkia suuria uskontoja karakterisoiva piirre, vaikka ilmiöstä puhutaankin vaihtelevin termein. Mystismissä on vakaumus, jonka mukaan subjekti yhdistyy jollakin tavoin uskon ja palveluksen objektiin. Siten idea spirituaalisesta avioliitosta Kristuksen kanssa on tunnustettu motiivi kristillisessä mystismissä. Läsnä on myös Panteismin tendenssi.

Uusplatonilaisen (Neoplatonist) ajattelija Plotinuksen Enneaadeissa kolmannella vuosisadalla jKr. mystismin filosofiset aspektit esitetään selkeästi. Plotinuksen mukaan aistimaailma on heikentynyttä ja häiriintynyttä reflektiota hengen järjestyneisyydestä, jotka yhdessä voivat ylittää (transcend) sen kun aistien maailma kiistetään.

Pyhä Paavali näyttää tunteneen sen ekstaattisen tilan, joka tavallisesti liittyy mystiseen kokemukseen. Kristillinen opetus on aina yrittänyt kiistä näkemyksen, jossa aktuaalisen itseidentifikaation kautta saavutettaisiin mystinen yhteys Jumalaan, mutta puolustaa näkemystä, jossa vuorovaikutuksen kautta saadaan yhteys Jumalaan ilman omaa tahtoa, ja jossa luodun ja Luojan ero säilyy ja jatkuu.

82. NEO-THOMISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICISM; PHILOSOPHY,

Tuomas Akvinolaisen (Thomas Aquinas) omassa työssä yhdistyivät antiikin kreikkalaisten filosofia ja Kristinuskon näkemykset. Vuonna 1879 jKr. sai alkunsa Uustomismi (Neo-Thomism) paavi Leo XIII:n kirjoituksesta Aeterni Patris (1879), jossa tämä kehoitti perehtymään Tuomas Akvinolaisen kirjoituksiin. Suuntaa on nimitetty myös Uusskolastiikaksi (Neoscholastics). Tämä moderni suuntaus elää Katolisen Kirkon piirissä erityisesti Ranskassa (E. Gilson, J. Maritain, A.-G. Sertillanges) määrätietoisena liikkeenä. Uustomismi vaikuttaa oppisuuntana myös Yhdysvalloissa eräissä sen yliopistoista.

Uustomistisia näkemyksiä edustavat mm. julkaisut:

82.1. Revue thomiste

82.2. Revue de philosophie

82.3. Revue philosophique de Louvain

82.4. The Thomist.

83. NEOLITHIC AGES

DESCRIBE; Term, PALEOLITHIC; MESOLITHIC; STONE AGES,

Neoliittinen aika on myöhäisin kivikausi, jota edelsi mesoliittinen ja paleoliittinen aika. Jaotelmalla ei ole läheskään kattavasti yleisesti hyväksyttyä, mutta sitä käytetään kuvaamaan ajanjaksoa, jossa siirryttiin metsästystaloudesta vähitellen viljelystalouteen. Huomatakon, että siirtymä ei ollut suinkaan yksinkertainen, koska se edellytti kokonaan uutta elämisen tapaa, ja uudenlaisia kädentaitoja, sekä työvälineitä. Muutoksen myötä ilmestyivätkin uudet työkalut uusine valmistustekniikoineen, sekä kankaiden kudontataito. Neoliittinen vallankumous koostuu myös kotieläinten kesyttämisestä, siirtymisestä vakituiseen asumiseen, ja siten ne mahdollistivat myös kulttuurin muodostumisen uudennlaiseksi ja uusia mahdollisuuksia sisältäväksi. Tuli tavallaan luoda järjestelmä, jossa sen eri tekijät tukivat toisiaan. Esimerkkinä tällaisesta kulttuurista olkoon Natufian, jonka vaikutusalueena oli Palestiina. Kulttuurin piirissä valmistettiin työkaluja, joilla leikattiin ruohoja, joita jalostettiin tavalla tai toisella.

84. NEOPLATONISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICISM; PHILOSOPHY,

Uuusplatonismi (Neoplatonism) on 200-luvulla eKr. syntynyt viimeinen merkittävä kreikkalaisen filosofian koulukunta, syntynyt Aleksandriassa. Koulukunta kehitti edelleen Platonin ajatuksia, mutta otti aineksia Aristoteleelta, Stoalaisilta ja itämaisista uskonnoista. Suunnalla on ollut merkittävä vaikutus keskiajan filosofiaan ja mystiikkaan Augustinuksen ja Dionysos Areopagitan välityksellä. Myös renessanssiajan Platonismi sai värityksensä Uusplatonismista. Varsinaisen Uusplatonistisen koulukunnan perustaja on kreikkalainen Plotinos (204-270 jKr.).

Hänen mukaansa kaiken olevaisen ikuinen lähde on ääretön ykseys, josta maailmankaikkeuden monimuotoisuus säteilee valon tavoin vähentyvää täydellisyyttä kohti (Emanaatio). Sen ensimmäinen säteily on jumalallinen järki (Nus), joka sisältää ikuiset ideat. Seuraavana ovat sielut ja kolmantena säteilynä aineellinen olevaisuus. Yksityinen sielu kuuluu sekä aineelliseen että henkiseen maailmaan, ja sen tehtävänä on pyrkiä alkuperäiseen ykseyteen hyveitä ja filosofiaa harjoittamalla. Korkein muoto tällä tiellä on ekstaasi, jossa ihminen kadottaa yksilöllisyytensä ja vajoaa jumaluuteen.

85. NEW CHRISTIAN GROUP

SEPARATISTIC, DESCRIBE; Term, NEW CHRISTIAN GROUPS,

Yksilöllisten uskonnon sisältö tulkintojen harjoittajien, lahkojen (Sects) tunnusomaisin piirre on niiden tietyn uskonnotulkinnan korostuksessa ja näkemyksen ehdottomuudessa. Kristillisen kirkon piirissä tällaisia (New Christian Groups) USA:ssa ovat mm:

85.1. Seventh-Day Adventists

85.2. Scientists; Church of Christ

85.3. Disciples of Christ

85.4. Churches of Christ

85.5. Church of Jesus Christ of Latter Day Saints

Useat näistä ryhmistä juontavat uskonnotulkintansa varhemmista Kristinuskon vaiheista; jotkut taas, kuten Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkko (Mormons) pitäytyvät Yhdysvaltain maaperältä löydettyihin kadonneisiin Raamatun osiin, tai Raamatun mainintaan "Itään" lähteneestä Israelin sukuhaarasta, joka olisi vienyt nämä kultalevyille kaiverretut kirjoitukset mukanaan. Toiset taas pitäytyvät apostolisiin uskonnon muotoihin, kuten Kristuksen Veljeskunta (Christadelphians). Monet näistä uskonnon muodoista ovat peräisin Yhdysvalloista. Useat kristilliset kirkot pitävät joitakin näistä liikkeistä ei-kristillisinä lahkoina tai separatistisina tulkintoja vanhoista uskonnoista. Eräänä tunnuspiirteenä niissä onkin tiettyjen paikallistyylien ilmaantuminen uskonnollisiin tulkintoihin, kuten Mormonien tapauksessa.

86. NEW TESTAMENT

Cf. Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICISM; REFORMED,

Uuteen Testamenttiin kuuluu 27 kirjoitusta, ja se kiteytyi jo 200 jKr., vaikka eräiden kirjojen kuulumisesta siihen keskusteltiin 300-luvun loppupuolelle saakka. Vanhimmat käsikirjoitukset ovat 300 ja 400-luvuilta, mutta sitäkin vanhempia papyruskatkelmia eri kirjoista on säilynyt. Uusi Testamentti oli kreikankielinen, ja se käännettiin sittemmin muille kielille. Tärkeä merkitys oli Hieronymoksen 300-luvun lopulla toimittamalla Koko Raamatun latinalaisella käännöksellä, sillä

siitä tuli katolisen Kirkon virallinen tekstilaitos, Vulgata. Huomattakoon, että vanhimmat Vanhan Testamentin käännökset olivat aramean ja kreikankielisiä, koska jo ennen Jeesuksen aikaa hebreankieli väistyi Palestiinassa aramean tieltä, ja synagoogissa oli käännettävä luettu hebrealainen teksti arameaksi. Näin syntyivät Targumit, eli Vanhan Testamentin kirjojen aramealaiset, syyrialaiset ja samarealaiset käännökset.

Keskiajalla, 1300-luvulla John Wycliffe käänsi Raamatun englanninkielelle. Reformistisen liikkeen Martti Luther käänsi 1522 saksaksi Uuden Testamentin, sekä Koko Raamatun 1534, jotka olivat esikuvina kansankielisten Raamattujen toimittamiselle.

87. OLD TESTAMENT

Cf. Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; JUDAISM,

Reformistien käyttämä Vanha Testamentti vastaa koostumukseltaan kaikkein läheisimmin Juutalaisten rabbiinien Jamnian kokouksessa 90 jKr. hyväksymää 24 kirjan kokoelmaa. Aiemmin Aleksandrian juutalaisten 200 eKr. kääntämään kreikankieliseen Septuagintaan otettiin muitakin 1. ja 2. vuosisadalla eKr. syntyneitä uskonnollisia kirjoituksia kuin mitä hebrealaisessa Vanhassa Testamentissa. Katolinen Kirkko on hyväksynyt Septuagintan. Samnian kokouksen hylkäämät, mutta edelleen Septuagintaan kuuluvat apogryfiset kirjat koostuvat:

87.1. Historiallisista kirjoista

Näitä ovat kolme Makkabialaiskirjaa ja 3. Ezran kirja.

87.2. Opetuskirjoista

Tobiaan, Juuditin, Baarukin, Jeesus Siirakin, Salomonin viisaudet sekä Jeremiaan kirje.

87.3. Lisäykset kanoonisiin kirjoihin

Danielin kirjaan (Susanna, Beel ja lohikäärme, Asariaan rukous, Kolmen miehen kiitosvirsi tullessa), sekä lisäykset Aikakirjaan (manassen rukous) ja Esterin kirjaan.

Apogryfikirjat pyrkivät täydentämään Vanhan Testamentin historiallisia kirjoja ja ne sisältävät elämänohjeita Myöhäisjuutalaisen kirjanoppineisuuden hengessä.

88. ORIGENES

Fathers of the Church, DESCRIBE; Creek, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Origenes (185-252 jKr.) oli kreikkalainen Kirkkoisä, joka toimi vsta 202 jKr. lähtien Aleksandrian teologisen korkeakoulun johtajana, mutta riitauduttuaan seurakuntansa piispan kanssa hän muutti n. 230 jKr. Palestiinan Kesareaan ja perusti sinne teologisen koulun. Deciuksen vainojen aikana häntä kidutettiin ja hän kuoli saamiinsa vammoihin. Filosofisen koulutuksen saaneita varten Origenes kirjoitti teoksen De Principiis, joka on ensimmäinen järjestelmällinen kristinuskon yleisesitys. Hän kirjoitti myös 8-osaisen apologian Contra Celsum samassa tarkoituksessa. Uskontotieteellisesti merkittävin teos on Heksapla, joka on Vanhan Testamentin kriittinen, allegorinen teksti tutkimus.

Origenes yhdisti tutkimukseensa kreikkalaisen filosofian käsitteitä, kuten Uusplatonilaisia (Neoplatonist) ideoita. Hänellä on oppi ikuisesta luomisesta, sielujen "ennen aikojen alkua" tapahtuneesta lankeemuksesta ja kaiken palautumisesta lopulta alkukohtaansa Jumalaan (apokatastasis).

89. ORTHODOX CHURCH

Main Church in Christianity, DESCRIBE; The Great Chisma, CATHOLICISM,

Ortodoksinen Kirkko on yksi kiinteä kokonaisuus uskonkokemuksen ja uskonelämän muotona; se on osallistuvista yksilöistä lähtevää, jotka muodon kautta muodostavat Kirkon. Ortodoksismissa kokonaisuuden tajuaminen (Eikon) on tapahtuma, jota ilman Kirkkoa ei olisi olemassa. Ortodoksinen Kirkko on tässä mielessä organisminkaltainen. Toisaalta siinä vaalitaan jumalanpalveluselämää seremoniaalisine, muuttumattomine muotoineen, joiden kautta Kirkon jäsenet saavat hengellisen ravintonsa liturgioiden kautta; siten odotetaan rakentuvan koko uskovaisten yhteisön ja sen jäsenten yhteyden muodostumisen Pyhiin ja Jumalaan. Kristuksen inkarnaatiossa jumalainen LOGOS on omaksunut ihmisyyden, ja aloittanut koko kosmoksen metamorfoosin, jossa jumalallistuminen (Theosis) tapahtuu. Kristus tuli ihmiseksi, jotta ihminen jumalallistuisi. Jumalansynnyttäjällä Neitsyt Marialla on arvokkain asema pyhien joukossa. Pyhät kuvat, eli Ikonit julistavat ja muistuttavat Jumalan läsnäolosta elämässä ja niitä käytetään sekä Kirkossa että kotona.

Ortodoksinen Kirkko on viralliselta nimeltään Idän Oikeauskoinen, Katolinen ja Apostolinen Kirkko. Sana ortodoksinen (ven. pravoslavnyi) tulee kreikankielestä ja tarkoittaa "oikein ylistävä" tai "oikeaoppinen". Jokaisella ortodoksisella Kirkolla on samat oikeudet, velvollisuudet, tasavertainen asema ja samanlainen sisäinen vapaus suhteessa toisiinsa. Mikään yksityinen Kirkko ei voi tehdä muita sitovia päätöksiä ilman näiden suostumusta. Kirkot valitsevat itse jumalanpalveluskielensä ja voivat vapaasti seurata kansallisia tapojaan ja perinteitään. Historiallisen asemansa mukaisesti arvostettuja ovat vanhat patriarkaattit: Aleksandrian, Antiokian, Jerusalemin ja Konstantinopolin, joista viimeksimainitun ekumeeninen patriarkka on primus inter pares.

Luostarilaitos toimii askeettisen kilvoituksen ja hengellisen elämän keskuksena.

Ortodoksiset Kirkot:

89.I Vanhat patriarkaattit (tapahtuneet muutokset näissä ovat mahdollisia):

- 89.I1. Konstantinopolin ekumeeninen patriarkaatti
- 89.I2. Aleksandrian patriarkaatti
- 89.I3. Antiokian patriarkaatti
- 89.I4. Jerusalemin patriarkaatti
- 89.I5. Siinain arkkipiispakunta

89.II Kansalliskirkot n(näissä tapahtuneet muutokset ovat mahdollisia)

- 89.II1. Moskovan patriarkaatti
- 89.II2. Kyproksen arkkipiispakunta
- 89.II3. Kreikan arkkipiispakunta
- 89.II4. Serbian arkkipiispakunta
- 89.II5. Romanian patriarkaatti
- 89.II6. Bulgarian patriarkaatti
- 89.II7. Albanian metropoliittakunta
- 89.II8. Puolan metropoliittakunta

- 89.II9. Tsekkoslovakian metropoliittakunta
- 89.II10. Unkarin hiippakunta
- 89.II11. Gruusian patriarkaatti
- 89.II12. Suomen arkkipiispakunta, autonominen

89.III Monofysiittiset (Monophysite) ja nestoriolaiset (Nestorianism)

- 89.III1. Nestoriolainen kirkko
- 89.III2. Syyrialainen jakobiittikirkko
- 89.III3. Intian Tuomaskirkko
- 89.III4. Armenian kirkko
- 89.III5. Egyptin koptikirkko
- 89.III6. Etiopian kirkko

89.IV Lähetys- ja siirtolaiskirkot

(Japani, Kiina, Korea, Uganda, Kenia, Pohjois- ja Etelä-Amerikan kirkot, Australian kirkot, Länsi-Euroopan kirkot)

Ortodoksinen Kirkko syntyi 1054 jKr. Suureen Skisman seuraamuksena, jolloin Katolinen Kirkko jakautui läntiseen Roomalaiskatoliseen- ja itäiseen Ortodoksiseen Kirkkoon. Eron sinetöivät lopullisesti ristiretket, joiden yhteydessä tapahtuneet väkivaltaisuuDET idän kristittyjä kohtaan synnyttivät ylipääsemättömän kuilun. Vasta 1965 jKr. kumottiin idän ja lännen Kirkkojen molemminpuolinen kirkonkirous. Ekumeeniseen liikkeeseen Ortodoksinen Kirkko tuli mukaan 1920 jKr., jolloin Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka lähetti kaikille kirkoille yhteisen kirjeen, jossa esitettiin kirkkojen liiton perustamista. Ortodoksinen Kirkko on ollut kiinteästi mukana Kirkkojen Maailmanneuvoston toiminnassa.

90. PALEOLITHIC AGES

DESCRIBE; Term, MESOLITHIC; NEOLITHIC; STONE AGES,

Paleoliittinen aika on varhaisin kiviaika, jota seurasi mesoliittinen ja neoliittinen aika. Jaotelmalla ei ole läheskään kattavasti yleisesti hyväksytty, mutta sitä käytetään kuvaamaan ajanjaksoa, kesti itse asiassa miljoonia vuosia pleistoseenian ajan kuluessa, joka koostuu useista peräkkäisistä jääkausista ja niiden välisistä lämpimämmistä jaksoista. Paleoliittisen ajan kuluessa ihminen kehitti ensimmäiset tarkoitustaan varten erityisesti työstämänsä aseensa ja työkalunsa. Tässä on hyvä todeta, että monet korkeamasta elämästäkin käyttävät työkaluja. Esimerkkinä paleoliittisesta kulttuurista olkoon sen keskivaiheilla esiintynyt Mousterian-kulttuuri, joka on saanut nimensä Le Moustierin mukaan (kukkulat lähellä Peyzakiä Ranskassa). Tätä on myös sanottu Neandhertalin ihmisen kulttuuriksi.

91. PASSOVER

Fest in Judaism, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; JUDAISM,

Pääsiäinen (Passover; hebr. Pesah, pasah) on juutalainen juhla, jota vietetään Nisanin kuussa sen 14. päivänä (huhtikuu); juhlan aiheena on Jumalan enkelin Egyptissä suorittama vastasyntyneiden surmaaminen ja israelilaislasten säästäminen. Hebreankielinen ilmaus Pesah tarkoittaa "ohitse kulkemista", mistä johtuu myös juutalaisten pääsiäisen englanninkielinen nimi Passover, mikä tarkoittaa "ohittamista" tai "sivuuttamista", erotukseksi kristittyjen pääsiäisestä, jonka englanninkielinen nimi on Easter. Termi Passover on joskus liitetty myös Kristukseen kuvaannollisessa mielessä (pääsiäislammas). (Ks. myös Pentecost ja Whitsun).

92. PAZYRYK

Place in Asian Cultures, DESCRIBE; Ulagan, ASIAN; IRON AGE A; SCYTHIANS,

Pazyryk on rikas arkeologinen löytöpaikka Altailla Ulaganin laaksossa Etelä-Siperiassa. Paikalla on tutkittu useita suuria hautakumpuja. Olosuhteet paikalla ovat sikäli poikkeukselliset, että routa on säilyttänyt haudoissa myös orgaanisista aineista valmistetut esineet sekä ruumiit, joista osa edustaa mongoloidista- ja osa euripidista rotua. Haudat olivat löydettyäessä ryöstettyjä. Esineistön rikas koristelu kuuluu skyyttalais-siperialaisen eläintaiteen piiriin. Esineistöä säilytetään Pietarin Eremitaasissa ja ne on ajoitettu kolmelle vuosisadalle eKr. eli rautakausi A:n ja Rautakausi B:n taitekohtaan sen molemmin puolin. Löytöjen mukaan näyttää siltä, että paimentolaisilla olisi ollut yhteyksiä niin Persiaan kuin Kiinaankin. Haudoista on löydetty aseita, jousia, mattoja, musiikki-instrumentteja, sekä taitavasti tatuoituja miehen ruumiita, joiden kuvat olivat tyypillisiä skyyttien taiteessa.

93. PENTECOST

Fest in Judaism, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; JUDAISM,

Pentecost on juutalainen elojuhla, ja sitä vietetään 50 vuorokautta Passover-juhlan toisesta päivästä lukien. (Ks. myös Whitsun ja Passover).

94. PENTECOSTAL CHURCHES

NORTH-AMERICAN RELIGION, DESCRIBE; U.S.A., CHRISTIANITY; JUDAISM,

Pentekostaaliset Kirkot (Pentecostal Churches) on amerikkalaissyntyisten kirkkojen joukko, jotka on perustettu 1900-luvun alkupuoliskolla. Niissä esimerkiksi Kaste (Baptism) tulkitaan siten, että siinä on Pyhän Hengen oltava konkreettisesti läsnä. Liikkeiden piirissä pidetään kielillä puhumista eräänä tärkeänä osana uskonelämää ja ilmauksena Pyhän Hengen läsnäolosta. Britanniassa suunnan opetukset ilmaisi ensinnä metodistivirkamies T.B. Barrat vuonna 1907. Ajatukset levisivät nopeasti walesilaisten evankelistojen J. Jeffreyyn, G. Jeffreyyn ja heidän veljenpoikansa E. Jeffreyyn välityksellä. Vuonna 1915 Irlannissa perustettiin G. Jeffreyyn toimesta The Elim Foursquare Gospel Alliance, ja vuonna 1924 The Assemblies of God. Pentecost, josta Kirkot ovat saaneet nimensä on juutalainen elojuhla, ja sitä vietetään 50 vuorokautta Passover -juhlan toisesta päivästä lukien. Helluntai (Whitsun) taas on kristillinen juhla, jota vietetään seitsemäntenä sunnuntaina pääsiäisen jälkeen. Liikkeen kannattajia sanotaan Suomessa helluntalaisiksi.

Helluntailiike edustaa nykyään Katolisen (Catholic) ja Protestanttisen (Reformed) Kirkon ohella kolmatta kristillisyyden muotoa, jolle on tunnusomaista autenttisuuden korostaminen. Helluntalaisuus ei ole yhtenäinen liike. Voimakkainta sen vaikutus on Brasiliassa, Indonesiassa, Pohjois-Amerikassa ja Pohjoismaissa ja liikkeen kannattajia lienee yli 2-miljoonaa.

95. PLATO

Philosopher in Creek, DESCRIBE; Creek, PHILOSOPHY; NEOPLATONISM,

Platon (427-347 eKr.) oli ylhäiseen ateenalaiseen sukuun kuulunut filosofi ja on filosofian historian suurimpia hahmoja; hän on valtavasti vaikuttanut koko länsimaiseen sivistykseen. Filosofisten kysymysten ohella hän tutki myös taidetta, sielutiedettä, lääketiedettä, luonnontieteitä ja matematiikkaa, joita hänen huomattavin oppilaansa Aristoteles sittemmin systematisoi. Tunnetuin Platonin kehittämistä on ideaoppi, jossa todellisen Maailman muodostavat ideat ja matemaattiset

oliot. Sielua hän piti kuolemattomana. Ihmishengen pyrkimystä hyvyyteen ja kauneuteen siivittää Eros, rakkaus, joka kohdistuu kehityksen edetessä yhä korkeampiin olioihin. Sokrateen tapaan Platonin mielestä "kaikista tutkimuksista jaloin on ihmisen tutkimus".

Platon kehitti myös luonnonfilosofiaa ja kosmologiaa. Hänen mukaansa Maailman alkutila on epäjärjestys, josta Demiurgi, Maailman Luoja, tekee Kosmoksen, eli järjellisen Maailman. Tässä kohden Platonin ajattelussa on Gnostilaista vaikutusta. Platon oli matkoillaan tutustunut myös pythagoralaisuuteen, ja hän piti matematiikan tuntemusta tärkeänä filosofeille. Platonin ajattelu on säilynyt jälkipolville useiden teosten välityksellä:

95.A. Platonin nuoruudenteokset:

95.A1. Hyve

Sokrateen puolustuspuhe Kriton Protagoras

95.A2. Urhoollisuus

Lakhes

95.A3. Oikeudenmukaisuus

Valtio I

95.A4. Ystävyys

Lysis

95.A5. Itsehillintä

Kharmides

95.A6. Hurskaus

Euthyfron

95.B. Siirtymäkauden teokset:

95.B1. Hyvän ja tiedon ongelma

Gorgias Menon

95.C. Kypsyyskauden teokset:

95.C1. Ideaoppi

Symposion Faidon Faidros Valtio

95.D. Vanhojen päivien teokset:

95.D1. Maltillinen yhteiskuntafilosofia

Nomoi

95.D2. Ideoiden olemus ja määrittely

Theaitetos Parmenides Sofises

95.D3. Maailmankuva

Timaios

95.D4. Hyvä ja paha

Filebos

Platon kirjoitti nuoruudessaan tragedioita, mutta omistautui filosofialle tultuaan Sokrateen oppilaaksi 20-vuotiaana. Hän piti tämän kuolemantuomiota oikeusmurhana ja sijoitti tämän myöhemmin moniin teoksiinsa nimihenkilöksi. Sokrateen kuoltua Platon oleskeli Megarassa, Egyptissä ja Syrakusassa. Palattuaan Ateenaan Platon perusti 387 eKr. Akademeian filosofikoulun, jonka rauniot on nyttemmin löydetty.

Siellä hän halusi kasvattaa valiojoukon, joka voisi vaikuttaa yhteiskunnan uudistamiseen Sokrateen hengessä ja rakentaa valtion järkevin perustein. Platon yritti käytännössä toteuttaa valtio-oppiaan, ja hän matkusti Syrakusaan yrittäen saada tyranni Dionysosta kiinnostumaan ideoistaan; epävarman tiedon mukaan hallitsija luovutti Platonin vankina Spartan lähettiläälle, joka myi Platonin orjaksi. Platonin ystävät vapauttivat hänet.

96. PRAYER

Rite in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; JUDAISM,

Rukous (Prayer) on vetoamus jumaluuteen ilman annettua uhria tai sen kanssa. Kristinuskossa rukous suunnataan jumaluuteen useimmiten Jeesuksen Kristuksen nimeen, jonka suorittaman meditaation tuloksena Jumalan armo on mahdollinen. Roomalaiskatolisessa Kirkossa rukouksia suoritetaan myös pyhimysten nimeen. Rukoukset eroavat myös siinä, ovatko ne mentaalisia vai vokaalisia. Reformoidut Kirkot painottavat vokaalista rukousta, johon liittyy samanaikaisesti ylistystä, palvontaa ja kiitollisuutta.

Mentaalinen rukous sisältää meditaatiota ja kontemplaatiota. Kristillisessä teologiassa on vallinnut traditio, jossa papit rukouksensa kautta ovat yhteydessä Kristuksen kärsimykseen ja kuolemaan (Atonement) ja Hänen jatkuvaan rukoukseensa Hänen ylösnousseessa ja ylistetyssä tilassaan.

97. PSYCHIANA

Media Propheties, DESCRIBE; U.S.A., CHARISMATIC,

Psychianalla oli pohjavireenään spiritualistisia sävyjä ja liikkeen elinaika rajoittuu perustajansa F.B. Robsonin aktiiviseen elinaikaan ja hänen kuolemaansa 1948 jKr. Robson kävi Torontossa baptistikoulua oltuaan erään baptistisaarnaajan kasvattina. Robsonin isä oli englantilainen saarnamies. Robson toimi mm. rohdoskaupan myyjänä, ratsupoliisina ja Pelastusarmeijan rumpalina. Hollywoodissa hän avioitui ja toimi farmaseuttina kokien ratkaisevan uskonnollisen kääntymyksen. Robson uskoi olevansa Jumalan profeetta. Robsonin mukaan Jumala on suuri, elävä voima, joka ei ole siellä, missä kirkot hänen opettavat olevan, vaan ihmisissä itsessään. Robson

kertoo suorittamistaan ihmeteista Blood on the tail of Big (1941) teoksessaan. Robsonin käyttämä postiyhteisömalli on tullut tunnetuksi myös muissa länsimaissa, jotka Psychianan tapaan lupaavat lisääntyvää menestystä, onnellisuutta, terveyttä ja taloudellista vaurautta. Ennen Robsonin kuolemaa liikkeen lähettämien kirjeiden määrä oli 25 miljoonaa. Robson edeltää tavallaan mediavallankumouksen myötä ilmaantuneita pseudo-uskontoja.

98. QUAKERS

The Reformation, DESCRIBE; U.S.A., CHRISTIANITY; ANGLICANISM; NONSACRAMENTAL,

Kveekarit (Quakers; ne, jotka vapisevat) on tämän G. Foxin 1600-luvulla perustaman liikkeen pilkkanimi joka pohjautuu liikkeen edustamaan pasifismiin, ja erityisesti siihen, että liikkeen edustajat kieltäytyivät aseellisesti osallistumasta Yhdysvaltain sisällisotaan. Liikkeen edustajat kutsuvat itseään nimellä The Religious Society of Friends.. Kveekarit ovat tulleet tunnetuiksi myös uskonnonvapauden, orjien vapauttamisen ja vankilaolujen parantamisen esitaistelijoina, eli he ovat korostaneet säälin filosofiaa. Tästä syystä Kveekarien yhteistyöelin sai vuonna 1947 jKr. Nobelin rauhanpalkinnon. Kveekareita ei ole nykyään kuin 180 000 mutta heidän vaikutuksensa on suurempi kuin jäsenistön lukumäärä antaisi olettaa.

99. REFORMED CHURCHES

Main Church in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; REFORMED CHURCHES,

Reformoiduiksi Kirkoiksi sanotaan 1500-luvun alussa Rooman Läntisestä Kirkosta eronneita, kuten:

99.1. Luterilaista Kirkkoa

Kirkon perustaja oli uskonpuhdistusliikkeen varsinainen käynnistäjä saksalainen Martti Luther (1483-1546). Hän oli talonpoikaissukua, mutta hänen isänsä, joka oli kaivostyöläinen, oli saavuttanut sellaisen aseman, että saattoi kouluttaa poikansa. Luther opiskeli Erfurtin yliopistossa ja suoritti siellä maisterin tutkinnon, ja siirtyi sen jälkeen augustinolaisuostariin, jossa luki teologiaa ja hänestä tuli ensin pappismunkki. Vuonna 1512 jKr. hänet vihittiin teologian tohtoriksi. Hänestä tuli Raamatun selitysoopin professori ja Wittenbergin linnankirkon saarnaaja. Uskonpuhdistuksen katsotaan alkaneen kun hän naulasi aneita koskevat 95 teesiään Wittenbergin linnankirkon oveen. Vuosi 1520 jKr. julkaisi neljä tärkeää ohjelmakirjoitusta, josta eräänä seuraamuksena oli, että paavi uhkasi häntä kirkonkirouksella ja kehitys johti siihen, että Luther erotettiin kirkosta. Fredrik Viisas otti hänet suojelukseensa ja järjesti hänelle turvapaikan Wartburgin linnaan, jossa Luther saksansi Uuden Testamentin vuonna 1522 jKr. ja loi siten pohjan saksan kirjakielelle. Hän julkaisi runsaasti kirjoituksia, kuten selitysteoksia Raamatun kirjoihin, opillisia selvityksiä ja useita postilloja, sekä ennen kaikkea käänsi Koko Raamatun vuonna 1534 jKr. Kirkollisena uudistajana Luther oli maltillinen, ja suhtautui yhteiskunnallisiin uudistuksiin niin, että ne tuli suorittaa rauhallisesti. Kirkolla ja valtiolla oli hänen mielestään eri tehtävät, mutta käytännössä kehitys johti siihen, että Saksassa kirkko joutui valtiosta riippuvaiseksi.

Uskonpuhdistusta on mahdotonta kuvata luhyesti ja samalla tyhjentävästi. Eräitä piirteitä voi kuitenkin mainita. Luther hylkäsi Katolisen opin papista Jumalan ja ihmisten välittäjänä, mutta säilytti pappisviran. Jumalanpalvelus pidettiin kansankielellä ja siihen kuuluivat aina saarna, ehtoollinen ja virsilaulu. Pyhimysten palvonta poistettiin, mutta kuva saivat jäädä kirkkoon, sillä Luther oli taiteen ystävä. Hän hylkäsi papiston selibaatin, tuomitsi anekapuan, arvosteli Katolisen Kirkon Sakramenttioppia (Sachrament) ja asetti Raamatun ainoaksi Kirkon opin ja elämän ohjeeksi . Yleisenä piirteenä uskonpuhdistuksessa oli Lutherin kohdalla se, että vain selvästi Raamatun

vastainen oli poistettava ja mitä Raamatussa ei suoraan kielletty, se sai jäädä.

Yleensä uskonpuhdistusta toteutettaessa otettiin huomioon paikalliset olosuhteet; Luterilaisilla Kirkoilla ei siten ole yhtenäistä kirkkojärjestystä, eikä hallintoa, ei liioin yhteistä johtoa, ellei sellaiseksi lueta Luterilaista Maailmanliittoa, joka perustettiin 1974 jKr. ja johon kuului vuonna 1973 jKr. jo 84 jäsenkirkkoa.

99.2. Kalvinistinen Reformoitu Kirkko

Kirkon perustaja oli Jean Calvin (1509-1564), joka oli Geneven uskonpuhdistaja ja syntyi ranskalaisesta virkamiesperheestä. Hän tutustui Martti Lutherin ajatuksiin Pariisin yliopistossa, ja liittyttyään Reformisteihin hän joutui pakenemaan Ranskasta. Calvin julkaisi teoksen *Institutio religionis christianae* (1535 jKr.), jossa hän loi uudenlaisen kirkkotyyppin. Erityisen ankaran kirkkojärjestyksen soveltaminen luonnehti ensimmäisiä Geneven vuosia. Toisin kuin Martti Luther, piti Jean Calvin kirkon järjestystäkin Jumalan säättämänä, ja puhtaasta opista poikkeaminen rangaistiin jopa kuolemalla, mm. espanjalainen humanisti Miguel Servet poltettiin antitrinitaristen (Cf. Trinity) käsitystensä vuoksi. Ankaruutta henkii myös Jean Calvinin omaksuma Predestinaatiooppi (Predestination). Eräs selitys ankaruudelle lienee se, että Katolisen Kirkon taholta oli odotettavissa ankaria vastatoimia.

Kalvinistikirkosta eriytyivät omiksi kirkoikseen:

99.2.1. Presbyterikirkko

Presbyteriselle kirkkojärjestykselle on tyypillistä Katoliselle, Ortodoksiselle ja Anglikaaniselle Kirkoille tyypillisen papillisen virka-asteikon hylkääminen sekä seurakuntien ja kirkon itsehallinto. Se hyväksyy kirkkoon vain yhden viran, Presbyterin viran. Jo Jean Calvin asetti Uudesta Testamentista saadun esikuvan mukaan Geneven seurakunnan johtoon neuvoston, johon kuului sekä pappeja että maallikoita, jonka tehtävänä oli huolehtia hengellisestä työstä, kirkkokurista ja käytännön toimista.

Skotlannissa, jossa Presbyterinen kirkkojärjestys on johdonmukaisesti toteutettu, vastaa yksityisen seurakunnan asioista maallikoenemmistöinen neuvosto. Seurakuntien yhteyttä pitää niiden edustajista koostuva piirisynodi, sen yläpuolella on maakuntasynodi ja koko maan Kirkkoa edustaa yleissynodi. Presbyteriaaneiksi sanotaan yleisesti kaikkia sellaisia kirkkoja, joissa noudatetaan Presbyterista kirkkojärjestystä, ja monasti termi Reformoitu Kirkko tarkoittaa juuri Presbyterisiä Kirkkoja.

99.2.2. Baptistikirkko

Baptistikirkko syntyi Englannissa 1600-luvun alussa, lähinnä ajoittuen John Smythin pakoon Englannista vuonna 1606 jKr. Baptistit torjuvat keskitetyn kirkkohallinnon ja jumalanpalvelus on puritaanisen yksinkertainen eikä virkapapistoa ole. Partikulaaribaptistit omaksuivat 1600-luvulla Jean Calvinin Predestinaatio-opin (Predestination). Arminiaani T. Helwys opetti pelastuksen universaaliutta ja korosti tahdonvapautta. Liike koki noin vuosisadan kestäneen laskukauden, mutta elpyi Wesley ja W. Careyn toiminnan ansiosta, ja Baptisteja lasketaan nykyään jo olevan yli 20 miljoonaa, ja se on nykyäänkin entisen Neuvostoliiton alueella Ortodoksisen Kirkon jälkeen suurin ryhmittymä.

99.3. Anglikaaninen Kirkko

Thomas Cranmerin (1489-1556) ajatusten perustalle juonnettu Anglikaaninen Kirkko.

Anglikaanisesta Kirkosta eriytyivät omiksi ryhmikseen:

99.3.1. Kongregationaaliset Kirkot

Kongregationaalisia kirkkoja yhdistää se, että seurakunnat ovat täysin riippumattomia sekä valtiosta että yleemmistä kirkollisista viranomaisista. Tällaisiin kirkkoihin kuuluvat mm. Baptistit

99.3.2. Kveekarit

Liikkeen perustaja on George Fox, joka vuonna 1660 jKr. perusti Religious Society of Friends järjestön.

99.3.3. Metodistikirkko

Kirkon perustajana on englantilainen pappi John Wesley (1703-1791) (Wesleyanism), joka opiskeli Oxfordissa ja valmistui papiksi vuonna 1728 jKr. Hänen ympärilleen syntyi pieni toveripiiri, jonka hartaudenharjoitus noudatti tiettyä kaavaa; he saivat siitä pilkkanimen 'metodistit'. Vuonna 1735 jKr. Wesley lähti veljensä kanssa lähetystyöhön Yhdysvaltoihin Georgiaan. Sieltä palattuaan hän koki kääntymyksen eräässä Herrnhuutilaisuudessa kuullessaan luettavan Martti Lutherin esipuhetta Roomalaiskirjeeseen. Wesley irtautui Herrnhuutilaisuudesta ja ryhtyi toimimaan herätysaarnaajana kautta Englannin. 1784 irtautui Wesley käynnistämä liike Metodistikirkoksi, vaikka hän pyrki pitämään sen Kirkon yhteydessä.

Metodistikirkosta eriytyi omaksi liikkeekseen:

99.3.3.1. Pelastusarmeija

Perustaja William Boot (Salvation Army; 1878)

99.4. Etelä-Intian Kirkot

Church of South-India (1947); Union of Methodist, Presbyterian, Congregational, Reformed and Anglican Churches.

99.5 Reformismin syitä

Reformoitujen ryhmittymien muodostumisessa eräänä voimakkaana tekijänä oli Rooman Kirkon käynnistämä vastauskonpuhdistus Trenton Konsiilin (1545-1563) jälkeen, jolloin Euroopasta pakeni joukottain protestantteja Pohjois-Amerikkaan, ja jolloin protestantit toisaalta saivat jalansijaa Pohjois-Euroopasta ja Saksasta Rooman Kirkon vaikutuspiirin keskittyessä Etelä- ja Keski-Eurooppaan, erityisesti Ranskaan, jossa se kuitenkin kärsi takaiskun Ranskan Suuren Vallankumouksen aikoihin. Yhdysvalloissa protestanttisista suvuista muodostui maan valtaapitävä eliitti, kanta-amerikkalaiset lähinnä itärannikolla (WASP; White Anglo-Saxon Protestants), joiden haltuun jäi lainsäädäntöelimet, koulu, poliisilaitos jne. Tämä korostui erityisesti teollisen vallankumouksen myötä.

100. RELIGION

Term in Christianity, DESCRIBE; Term, SELF; THEMSELVES,

Uskontoihin liittyy käsitys ihmistä korkeamman voiman olemassaolosta; useimmiten on kyse uskosta Persoonalliseen Jumalaan, joskin muunlaisiakin näkemyksiä esiintyy. Yleisenä piirteenä

uskonnossa on henkilökohtaisten taipumusten ja mieltymysten alistaminen uskonnollisen yhteisön hyväksymille muodoille, kuten myös toisaalta persoonaan keskittyvä Jumalan palvonta ja kontaktinotto (Cf., Christianity).

On vaikeaa löytää yhteistä luokitteluperustaa kaikille maapallon uskonnoille ja uskonnon muodoille; uskonto on hyvin mutkikas ilmiönä ja niiden semiosis hyvin moniselitteinen. Uskonnot eivät muodosta siten "systeemiä" samaan tapaan kuin niitä muodostetaan fysiikassa tai biotieteissä. Uskonnot perustuvat kuitenkin siihen, että osoitetaan jotakin ideaalia, ja havaittavuudesta sitä tukevia seikkoja, ja palvonnassa saatuja havaittavuuksia ideaalista, jotka kaikki nähdään kuuluviksi siihen erityiseen järjestelmään, jossa on luotu tietyt ja erityiset symboliset ilmaisut.

Siten kun sanotaan esimerkiksi Australian aboriginaalien uskontoa Animistiseksi (Cf. Animism) viitataan siihen, että he asettavat kaiken ympäröivässä luonnossa havaitun hengen ilmentymäksi, vaikka he myös ovat rakentaneet kosmologioita, joissa ihmisen (tässä tapauksessa aboriginaalin) kehityksessä on joskus vallitsevana Uniaika ja joskus Tosi aika, jotka seuraavat toisiaan pitkin aikaväleihin. Animistinen maailma sisältää tavallisesti elementtejä, jotka ovat pelottavia, ja joita pitää eri tavoin lepyttellä.

Egyptin, Babylonin, Assyrian, Kreikan ja Rooman uskonnot olivat monijumalaisia (Polyteism), koska he olivat muuntaneet monasti kasvottomat, tai ylivoimaiset Animistiset ilmentymät personoituneiksi jumalhahmoiksi, jotka olivat ihmismuotoisia (anthropomorfism) keskinäisine suhteineen. Taustana tälle oli tosin se, että nämä (erityisesti Kaupunkijumalat) eivät olleet suoraan itse jumalista peräisin, vaan esimerkiksi niiden hahmojen jälkeläisiä, jotka kukistivat Titaanit - tai jotka olivat syntyneet erilaisten muunnosten ja jakautumisten kautta. Tunnusomaista näille oli se, että ihmiset saattoivat seurata niiden "perhe-elämää" lähes samaan tapaan kuin modernin yhteiskunnan jäsenet televisioistaan suosikkiohjelmiaan.

Hebrealaiset loivat kansallisena Jumalanaan Yahwen (Cf. Henoteism), mutta paljon lähemmäs universaalia yksijumalaisuutta pääsi jo paljon aiemmin egyptiläinen faarao Amenthotep IV (Ekhnaton), joka teki hallintokautenaan Atonista valtionjumalan. Kristinusko on jo puhtaasti yksijumalainen (Monoteism), jota näkemystä myös eräät Panteistiset (Pantheistic) Hinduismien näkemykset noudattavat siinä suhteessa, ettei kaikkein korkeinta voi olla useita kapaleita. Tosin jälkimmäiset jakavat maailman "non-being" ja "being" osiin, joista edellisestä maailma syntyy, ja jälkimmäinen sen synnyttää.

101. ROMAN CATHOLIC CHURCH

Main Church in Christianity, DESCRIBE; The Great Chisma, CHRISTIANITY; CATHOLICISM,

Kirjaimellisesti Katolismi (Catholicism) merkitsee koko Kirkon uskoa ja ilmausta Katolinen Kirkko (Catholic Church) käytti Pyhä Antiokian Ignatius kirjeessään n. 1100 jKr. Myöhemmin Katolilaisuus ilmaisi skismaattisuuden ja väääröppineisuuden vastakohtaa. Roomalaiskatolisen Kirkon jäsenmääräksi arvioidaan 600 miljoonaa, ja se on suurin kirkkokunta maapallolla. Roomalaiskatolista Kirkkoa on luonnehdittu niin, että se on Yksi, Pyhä, Katolinen ja Apostolinen. Se on kanonisesti ja organisatorisesti yhtenäinen kokonaisuus, vaikka eri maissa vallitsee erilaisia liturgisia muotoja ja teologisia tulkintoja; Roomalaiskatolinen Kirkko on sopeutunut erilaisiin ympäristöihin säilyttäen organisatorisen ykseytensä. Roomalaiskatolinen Kirkko katsoo edustavansa Katolismia (Catholicism) puhtaimmillaan, ja omaavansa riittävän kirkollisen jatkuvuuden auktoriteettiin. Roomalaiskatolisen Kirkon, ja samalla kaikkien maiden Katolisten kirkkojen pää on Paavi, jonka istuin sijaitsee Vatikaanin valtiossa Roomassa. Paavi on kaitsija ja Kristuksen näkyvä sijainen maan päällä ja Pietarin välitön seuraaja (jolle Jeesus antoi taivasten valtakunnan avaimet).

Historian kuluessa paavin valta on vaihdellut Euroopassa huomattavasti. Esimerkiksi Ranskan Suuren Vallankumouksen jälkeen Paavin valta palautettiin pitkähkön alennustilan jälkeen. Paavi Pius VII (1800-1823 jKr.) solmi Ranskan kanssa konkordatin, ja lakkautettu Jesuiittaveljestö elvytettiin 1814, ja pysähdyksissä ollut lähetystyö käynnistettiin uudelleen. Kirkkovaltio perustettiin myös uudelleen Wienin Konferenssissa vv. 1814-1815. paavi Pius IX (1846-1878) esiintyi aluksi ymmärtäväisenä, mutta päätyi konservatismiin Euroopan Hulluna Vuotena 1848 jKr., ja tuomitsi erheellisinä Panteismin (Pantheism), Naturalismin, Indifferentismin, Sosialismin, Kommunismin ja sala- sekä raamattuseurat. Paavin asema lujittui Vatikaanin Ensimmäisessä Koneilissa (1869-1870), jossa vahvistettiin hänen primaatti ja universaali valtansa koko Kirkossa, kuten hänen erehtymättömyytensä. Roomalaiskatolisen Kirkon jäsenmäärä on nykyään n. 600 miljoonaa, ja se on sitä, kuten organisatorisen tehokkuutensa kautta nykyajan keskeisin ja ratkaisevin uskonnollinen ilmiö.

102. SALVATION ARMY

The Reformation, DESCRIBE; U.S.A., CHRISTIANITY; REFORMED; MILITARY ORGANIZATION,

Pelastusarmeija (Salvation Army) on protestanttinen W. Boothin 1865 jKr. perustama organisaatio, joka juontuu Anglikaanisesta Kirkosta (Anglicanism) Metodistikirkon perustajan J. Wesley'n kautta. Liike on kansainvälinen ja sen eräänä tehtävänä on sanan levittäminen erityisesti niille, jotka kristillisen Kirkon piirissä ovat jääneet huomiotta. Eettiseltä näkemykseltään Pelastusarmeija on puritanistinen, ja sen käytännön työssä ei käytetä sakramenteja (Non-Sachramental). Liikkeen työntekijät ovat järjestäytyneet sotilaallisen organisaation tavoin käyttäen univormuja työskennellessään. Pelastusarmeija on edeltänyt yhteiskunnan järjestämää sosiaalihoitoa Settlementtitoiminnan tapaan. Useissa Yhdysvalloissa tuotetuissa elokuvissa Pelastusarmeija esitetään naurettavassa valossa ja korostaen sen ulkoista, havaittavaa esiintymistä. Nyt kun länsimaissa ollaan vähitellen purkamassa hyvinvointiyhteiskuntaa, tulee tällaisten vapaaehtoisjärjestöjen sosiaalityön rooli kasvamaan.

103. SCHOLATICS SCHOOL OF PHILOSOPHY

DESCRIBE; ROMAN CATHOLIC CHURCH

103.A. Varhaiskolastiikka

- 103.A1. Anselm Canteburylainen
- 103.A2. Pierre Abelard (1100-luvun alku)

103.B. Täysskolastiikka

- 103.B1. Albertus Magnus (1193-1280)
- 103.B2. Tuomas Akvinolainen (1225-1274)

103.C. Myöhäiskolastiikka

- 103.C1. Fransisco Suarez (1500-luku)

1300-1400-luvuilla skolastiikkaa vastaan esittivät kritiikkiä Mystikot (Mystics) ja Skotistit, kuten Wilhelm Okkamalainen, jonka mukaan tieteellinen teoria tuli esittää mahdollisimman lyhyessä muodossa (okkamalainen partaveitsi).

104. SCYTHIANS

OLD ASIAN CULTURES, DESCRIBE; Asian, IRON AGE A; PAZYRYK,

Hieman ennen Rautakausi A:n alkua syntynyt, ja hieman sen jälkeen sammunut Skyyttiläisten kulttuuri (Rautakausi A: 550-300 eKr.; Skyyttien aika 700-200-luvuilla eKr.) koostui paimentolaisuutta harjoittavista hevostmiehistä, jotka elivät Kaspian ja Mustanmeren välillä. Nimitys Skyyttiläiset on hieman epämääräinen, sillä heihin sisällytetään Iranilaista alkuperää olevia kansoja, kuten esimerkiksi Sarmaatit, Skolootit, Sakit ja Massageetit, mutta useimmiten Skyyttiläisillä tarkoitetaan Etelä-Venäjän Skolootteja. Nämä tulivat Sisä-Aasiasta 700-luvulla eKr. karkoittaen tieltään Kimmeriläiset ja olivat osaltaan vaikuttamassa Assyrialaisen valtakunnan häviöön. Osa Skyyttiläisistä omasi melko korkean sivistyksen, ja olivat paikoillaan pysyttäytyviä maanviljelijöitä, osa taas ratsain liikkuvia paimentolaisia, jotka olivat kuuluisia hevosenkäsittelytaidostaan ja jousenkäytöstään. Kreikkalaisen historioitsijan Herotodoksen mukaan Skyyttiläisillä oli yhteinen kuningas, vaikka heimot muutoin olivatkin hyvin itsenäisiä. Skyyttiläisten kulttuuri on parhaiten tunnettu suurista hautakummuista, kurgaaneista, ja niiden rikkaasta löytöaineistosta; niiden perusteella on todettu heidän saaneen vaikutteita Kiinasta, Persiasta ja Kreikasta, jossa kerrotaan olleen myös Skyyttiläisiä orjia. Skyyttiläisten taide on antanut vaikutteita eurooppalaiseen ja Islamilaiseen taiteeseen. Skyyttiläiset katosivat historiasta Sarmaattien otettua vallan Syyriassa 200-luvulla eKr. Tämän jälkeen Skyyttiläisten alue tunnettiin nimellä Sarmatia, mutta vielä Rooman Valtakunnan keisariajalla nimi Skyytia (Scythia) tarkoitti laajaa aluetta Volgan itäpuolella, ja tästä syystä nimeä käytettiin pitkään väärin puhuttaessa yleensä Itä-Euroopan ja Aasian paimentolaisista.

Assyrialaiset, kreikkalaiset ja roomalaiset kävivät Skyyttiläisten kanssa sotia, mutteivät onnistuneet koskaan heitä voittamaan. Heillä oli näiden kanssa kaupallisia yhteyksiä; Skyytit välittivät ilmeisesti kreikkalaisten ja kiinalaisten välillä kauppatavaroita. Varsinaisten Skyyttiläisten taiteessa on huomattavasti La Tenen keltien kulttuurin vaikutusta, esimerkiksi mielikuvituksellisten ja tyylielitysten eläinhahmojen muodossa. Kuninkaallisten haudat Njeprin varrella ja venäläisten löydökset Pazyrykin hautapaikalla ovat tuottaneet päivänvaloon runsaasti Skyyttiläisten esineellistä kulttuuria.

105. SHINTO

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; Japan, ANIMISTIC; ARCAIC; BUDDHISM; CONFUCIANISM,

Sintolaisuudella (Shinto) on monivaiheinen historia ja se oli tietyissä muodoissaan olemassaolevana jo paljon ennen Konfutselaisuuden (Confucianism) ja Buddhalaisuuden (Buddhism) myöhempää vaikutusta siihen (lähinnä 500-luvulla jKr. Koreasta käsin Japaniin tunkeutuneena). Ensimmäinen Sintolaisuuden periodi käsittää ajan enne Buddhalaisuuden vaikutusta. Keski periodi käsittää ajanjakson 500-1800-luvut jKr. aina keisarivallan palauttamiseen saakka 1868 jKr. Kolmas ja moderni periodi merkitsee Sintolaisuudessa sen muodostumista keisarivallan symboliksi.

105.1. Ensimmäinen periodi

Ensimmäisellä periodilla vallitsevana oli primitiivinen luonnonpalvonta jossa keskeisintä oli uskomus, jonka mukaan yliluonnollinen voima vaikuttaa jokaisen luonnonesineen tai tapahtuman taustalla niiden tapaan käyttäytyä. Tästä kehittyi Polyteistinen näkemys, jonka mukaan tapahtuma-AGENTTEJA on useita ja niitä voidaan erikseen palvoa. Alunperin luonnonpalvontaan liittyvissä temppeleissä ei ollut kuvia Jumalasta, vaan Jumala tavoitettiin symbolisten sakramenttien kautta, joilla realisoitiin Shintai (Jumalan kehoistuneus). Erilaiset sankarihahmot, joita tarustoissa esiintyy,

luoytiin Shintai-kultin jälkeisenä ajanjaksona. Sinto-myyteissä esiintyy myös luomiskertomus, jossa Izanagi (mies, joka kutsuu) yhdessä jumalallisen vaimonsa (Izanami) kanssa luo maailman kaaoksesta ja pimeydestä. Tämän myytin ajoittumisajankohtaa ei tunneta, mutta koska sellainen esiintyy lähes kaikissa primitiivisissä uskonnoissa, on myytti todennäköisesti hyvin vanha.

105.2. Toinen periodi

Tämä periodi sisältää Konfutselaisten (Confucianism) ja Buddhalaisen (Buddhism) ideoiden tuottamisen Japaniin. Konfutselaisuus otettiin tänä feodaaliaikana vastaan suosiollisesti, koska se painotti kuuliaisuutta hallitsijaa kohtaan ja perinnäistapojen noudattamista. Tänä aikana lääninherroilla, jotka kuuluivat kukin klaaniinsa, oli omat sotajoukkonsa, jotka olivat uskolisia herroilleen. Buddhalaisuudesta poimittiin tiettyjä metodeja, kuten Zenin piirissä syntynyt ja sotilaiden kasvatukseen sittemmin kehitelty Bushido. Periodin suurena historiallisena hahmona pidetään prinssi Shotokua, joka (melskeisenä aikana) opetti, ettei ainut sankari taistelussa ole se joka valloittaa. Tärkeimmät Sintolaiset kirjoitukset ovat 700-luvulta jKr., joiden tarkoituksena oli suojella Sintolaisuutta Buddhismin vaikutukselta ja traditiot jäivätkin suurelta osin voimaan, vaikka Buddhismin kautta tulkittiinkin niitä. Uusia ominaisuuksiakin ilmaantui. Alunperin Sintolaisuudessa ei ollut käsitystä sielun kuolemattomuudesta, tai ideain vähittäisestä selkiytymisestä ja puhtauden saavuttamisesta.

105.3. Kolmas periodi

Buddhismiin ja Konfutselaisuuteen kohdistettiin yhä ankarampia hyökkäyksiä pyrkien perinnäistapojen säilyttämiseen. Kun feodaalivalta lopulta päättyi keisarivaltaan muodostettiin Sintolaisuudesta keisarivallan tukipilari. Katsottiin, että Sintolaisuuden kautta voitaisiin tavoittaa uskonnollinen kansallinen homogeenisuus. Keisarivallan keskittämisen aikana myös suhtautuminen Japanissa toimineiden Roomalaiskatolisen Kirkon munkkiveljestöihin viileni, koska ei myöskään haluttu alistua Rooman Paavin kontrolloitaviksi. Tätä kautta japanilaiset kutsuvat nimellä Meiji, joka tarkoittaa keskittyneen hallintojärjestelmän kehittymistä ja feodaalisen hajaannuksen loppumista.

Nykyään Sintolaisuudessa on useita koulukuntia, joista 13 on virallisesti tunnustettuja, esimerkkinä Konkyo, jonka perusti 1800-luvulla sintolaispappi Bunjiro. Hän uskoi olevansa jumalainen inkarnaatio.

106. SIKHS

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; North-India, HINDUISM; ISLAM,

Sikhit (Sikhs) on Intian pohjoisosassa tavattava uskonnollinen yhteisötyyppi, joka sisältää enemmän Hinduistisia kuin Islamilaisia elementtejä. Sen perustajana pidetään Nanak (1469-1538 jKr.) nimistä henkilöä, joka on sanonut:

"Ei ole olemassa Hindua tai Muslimia".

Termi Sikh merkitsee oppilasta, tai opetuslasta, jollaisia Nanakin opetuksia pian ilmaantui. Nanak pyrki saattamaan Hinduja ja Muslimeja yhteen. Hindulaiseen polyteismiin Nanak pyrki vastaamaan opettamalla, että on olemassa vain yksi Jumala, luoja, mikä vastaa Islamilaisen uskonkäsitystä jumaluuden luonteesta. Sikhien pyhä kirja on aina avoinna heidän kultaisessa temppelissään Armitsarissa, kuten myös muissa temppeleissä. Kirjassa on kokoelma Nanakin ja muiden kirjoittamia hymnejä. Sikhit eivät leikkaa tukkaansa vaan pitävät sitä teräskamman ja erityisen renkaan avulla tietyllä tavoin asetettuna.

Sikhien asuttama alue on Intian vauraimpia, mistä osin johtuu heidän erimielisyytensä Hinduväestön kanssa, eli suomeksi sanottuna - kateudesta. Hindujen hyökkäys kultaiseen temppeliin muutama vuosi sitten, ja Hindujen Sikkeihin suuntaama terrori muualla Intiassa oli esillä lehdistössä. Huomionarvoista on, että Sikhit suhtautuvat naisiin Hinduja suvaitsevammin ja he ovat sotilaallisesti paremmin valmentautuneita ja organisoituneita. Sikhien asuinalueen maantieteellinen sijainti on tavallaan edesauttanut heidän uskontonsa syntyä, sillä se sijaitsee kahden maailmauskonnon kohtaamispaikassa. Sikkejä voidaan siten verrata Mandaeans -uskontokuntaan lähellä Persianlahtea.

107. SUBUD

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; Jawa, SYNCHRETIC RELIGIONS,

Subud-suunnan perustaja on Kedung Djatissa Keski-Jaavalla syntynyt Muhammad Subuh Sumohadiwidjojo, josta seuraajat käyttävät nimeä Babak (Bak Subuh), joka merkitsee isää, ja jolla ilmaisulla on kunnioittava sävy. Hän sai opetusta useilta eri guruilta ja alkoi saada uskonnollisia kokemuksia 1925 jKr. 24-vuotiaana. Hän näki öisin valoilmiöitä, eikä saanut niiden vuoksi nukutuksi. Hänen sielunsa kävi tuolloin lukuisilla eri planeetoilla, ja hän näki auringon valon olevan aurinkokuntaa ympäröivästä syvyydestä olevan vaikutuksen heijastumaa. Eräänä yönä hän vaipui kataleptiseen transsiin, jolloin hänelle tarjoutui mahdollisuus siirtyä auringon keskellä ammottavan suunnattoman aukon läpi toiseen todellisuuteen. Hänelle kerrottiin, että mikäli hän ei näin tekisi hän ei voisi enää palata kehoonsa, jonka hän oli jättänyt. Hänellä oli opetustehtävä ihmiskunnalle, joka hänen oli suoritettava ennen siirtymistä.

Termi Subud on yhdistelmä kolmesta sanskritinkielen sanasta:

107.1. Susila (totinen jumalan tahdon mukainen siveellisyys)

107.2. Buddhi (tietoisuus ihmisen laadusta)

107.3. Dharma (kaikkivaltiaaseen Jumalaan kohdistuva alistumisen, uskon ja vilpittömyyden asenne).

Subud-termi tarkoittaa ihmistä, joka kykenee kontaktiin elämän virran ja jumalallisen voiman kanssa.

Pak Subuh kieltäytyi antamasta mitään verbalisoitavissa olevaa uutta oppia sitä häneltä pyytävälle; sanalliset määreet olivat hänen mielestään yhtä hyödyllisiä kuin sokealle annettu kuvaus auringonlaskun ihanuudesta. Bak Subuhin mukaan tärkeintä on avata mielen silmät näkemään ja nähdä itse. Subud-uskonnolla ei ole vaatimuksia minkään olemassaolevan uskonnon suhteen. Subud pyrkii tekemään kristityistä parempia kristittyjä ja muslimeista parempia muslimeita. Menetelmänä on Latihan, harjoitus, jossa mielen silmät avataan ja saatetaan ihminen kontaktiin jumalallisen hengen kanssa. Latihan-harjoituksiin saattaa osallistua useitakin ihmisiä, joiden käyttäytymiset poikkeavat toisistaan, ja silti heillä voi olla yhteys henkeen. Verrattuna Psychianan käsitykseen ihmisestä Subuhin näkemys eroaa siinä, että ihminen jää Jumalalle alistaiseksi, vaikka ymmärtääkin enemmän.

108. SUFI

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; Irak, SYNCHRETIC RELIGIONS; ISLAM; MYSTICISM,

Sufilaisuus (Sufi) on Islamin piiriin kuuluva mystikkoliike; nimi juontuu todennäköisesti

mystikkojen suosimista villaisista kaavuista (Arab. suf). Liike syntyi 700-luvulla jKr. nykyisen Irakin eteläosassa, josta se levisi nopeasti kaikkialle islamilaiseen maailmaan.

Syinä liikkeen syntyyn olivat:

108.1. Henkilökohtaisen uskonkokemuksen kaipuu

108.2. Varallisuuden lisääntymisen mukanaantuoma maallistuminen

108.3. Vaikutteet kristittyjen asketismista

Asketismi ja mystiikka olivat alkuaan Islamissa vieraita. Sufilaiset mystikot tavoittelivat hengellisten harjoitusten (Jumalan nimen toistelu, paasto, vaikeneminen, jne.) avulla sisäistä tietoa Jumalasta, ja pyrkivät äärimmillään jopa hetkeksi yhtymään Häneen. Ekstaattisia kokemuksiaan Sufilaiset ovat kirjallisuudessaan kuvanneet rohkein sanakääntein. Edelleen toimivia veljestöjä ovat Pohjois-Afrikan Quadiriitit ja Isawiitit, sekä Turkin Mevlevit (Dervissit).

109. SYNCHRETIC RELIGIONS

SYNCHRETIC VIEWS, DESCRIBE; Term, RELIGIONS; PHILOSOPHY,

Synkretismi (Synchretism) tarkoittaa erityisesti uskontojen sekoittumista toisiinsa. Uskontohistoriallisesti kyseessä on yleinen ilmiö, sillä lähes kaikkien uskontojen syntyyn ja kehitykseen liittyy piirteiden lainaamista muista uskonnoista. Tyypillisenä esimerkkinä on itämaisten uskontojen sekoittuminen kreikkalaisten uskontoon hellenistisessä maailmassa. Termiä synkretismi käytetään kielitieteessä tarkoittamassa kahden eri morfeemin ilmausten samanlaisuutta. Esimerkiksi verbimuoto "uin" on samalla sekä preesens-että imperfektimuoto. Uskonnoista puhuttaessa kielitieteen kuvain ei päde, sillä Synkretismissä ei siinä ole kyse kahden tai useamman uskonnon tietyn ilmaisun pinnallisesta samankaltaisuudesta, vaan siitä, että pinnalliseen samankaltaisuuteen kytkeytyy samanaikaisesti jokin uusi merkityksenanto; uskontoja kytetään yhteen niiden olemusta selittävien termien avulla, jotka voivat hyvinkin olla niissä kaikissa jo ennestään käytössä pinnallisesti toisiaan muistuttavina ilmauksina. Esimerkiksi Kristinusko ja Islam ovat toisiinsa nähden Synkretistisessä selityssuhteessa jo historioidensa puolesta ja historian aikana tapahtuneen vuorovaikutuksen vuoksi, jonka seurauksena on syntynyt esimerkiksi Sufilaisten (Sufi) tapaisia uskonnollisia liikkeitä.

110. TAOISM

ASIAN RELIGION, DESCRIBE; China, NATURAL PHILOSOPHY,

Taolaisuus (Taoism) on Lao-Tsen kirjoituksiin perustuva maailmankatsomus ja uskonto; sen perustana on sanoin kuvaamaton olevaisen perusprinsiippi Tao, joka on absoluuttinen luonnonlaki, joka ilmenee kaikessa luonnontapahtumisessa. Taolaisuuden ihanteena on Wu-Wei, teoton toiminta, joka perustuu Te'hen, Taolaisuuden toiseen perusprinsiippiin, joka on Taon manifestaatio, asioiden luontainen sisäinen voima, jonka täydellinen ilmeneminen on Taon toimintaa. Taolainen pyrkii luonnollisuuteen ja antamaan kaiken toimia oman Te'nsä voimalla vapaana Taon vastaisesta keinotekoisuudesta.

Uskonnollinen Taolaisuus ei sisällä johtavia dogmaattisia rakenteita Konfutselaisuuden tapaan; kansanomaisessa uskonnon muodoissa siihen liittyy polyteismia ja polydemonismia, sekä Buddhalaisia vaikutteita, sekä ikivanhan animismin ja luonnonpalvonnan juonteita. Filosofisessa Taolaisuudessa termi Tao merkitsee todellisuutta, joka on immateriaalinen, aina läsnäoleva ja

ikuinen. Taolaisuudella on läheisiä kytkeitä Buddhismin Japanissa kehittyneeseen Zen-filosofiaan.

Taolaisuus on ennenkaikkea sisäänpäinkääntynyt luonnonfilosofia, joka ei anna mitään arvoa Konfutselaisuuden (Confucianism) korostamille hyveellisyydelle ja valtiokeskeisyydelle. Taolaisuuteen kehittyi kiinteä luostarilaitos ja kulttijärjestelmä. Kirjallisuus paisui vähitellen niin laajaksi, että 1444-1445 jKr. painettu Taolainen kaanon (Tao-Tsang) käsittää n. 1500 eri-ikäistä ja erilaista teosta. Taolaisuuden huippu sattui 600-luvulle jKr., jonka jälkeen se joutui väistymään Buddhalaisuuden ja Konfutselaisuuden tieltä, mutta ei ole silti kokonaan vieläkään hävinnyt.

Taolaisuudella on ollut huomattava vaikutus Kiinan ja Japanin Buddhalaisuuteen ja filosofisessa muodossaan Zeniin, sekä uskonnollisessa muodossaan Tantrisiin lahkoihin. Alkuperäinen filosofinen Taolaisuus joutui väistymään kansanomaisemman muodon tieltä, johon kuului itsekidutus, ennustustaito ja monenlaiset jumaluudet.

111. TENSHO KOTAI JINGU KYO

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; Japan, SHINTO; BUDDHISM,

Sintolaisuudella (Shinto) on monivaiheinen historia ja se oli tietyissä muodoissaan olemassaolevana jo paljon ennen Konfutselaisuuden (Confucianism) ja Buddhalaisuuden (Buddhism) myöhempää vaikutusta siihen (lähinnä 500-luvulla jKr. Koreasta käsin Japaniin tunkeutuneena). Moderni aika on tuottanut lukuisasti niihin pohjautuvia liikkeitä. II-Maailmansodan jälkeen perusti lähellä Hiroshimaa asunut maalaisvaimo Sayo Kitamura modernin uskonnollisen yhteisön Buddhalais-Sintolaiselta pohjalta; yhteisön tavat ovat vaatimattomat. Kitamura sanotaan Ogamisamaksi, jonka keho on Jumalan temppeli, aina viritettynä oleva radio. Tensho Kotai Jingu Kyo yhteisö tunnetaan tanssiuskontona (Odoru Shukyo), koska symbolisella pyhällä tanssilla jäsenet lunastavat pahat henget. Jäsenet tunnustavat toisilleen syntinsä ja harjoittavat vilpittömyyttä, ja siten he voivat saavuttaa taivasten valtakunnan vielä kehossaan ollen; taivas ei siten ole "tuonpuoleinen". Liikkeen mukaan kaikki muut uskonnot ovat vääriä, vain Odoru Shukyo on oikea tie vapautukseen huolesta, tuskasta, sairaudesta ja kärsimyksestä.

112. TERTULLIANUS

Fathers of the Church, DESCRIBE; Chartago, CHRISTIANITY; EARLY CHRISTIAN; MONTANISM,

Montanismin isä Quintus Septimius Florens Tertullianus (160-225 jKr.) oli roomalainen varhaiskristillinen kirjailija, joka oli kotoisin Karthagosta, jossa häne isänsä toimi sadanpäämiehenä. Tertullianus sai siellä ja Roomassa monipuolisen koulutuksen (filosofia, lakitiede, puhetaito) ja toimi Karthagossa lakimiehenä. Hänen teoksensa vaikuttivat voimakkaasti katolisen opin muodostumiseen. Hän kirjoitti mm. seuraavista aiheista:

112.1. Kristinuskon paremmuus pakanauskontoihin verrattuna

112.1.1. Ad nationes (197)

112.1.2. Apologeticum (197)

112.2. Kristillisen moraalin kohentaminen

112.2.1. De spectaculis

112.2.2. De cultu feminarum

112.3. Kerettiläisten kohtelevminen

112.3.1. De praescriptione haereticorum

112.4. Vastahyökkäys Gnostismia vastaan

112.4.1. Adversus Marcionem (207)

112.5. Kolminaisuusoppi (Trinity)

112.5.1. Adversus Praxean

112.6. Kristinuskon ero maallisuudesta ja pakanuudesta

112.6.1. De pallio

112.6.2. De anima

112.6.3. De idolatria

113. THEISM

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Teismi (Theism) on uskoa persoonalliseen jumalaan, joka on oikeudenmukaisuuden lähde. Tätä näkemystä pidetään vastakkaisena Ateismille (Atheism).

114. THEOLOGY

Flow in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Teologia (Theology) termi juontuu kreikankielestä ja tarkoittaa oppia Jumalasta l. jumaluusoppia. Kristillinen teologia on yhtä vanha kuin Kristinuskko. Toisen vuosisadan apologeetit yrittivät todistaa, että Kristillinen jumalusko merkitsi filosofian ja kulttuurin korkeinta astetta. Heitä seuranneet Kirkkoisät (Fathers of Church), kuten Klemens Aleksandrialainen, Origenes ja Athanasius joutuivat käyttämään aikansa filosofisia termejä ja metodeja. Jo Johanneksen evankeiumissa esiintyneen hellenistisen Logos käsitteen soveltaminen kristilliseen systemaattiseen ajatteluun oli osaltaan johtamassa Kolminaisuusopin (Trinity) ja Kristologian syntymiseen, jotka saivat täsmällisen ilmaisunsa ekumeenisissa uskontunnustuksissa, jotka askarruttivat erityisesti itäistä kirkkokuntaa. Läntisen, Roomalaiskatolisen Kirkon teologit, joista huomattavin oli Augustinus loivat katolisen kirkkokäsitteen. Uusplatonismilla (Neoplatonism) oli huomattava vaikutus kristilliseen filosofiaan.

Moderni kristillinen teologia jakautuu seuraaviin alueisiin:

114.1 Protestanttinen kirkko

114.1.1. Eksegetiikka

Selitysoppi, jonka tehtävänä on tutkia ja selittää Raamattua

114.1.2. Kirkkohistoria

Käsittelee uskontoelämän ilmenemismuotoja ja kirkon vaiheita historiassa

114.1.3. Systemaattinen teologia

Tutkii uskon olemusta ja tiedollista sisällystä (Dogmatiikka) sekä kristillistä siveysoppia (Etiikka)

114.1.4. Käytännöllinen teologia

Tutkimuskohteina tässä ovan mm. saarna (Homiletiikka), opetus (Kateketiikka), jumalanpalveluselämän muodot (Liturgiikka), sielunhoito (Pastoraaliteologia) ja kirkko-oikeus.

114.1.5. Uskontotiede

Kristinuskot juuret Juutalaisuudessa ja sen kohtaaminen Välimerenalueen muiden uskontojen kanssa edellyttävät paneutumista vieraisiin uskontoihin.

Protestanttisista teologeista mainittakoon: Martti Luther, Melanchton, Schleiermacher, K. Barth, E. Brunner, sekä Bultman ja Tillich.

114.2. Ortodoksinen Kirkko

Jo 500-luvulta jKr. havaittava idän ja lännen kirkkojen etäännyminen toisistaan vaikutti myös teologiaan. Teologia nojautuu suurella määrällä ensimmäisen vuosituhannen kreikkalaisen kirkon teologiseen työhön: Basileikos Suuri, Gregorios Nazianzilainen, Gregorios Nyssalainen, Johannes Khrysoστόμος, Dionysios Areopagita ja Johannes Damaskolainen. Myöhemmin siihen vaikuttivat suuret mystikot, kuten: Johannes Klimakos, Simeon Uusteologi ja Gregorios Palamas. Näiden lisäksi mainittakoon pakolaisteologit A. Florowski ja V. Lossky.

114.3. Roomalaiskatolinen Kirkko

Roomalaiskatolisen Kirkon teologiasta voisi kirjoittaa satoja hyllymetrejä, sillä se on kenties mittavin saavutus tällä alueella. Tunnetuin aikakausi lienee Skolastiikka. Varhaiskeskiajan hiljaiselon jälkeisen Skolastiikan aikana teologia kehittyi reflektiiviseksi, ja siinä oli runsaasti filosofisia aineksia: Anselm Canteburylainen, Albertus Magnus, Tuomas Akvinolainen, Duns Scotus ja Wilhelm Okkamilainen.

115. THEOSOPHY

SYNCHRETIC VIEW, DESCRIBE; Term, BUDDHISM; HINDUISM; MYSTICISM; THEOSOPHY; GNOSTICISM,

Teosofia (Kreikk. Theo-Sophia; jumalallinen viisaus) on käsitteenä Ammonios Sakkaan omaksuma ja sittemmin Uusplatonistien (Neoplatonists) käyttämä termi opilleen, joka pyrki yhdistämään harjoittajansa alkuperäiseen absoluuttiseen jumaluuteen. Sittemmin Teosofiaa edustivat monet tunnetut mystikot, kuten Eckart, Giordano Bruno, Jakob Böhme, Ruysbroek, E. Swedenborg ja Schelling myöhemmässä vaiheessaan. Gnostilaisuutta, Pytagoralaisuutta, Sufilaisuutta ja monia Intian uskontoja voidaan nimittää tässä mielessä Teosofiksi.

Nykyään Teosofialla ymmärretään kuitenkin venäläissyntyisen H.P. Plavatskyn (1831-1891 jKr.) luomaa teosofista oppia ja sen ympärille muodostettua teosofista seuraa. Hänen teoksistaan mainittakoon Isis Unveiled ja The Secret Doctrine, jotka nojautuvat Hindulaisuuteen ja Buddhismiin, mutta myös länsimaisten mystikkojen teoksiin. H.P. Plavatskyn teoksessa The Secret Doctrine esittämät ideat ovat hänen mukaansa uskontojen todellinen ja alkuperäinen ydin, joka on kätkeyty vaikean symbolikielen alle. Pyrkimyksenä on oltava ihmisen eettinen täydellistyminen

yliaistillisen tiedon ja kokemuksen välityksellä:

Ihminen on sisimmältään kuolematon olento, joka lukuisten jälleensyntyminen (Incarnation) kautta kehittyy kohti täydellisyyttä tulella yhä tietoisemmaksi itsestään. Tavoitteena on myös Karman täydellinen tyhjentäminen ja välitön oivallus kaiken transkendentista (Transcendental) ykseydestä absoluutissa (Parabrahman). Tämä ykseys manifestoituu kaikkiallisena henkenä, Logoksena eli Atmanina, sekä aineena (Mulaprakriti). Tämä kaikki liittyy yleiseen kosmiseen kehityskulkuun, jonka pientä osaa meidän aurinkokuntamme ja ihmiset edustavat. Henkisessä kehityksessään pitkälle ehtineet muodostavat salaisen vihittyjen adeptien veljeskunnan, joka levittää ja suojelee tätä salaista viisautta.

H.P. Plavatskyn jälkeen teosofisten oppien tärkeimmät kehittäjät olivat A. Besant ja hänen työtoverinsa C.V. Leadbeater, joista jälkimmäisen toimesta perustettiin Teosofinen kristillinen liike, Vapaakatolinen Kirkko, jonka rooli on jäänyt vähäisemmäksi kuin itämaisperäisen Teosofian. Teosofinen Seura (Theosophical Society) perustettiin New Yorkissa 1875 jKr. Blavatskyn ja H.S. Olcottin johdolla. Toiminnan pääpaino siirtyi pian johtajiensa mukana Intiaan; seuran keskus sijaitsee nykyään siellä Adyarissa lähellä Madrasia. Olcottin kuoltua seuran johtajaksi valittiin A. Besant, ja hänen jälkeensä G.S. Arundale, J. Jinarajadasa, N Sri Ram, ja vuodesta 1976 lähtien johtajana toimi J. Coats. Amerikan osasto erosi seurasta jo Plavatskyn kuoltua 1891 jKr. W. Judgen johdolla tämän riitaututtua Besantin kanssa, ja Judge perustikin kansainvälisen teosofisen seuran, joka toimi Pasadenasta, Kaliforniasta käsin. Besantin perustettua maailmanopettajan tulosa valmistelevan Idän Tähti järjestön erosi R. Steiner kannattajineen teosofisesta seurasta 1913. Vuonna 1929 Krisnamurti lakkautti Idän Tähti järjestön.

116. THOMAS AQUINAS

Fathers of the Church, DESCRIBE; South-Italy, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Tuomas Akvinolainen oli italialainen teologi ja filosofi ja keskiajan huomattavin ajattelija; hän edustaa Skolastiikan huippua. Tuomas Akvinolainen syntyi kreivilliseen sukuun Aquinon lähellä Etelä-Italiassa ja vietti ikävuodet 5-15 setänsä Monte Cassinon apotin kasvattina. Ensimmäisessä opiskelupaikassaan Napolissa hän perehtyi Aristoteleen filosofiaan ja liittyi Dominikaaneihin. Opiskelu jatkui vuosina 1245-1248 jKr. Albert Suuren johdolla, jota Akvinolainen seurasi Kölniin. Ensimmäinen opetajankausi Pariisissa käsitti vuodet 1252-1259, jonka jälkeen Akvinolainen opiskeli 10 vuotta kuuriassa sekä Italian dominikaanikoulussa. Hän kuoli matkallaan Lyonin konsiiliin, ja hänet julistettiin Pyhimykseksi vuonna 1323 jKr. ja Katolisen Kirkon opettajaksi (doctor ecclesiae) vuonna 1567 jKr. ja hänen oppinsa Tomismi katolisen teologian ohjenuoraksi vuonna 1879 jKr.

Vuosina 1252-1259 jKr. valmistui Tuomas Akvinolaisen perusteos Summa contra gentes (1264). Viimeisinä vuosinaan hän vaikutti Napolissa jossa hän kirjoitti katekismuksen tapaista yleisesitystään Summa theologica (1265-1272) joka ei koskaan tullut täysin valmiiksi. Akvinolaisen teoksista merkittävä on myös Quaestiones disputatae (1256-1273). Tuomas Akvinolainen loi kirkon opeista yhtenäisen oppijärjestelmän erityisesti Augustinuksen oppien pohjalta ja arabien kautta kokonaan tunnetuksi tulleen Aristoteleen filosofiaa hyväkseen käyttäen. Akvinolainen oli tietopilliselta näkemykseltään empiristi ja rationalisti. Empirismiä henkii Akvinolaisen käsitys sielusta Tabula Rasa, ja aisteista tiedon lähteenä (nihil est in intellectu, quod non fuerit in sensu). Luonnollisen järjen avulla ihminen voi todistaa Jumalan olemassaolon. Ihminen on maanpäällisistä muodoista korkein, mutta ylimaallisessa todellisuudessa alin, enkelten alapuolella. Lakeja ovat 1) Jumalan ikuinen laki 2) Luonnollinen laki ja 3) Ihmisen laki.

Tuomas Akvinolainen (Thomas Aquinas) kuuluu skolastiikan (Lat. Scholastica) perinteeseen; se on

keskiajalla harjoitettua tiedettä ja filosofiaa, jossa yhdistyivät antiikin kreikkalaisten filosofia ja Kristinusko. Sille oli tyypillistä älyllinen kurinalaisuus ja pikkutarkkuus, sekä penseys kokeellista tiedettä kohtaan. 1879 jKr. sai alkunsa Uustomismi (Neo-Thomism) paavi Leo XIII:n kirjoituksesta Aeterni Patris (1879).

117. TRANSCENDENCE

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; PHILOSOPHY,

Transkendenssi (Transcendence) on kristinuskon doktriini, jonka mukaan Jumala on yläpuolella ja riippumaton luomastaan kaikkeudesta. Näkemyksen ankarin muoto liittyy erityisesti Deismiin (Deism), Ranskan Suuren Vallankumouksen ajan valtionuskontoon, jonka piirissä Jumalasta käytiin kuvaavaa ominaisuutta Immanenti (Immanence).

Skolastiikan kautta termit juontuivat laajemmin myös filosofian käyttöön, jossa Transkendenssi (Transcendenssi) tuli tarkoittamaan jotakin tiedon apriorisiin edellytyksiin kuuluvaa, ja matematiikassa ei-algebrallista. Filosofiasa termi juontui myöhemmin esimerkiksi I. Kantin filosofian käsitteistöön, jossa tämä erottelee keskenään käsitteet Transcendent ja Transcendental.

118. TRANSSUBSTANTIION

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICISM,

Transsubstantiaatio-opin (Transsubstantiation) esitti ensimmäisenä 800-luvulla jKr. apotti Paschasius Radbertus. Kirkollisen vahvistuksen se sai 4. lateraanikokouksessa 1215 jKr. Transsubstantiaatio on Ortodoksisen Kirkon ja Roomalaiskatolisen Kirkon dogmi, jonka mukaan Ehtoollisessa (Eucharist) koko ehtoollisleivän substanssi muuttuu jumalalliseksi voimaksi, ja Kristuksen ruumiin substanssiksi. Samoin viinin substanssi muuttuu Kristuksen veren substanssiksi, mutta silti leivän ja viinin materiaaliset laatuominaisuudet (Qualities) jäävät muuttumattomiksi. Näin Kristuksen ihmiseksi tuleminen yhä jatkuu. Muuttumisopista johtuu konsektoitujen ehtoollisaineiden palvominen.

119. TRINITY

View in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICISM; REFORMED,

Kolmiyhteys (Trinity) on Kristinuskon doktriini, jonka mukaan Jumala esiintyy kolmena persoonana, Isänä, Poikana ja Pyhänä Henkenä, mutta myös yhtenä Substanssina. Katsotaan, että tämä asiantila on jumalallisesti ilmoitettu, mutta sen syvin luonne jää Mystiseksi ja salatuksi, Transkendenttiseksi, ja riippumattomaksi luodusta todellisuudesta tai ihmisten mielipiteistä. Ortodoksinen näkemys asiasta näyttää välttävän ideaa kolmesta toisistaan riippumattomasta persoonasta (Tritheism), mutta myös Modalismia, tai ideaa, jossa yhdessä jumaluudessa vallitsevat persoonallisuuksien erot olisivat vain yhden jumalallisen todellisuuden transitorisia muotoja.

Filosofian piirissä Modalistista todellisuudentulkintaa on kannattanut Leibniz Monadologiassaan.

120. UNCTION

Rite in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; CATHOLICISM,

Voitelu (Unction) tarkoittaa öljyn valuttamista uskonnollisessa tarkoituksessa henkilön päälle. Tapa on käytössä erityisesti Kristinuskon Katolisissa Kirkoissa. Viimeinen Voitelu (Extreme Unction) on

Roomalais-, ja Kreikkalaiskatolisen Kirkon, ja Anglikaanisen Kirkon sakramentti, joka suoritetaan kuolinvuoteella lepäävälle tai sairaalle.

121. WHITSUN

Fest in Christianity, DESCRIBE; Term, CHRISTIANITY; cf. JUDAISM,

Whitsun -eli helluntai on Kristillinen juhla, jota vietetään Pyhänhengen laskeutumisen kunniaksi. Tämä tapahtuu seitsemäntenä sunnuntaina pääsiäisen jälkeen. Pentecost on Juutalainen elojuhla, ja sitä vietetään 50 vuorokautta Passover-juhlan toisesta päivästä lukien.

122. WOODOO

SYNCHRETIC RELIGION, DESCRIBE; Central American, CHRISTIANITY; OTHER SOURCES,

Woodoo on erityisesti Brasiliassa ja Karibianmeren alueella (Haitin saarilla) tavattava kansanuskon muoto, joka perustuu luonnonvoimien palvontaan, erityisesti auringon ja veden. Nimensä uskonto on saanut eräiden länsiafrikkalaisten kielten jumaluutta merkitsevistä sanoista (esimerkiksi fon-kieli; Vodun). Historiallisesti Woodoon juuret ovatkin Länsi-Afrikassa ja toisaalta niillä uuden mantereen plantaaseilla, joissa käytettiin Afrikasta tuotettuja ihmisiä orjina. Woodoo on tyypillinen Synkretistinen (Syncretic) uskonto, jossa tavataan afrikkalaisten elementtien ohella myös katolisia (Catholic) elementtejä. Uskonnon riitit ovat myös peräisin eri lähteistä ja ne sisältävät eläinten uhraamista, veren juomista ja mustaa magiikkaa. Jumalia Woodoossa on useita, kuten myös erilaisia henkiä, hirviöitä ja aaveita.

123. ZOROASTRIANISM

NEAR-EAST RELIGION, DESCRIBE; Persia, MITHRAEUM; MITHRAS; PSALMS,

Oppi, jota saarnasi persialainen Zoroaster seitsemännellä vuosisadalla eKr. on tullut tunnetuksi Zoroastrianismina, joka on Synkretistinen uskonto. Opin mukaan Jumala on yksi viisaista hallitsijoista (Ahura Mazdah) joka tunnetaan luonnosta sen luojana ja ihmisen sydämessä ikuisen oikeudenmukaisuuden ja totuuden olentona, joka vihaa ja tuhoaa pahan ja valheen. Zoroastrianismia voidaan tutkia lähes sen alkuperäisessä muodossa sen vanhoissa kirjoituksissa (The Gathas) mitkä ovat läheisessä suhteessa hebrealaisiin profeettallisiin kirjoituksiin ja Psalmeihin. Myöhempi muoto Zoroastrianismia tunnetaan nimellä Mazdaismi mikä perustuu papillisiin kirjoituksiin (Avestra), joissa korostuu Jumalan dualistinen olemus: sitä kuvastavat hyvät ja pahat spirituaaliset olennot, ja niiden keskinäinen kamppailu. Magiikka sai keskeisen aseman keinona kontrolloida hyvää ja pahaa. Zoroasterin etiikka jäi kuitenkin koskemattomaksi.

Myöhempi Zoroastrianismi sisälsi myös Mithran kultin, mikä tuli hyvin suosituksi kreikkalais-roomalaisessa maailmassa erityisesti roomalaisten legioonalaisten keskuudessa. Zoroastrianismi sisältää myös myrkyllisen juoman (Haoma) nauttimisuhrin ja kuoleman kultin (The Cult of Death). Zoroastrianismia tavataan nykyään Intiassa (Parsees).